maraş'tan sonra..?

Birikim

MARAŞ'TAN SONRA..?

Birikim

MARAŞ'TAN SONRA..?
BİRİKİM YAYINLARI/1979
Ankara Caddesi, 45, Güncer Han, 18
Sirkeci, İstanbul
Dizgi, Baskı : Reyo Basımevi

Türkiye, 1960'ların ortalarından bu yana, gittikçe derinleşen bir bunalım sürecini yaşıyor. Zaman zaman dengeye kavuşur gibi görünen, zaman zaman da sarsıcı olaylarla noktalanan, ama gittikçe derinleşen bir süreç bu. Çıplak gözle görünen bu sürecin ardında, derininde yatan ve onu belirleyen süreç ise; Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi. Kapitalizm, toplumda egemen hale geliyor. Bunun için, kendi özgül yapılarını kurması gerek; ama toplumda varolan geleneksel yapıları kırmadan, değişime zorlamadan yapamaz bunu. Tarih içinde daha güçlü olan kapitalizm bu zorlamayı yapıyor, rakip tanımıyor; ama yıktığı nesnel yapıların kalıntıları, eski düzene bağlı insanların zihninde yaşamaya devam ediyor. Öyleyse tam bir geçiş sürecini ve bunun yarattığı bunalımı yaşıyoruz.

Bu süreç, 12 Mart döneminden kısa bir süre sonra daha da hızlandı; bunalım, daha öncekine oranla çok fazla derinleşti. Yaşanan süreç karşısında aldıkları tavırlar, insanları iki karşıt kampa ayırdı. Bütün kurumlarda, bütün toplumsal faaliyetlerde yansıyan bu ayrışma, gitgide sertleşip yoğunlaşan bir politik hareketliliğe ve çatışmaya yol açtı.

Kahramanmaraş olayları ve ertesinde ilân edilen sıkıyönetimle bu sürecin belirleyici noktasına varılmıştır. «Geçiş bunalımı» olgunlaşmış ve çözülme aşamasına yaklaşmıştır.

1979 yılında —ve muhtemelen bu yılın ilk aylarında— Türkiye'nin 80'li yılların ortalarına kadarki «kader»i anahatlarıyla belirlenmek zorundadır. Bu «kader» üstüne söz sahibi olmak isteyen politik-toplumsal güçler mevzilenmiş durumdalar : Bir yanda, programları görece farklı olmakla birlikte, bunalımı egemen kapitalizmin kendi kurum ve kuralları **içinde** çözmek isteyen **klasik düzen partileri bloku;** bir yanda, **kapitalist** topluma yeni bir **düzen,** yeni bir **mantık** verme çabasındaki **faşist hareket;** bir yanda da, bütün zaaflarına rağmen, özellikle bu son durumda güçlü bir alternatif sunma imkânına hâlâ

sahip olan **Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci ögeleri.** Tarihî hesaplaşma, bu üç politik-toplumsal güç arasındaki mücadelede ürünlerini verecektir.

Hangi gücün kazanacağı, büyük bir ihtimalle, 1979 yılı sona ermeden önce belli olmayacak. Ama bu sorunun cevabını da içeren, daha dolaysız bir başka soru var : Sonuca varan mücadele hangi platformda verilecek? Bu sorunun cevabı, bugünlerden başlanarak, yavaş yavaş şekillenecektir. Bu soru, **kimin** kazanacağını da içerir, çünkü mücadeleyi **kendi platformuna** çekebilen güç, mücadele süreci içinde kendisine en uygun yöntem ve araçları empoze etmeyi de başarabilecektir. İşte bu ilk ve dolaysız soru, oldukça yakın bir vade içinde cevaplandırılacak.

AP ve CHP'nin temsil ettiği muhafazakâr-merkezci güçler, bunalımı burjuva toplumunun kurumları içinde çözme eğiliminin sözcüleridir. Aralarında, başka sorunların yanısıra, burjuva toplumunda **demokrasinin dozu** üstüne bir tartışma vardır. Bu **doz** sorunu, aslında, demokrasinin **kullanımı** sorunudur. Çünkü her ikisi için de, demokrasi, demokrasinin şu, ya da bu ölçüde varlığı, burjuva toplumsal sisteminin kalıcılığını sağlamanın aracıdır. Burjuva hukukunun izin verdiği sıkıyönetim veya başka otoriter yönetim biçimlerine başvurabilirler (ayrıca bunların uygulanması üstüne birbirleriyle kıyasıya kavga edebilirler); ama son analizde her ikisi de iktidar mücadelesinin, bu toplumsal sistemin kendine özgü politik sınırları içinde yapılmasından yanadırlar ve varoluşları da buna bağlıdır.

Faşist hareket, mücadeleyi, onun sonucunu belirleyecek olan hesaplaşmayı **başka bir platforma** çekme çabasındadır. Gerçi Türkiye'de faşist hareket parlamenter sistem içinde gözle görülür bir başarı kazanmıştır; ama ona bu başarıyı kazandıran parlamentarist mücadeledeki üstünlüğü değil, burjuva hukukunu da çiğneyen eylemlerinin, bunalım geçiren toplumdaki tepkileriyle varolan kesimlerden kazandığı sempati ve güvendir. Politik mücadelesinin bu aşamasında, savaş yöntemlerini daha üst düzeylere kaydırmadan başarısını sürdüremeyeceğinin bilincindedir faşist hareket. Parlamentarist sistemin sınırları içinde kaldıkça iktidara gelemeyeceğinin, vahşi eylemleriyle kazandıklarının, seçimde başkalarının işine yarayacağının bilincindedir. Bu nedenle faşist hareket, dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de, iktidarını, burjuva anlamda da hukuk-dışı kaba kuvvet kullanımına bağlı olarak düşünür, böyle düşünegelmiştir.

Türkiye'deki faşist hareket, başka ülkelerde faşizmin iktidara gelmek için kullandığı bütün yöntemleri gündemine getirmiş, denemeye

çalışmıştır: Darbeden «büyük yürüyüş»lere, terörist grup eylemlerinden Endonezya tipi kıyımlara ve içsavaşa kadar. Bugün Türkiye'de faşist hareketin Malatya, Sivas, Niğde/Aksaray ve en son K. Maraş'da giriştiği tertipler, bir içsavaş ortamı yaratmaya yöneliktir.

Bu bakımdan, özellikle son bir yıl içindeki faşist terör eylemlerinin başka faşist hareketlerde bile eşine raslanmadık ilkelliği, vahşeti ve hunharlığı, yalnızca bu yaban anlayışın iğrenç yüzünü sergilemiyor; kapitalizm-öncesinin en ilkel önyargılarını, en hayvanî içgüdülerini tahrik eden, ardına taktığı kalabalıkları akıl almaz vahşet eylemleriyle «düşman» topluluklara saldırtma taktiklerini kararlı bir biçimde sürdüren faşist hareket, böylelikle ve aynı zamanda belli bir stratejiyi de uyguluyor.

Faşist hareket, Türkiye toplumunun yaşadığı bunalımlı geçiş sürecinin doğal ürünü olan «geçmişe dönük» memnuniyetsizlik potansiyelini kendine kanalize edebilmektedir. Şu ana kadar oy potansiyelini buradan sağlamıştır. Egemen kapitalizm çerçevesinde, seçimlerde başka sağ partilere oy veren, ama kapitalizm-öncesi önyargılarını, güdülerini aşamamış olan, sayıca oldukça kalabalık kitleler; Malatya, Sivas, K. Maraş türü eylemler içinde, faşist hareketin güdümüne girebilmektedirler. Şu halde, bu tür eylemlerin sürekli olduğu bir ortamda edineceği politik güç, faşist hareketi iktidara da getirebilir. Türkiye'dekl faşistler, bugün artık bunun bilincindedirler. Bu bakımdan olanca vahşetine rağmen, dozu fazla kaçmış da olsa, K. Maraş olayı faşist hareket için bir «son» değildir. İçsavaş stratejisi değişmemiştir. Tüm siyasî sicili insanlık suçu ile dolu olan bu hareket, bu suçların en lânetli ve iğrenç biçimlerinin işlendiği Kahramanmaraş olayından sonra eğer hâlâ asgarî bir savunma ve temize çıkma çabası göstermiyorsa «demokrasi» içinde iktidara gelebilme umudunu kesinlikle bir yana bıraktığı içindir bu. Ne bu olayın toplumda yarattığı nefret, ne de ilân edilen sıkıyönetim, içsavaş ortamını yaratma çabalarından caydırmamıştır onu.

Öyleyse bunalımın **hangi platformda** —otoriter yöntemlerin **de** kullanılabileceği «demokratik» ve bu anlamda «barışçı» bir surette mi, yoksa bir içsavaş ortamında mı — çözüleceği konusunda, muhafazakar-merkezci politik güçlerle faşist hareket arasında önemli bir ayrım vardır. AP - CHP bloku, sosyo-politik düzen düğümünün **geniş yığınların katılacağı herhangi bir süreç içinde ve dolayısıyla elbette bir** içsavaş içinde çözülmesini önlemek istemekteler. Faşist hareket ise iktidarı ancak bir içsavaşta, özellikle de şu yakın dönemde çıkar-

tılacak bir İçsavaşta ele geçirmeyi hesaplamakta ve mücadeleyi bu platforma çekmeye çalışmaktadır.

Böylece, politik mücadelenin, sınıflar kavgasının (yalnızca burjuvazi ve proletarya değil, toplumsal formasyonda yeralan bütün sınıflar arasında, karşıtlaşmalar ve ittifaklarla ilerleyen sınıflar kavgası) çok-bilinmezli karmaşasına geliyoruz.

Bu karmaşık mücadelede partiler, temsil ettikleri alternatifleri öneriler halinde, toplumsal sınıflara sunarlar. Sunulan alternatifi inandırıcı kılmak için çeşitli somut eylemler gerçekleştirirler. Askerî savaş gibi bu mücadelenin de doğruları, yanlışları, sapmaları ve geri çekilmeleri, olayın sıcağında kararlaştırılan yön değiştirmeleri vardır. Canalıcı mevziler her zaman «tabiye» dersinde öğretilen kurallar uyarınca seçilmez. Gene de, büsbütün kuralsız bir kördöğüşü de değildir politik mücadele.

Düşmanı, kendisinin avantajlı olduğu alana çekip orada mücadele vermeyi başarabilen güç, fırsat üstünlüğü sağlar. Ancak, salt askerî savaşın alanı fiziksel bir coğrafya, dağlar, tepeler ve benzerleriyse, geniş anlamda politik mücadelenin somut alanı son analizde, insanların zihinleridir. Kim, nasıl çelecek insanların zihinlerini? «Kamuoyu oluşturma» diye tanınan mekanizmanın bilinen araçlarında kim, nasıl üstünlük sağlayacak?

Platformun kabul ettirilmesi bu bakımdan hayatî önem taşımaktadır. Türkiye toplumu yıllardır tedirgindir. İçsavaşın varlığı resmen kabul edilmiş ülkelerden çok daha fazla sayıda —ve oranda—insan öldürülmektedir Türkiye'de. Kinler bilenmekte, hınçlar yığılmaktadır. Partilerin, değişik çözüm önerileri var; ama nasıl gerçekleşecek bunlar?

Toplumun huzursuzluğunu, toplumsal düzeni restore ederek gidermek amacında olan muhafazakar-merkezci partiler, doğal olarak, yapıyı statikleştirmeye çalışacak, kurumlara saygılı olmayı telkin edecek. Görece durgun bir toplumda, oyların büyük kısmını düzen partilerinin toplamaları da doğaldır. Buna karşılık, faşist hareket, sağ kitlelerin hareket halinde kendi önderliğini kabul edebildiklerini bildiği için, gerilimi sürdürmek, içsavaş ortamının koşullarını hazırlamak kararındadır. Bu kararı vermesine yol açan tesbitleri kendi açısından yanlış değildir; ayrıca, böyle bir ortam, kendi vurucu güçlerinin hareketliliğini sağlamak bakımından da en elverişlisidir; aynı zamanda, muhafazakar-merkezci politik güçlerin felce uğrayabileceği bir zemindir.

Muhafazakar-merkezci politik güçler ve partiler de bunun bilincindedirler. Mücadele platformunun belirlenmesi için gerekli ilk manevralar şu satırların yazıldığı sıralarda yapılmaktaydı. AP ve CHP'nin amacı, bunalımın çözülme aşamasının ilk evresinde faşist hareketin içsavaşa yönelik stratejisini duraklatmak ve «çözüm»ün otorliter yöntemlerle takviye edilmiş «demokratik» düzen platformunda belirlenmesini sağlamaktır.

Sosyalist hareketin devrimci ögelerinin konumuna bu yazının son bölümünde geleceğiz; ancak, mücadele platformu açısından sosyalist hareketin durumu üstüne burada da birkaç söz söylemek gerekir. Sosyalistler, ideal koşullarda, mücadeleyi her platformda kabullenebilirler; ancak, bu başlangıç aşamasından sonra, kendi platformlarını kurmayı başarmak koşuluyla. Bunu şöyle açıklayalim: Toplumun barışçı bir aşamada olması veya bir içsavaş ortamında olması, sosyalistler için «daha az» ya da «daha çok» elverişli bir ortam olmamalıdır. Sosyalist hareket bütün bu değişik **dışsal koşullar** ortamında mücadele edebilmelidir. Ama bunu yapabilmesi için, sosyalist hareketin, kendi özgül platformunu kurmuş olması gerekir. Bu platformda, kendi temsil ettiği toplumsal alternatifin, yani sosyalizmin, gerçekten demokratik insanî ilişkilerinin ve daha üstün hayat tarzının modelini kitlelere sunabilmeli, kitlelerle bu platformda bütünleşebilmelidir. Bu, yalnız fiziksel mücadelenin değil, gündelik hayat ve kültürel faaliyetin de sosyalistçe düzenlendiği, geleceğin toplumuna ışık tutan bir platformdur. Sergilendiği ilişkiler sistemiyle, yığınları aktif bireylere dönüştüren ve toplumsal faaliyetlere gittikçe artan ölçüde katan sosyalist demokrasinin platformudur. Türkiye'de sosyalist hareketin devrimci ögeleri ve bu platformun kurulma imkânları üstüne daha ayrıntılı analizi, yazının son bölümüne erteliyoruz.

«Geçiş Bunalımı»nın Çözülme Aşamasına Girilirken

ASKERİ YÖNETİM ÇÖZÜM MÜDÜR?

Şu anda sıkıyönetim ilânı en önemli siyasal gelişme olarak görülmektedir. Kimileri bunu bir «askerî diktatörlüğün», hattâ «faşist diktatörlüğün» ilk adımı olarak yorumlamakta. Durumu böyle görmek, sıkıyönetimi ve orduyu, politik partileri hezimete uğratan bunalımı kendine özgü yöntemleriyle **çözecek** bir alternatif gibi görmek demektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar bu tür bir değerlendirmeye katılmadığımızı göstermişti. Bunalımı çözme konusunda başlıca üç al-

ternatif olduğunu vurguladık. Bunların arasında askerî yönetim yoktu.

Bu yargımızın ilk gerekçesi, **Birlikim** dergisinin 45. sayısında (Aralık/ 1978) yayımlanan ve MHP'nin Eylül ayından beri bir yandan sıkıyönetim isterken öbür yandan da bir askerî darbeye davetiye çıkaran tutumunun nedenleri ve amacı üstüne yazılmış yazıda açıkça belirtilmişti. Özetlemek gerekirse, MHP bir süredir ordu kadrolarına, kendilerinin (yani ordunun) bunalımı çözecek ve «memleketi kurtaracak» bir —hattâ bu durumda **tek**— alternatif oldukları konusunda propaganda yapmaktaydı. Fakat bir askerî **darbenin** Türkiye'de çok geçmeden bir içsavaşı başlatacağını MHP de gayet iyi bilmektedir. Türkiye nüfusunun yarıya yakınını oluşturan bir «sol cephe» vardır ve bu sol cephe, gerek güçlü politikleşme potansiyeliyle, gerekse faşist saldırıların doğurduğu tepkilerle, oldukça kabarık sayıda aktif ve aktifleşecek kesimi içermektedir. Bunlar, en azından anti-faşist kimlikli bir CHP hükümetine karşı düzenlenen bir askerî darbeye sessiz kalmayacak, direneceklerdir. Bu durumda, «solu» kökünden temizlemek için yanıp tutuşan MHP darbeyi destekleyecek, darbecilere «bağlılığı»nı bildirecek, kendisinin ordunun emrinde, hizmetinde olduğunu ilân edecektir. Ama bunları yaparken, gerek ordu içindeki taraftarlarının yardımıyla, gerekse de bir içsavaş ortamının özgül koşulları içinde, darbeci kadroları kısa zamanda kendine bağlayacağını, kendi destek ve emri altına alabileceğini hesaplamaktadır.

Dolayısıyla, MHP yayınlarının askerî yönetimi başlıbaşına bir siyasal alternatif gibi sunan propagandaları ve hele bu darbecilere «kardeş kavgasını önleyen» 27 Mayıs'cıların misyonunu yüklemeleri tam bir faşist saptırmacadır. Her ikisinin de gerçek dışı olduğunu herkesten iyi bilen ve gerçek dışı olmasına özellikle çalışacak olan MHP'nin bu propagandalarına bazı «27 Mayıs» heveslilerinin, bazı «Cemal Paşa» adaylarının inanıp inanmadıkları bilinemez, ama eğer böyleleri varsa bunlar şu andaki ordu komuta kademelerinde küçük bir azınlık oluşturabilirler ancak. Ve eğer bunlar bir darbe girişiminde bulunacak olurlarsa ordunun hayli önemli bir bölümünü karşılarında bulacaklardır. Ordunun bu bölünmesi komuta kadrolarından başlayan «dikey» bir bölünme mi olur, başka bir biçimde mi gerçekleşir bilinemez; ama şu kesindir ki, darbe hesabını yapanlar eskiden olduğu gibi en azından ordunun bir bütün olarak davranmayacağını, Türkiye toplumunun bu gelişme aşamasında ve bu özgül tarihi ortamda ordu aygıtının bir 27 Mayıs'da, bir 12 Mart'daki gibi olamayacağını kavrıyor ve bunu göze alıyor olmalıdırlar.

Bir darbenin orduda bölünmeye yol açacağı tesbitimizin ilk ge-

rekçesi şu: Türkiye toplumunu saran ve toplumun iki kampa ayrılması temelinde yükselen politikleşme, pek çok örnekte görüldüğü üzere devlet aygıtında da geçerlidir. Polis kurumu gibi böyle bir siyasal kutuplaşmanın en son yansıyacağı devlet kurumunda bugün varolan POL-DER/POL-BİR ayrımı yeterince anlamlı bir kanıttır ve bize yalnızca devlet aygıtı içindeki insanlar arasındaki politik ayrımın (bölünmenin) nerelere kadar uzandığını göstermekle kalmıyor, daha önemlisi, yaşadığımız bunalımın ne denli derin olduğunu anlatıyor. Bilindiği üzre bundan önce başka yerlerde yaşanmış bunalımlarda böyle bir olgu yoktur. Devlet kadrolarının profesyonel ögelerinin ancak pek az bir bölümü «sağ cephe»nin karşısında yeralır. Oysa Türkiye'de bugün devlet memurlarının örgütlendiği sağ ve sol örgütler üye sayısı bakımından kıyaslandığında durumun köklü biçimde farklı olduğu kolayca görülür.

Gerçi şu ana kadar ordu içinde de benzer bir politik kutuplaşmanın varolduğuna ilişkin olgularla karşılaşmadık, ama bunun hiç olmadığı süphesiz söylenemez. Yazılı basında yayımlanan birçok belge ve mektup faşistlerin ordu kadroları içinde hiç de gizli sayılamayacak bir örgütlenme ve propaganda faaliyeti sürdürdüklerini göstermektedir. Etki-tepki yasasının basit gereği, en azından faşistlerin bu çabalarına karşı yönde bir hareketin varolduğu büyük güvenle söylenebilir. Ayrıca şu da dikkate alınmalıdır ki, Türkiye'deki politikleşme özellikle 20 yaşlarındaki genç kesimde belirgindir. Gençliğin bu politikleşmesi ağırlıkla sol niteliktedir ve son yıllarda kentler ve kırsal yörenin «emekçi gençliği» de bu hareketliliğe büyük oranda katılmıştır. Bu olgu ordunun erat kesiminin, sola karşı bir askerî darbeye, onun uygulamalarına sessizce alet olacağı varsayımını hayli şüpheli kılar.

Ordu komuta kadrolarının ülkenin yönetimini üstlenmek üzere bir darbeye girişmeleri ihtimalini zayıf kılan çok daha etkili bir neden var.

Eğer şu anda yaşanan bunalım, sırf toplumun siyasal düzeninin üst kurumlarıyla sınırlı kalsaydı, yani sorun parti kadroları arasındaki «kısır çatışmalar», «hükümetin beceriksizlikleri» ve parlamentonun tıkanması, v.b. olgularla kendini gösteren ve toplumun aldırmaz biçimde uzaktan izlediği, katılmadığı bir «siyasal bunalım» olsaydı bir askeri darbe tereddütsüz gelir ve «istikrarı sağlardı».

«Askerî darbe»lerin politik bir çözüm alternatifi sayıldığı «bunalım» durumlarının karakteristik özelliği, çatışmanın yönetici sınıflar,

onların fraksiyonları arasında cereyan etmesidir. **Toplumun geniş yığınları hareketsizdir.** Veya ancak çatışan fraksiyonlardan birinin, onun partisinin güdümünde «hareket» ediyorlardır. 27 Mayıs 1960 öncesi durum böyleydi, örneğin. Türkiye toplumu DP ve CHP'nin denetimi altında iki cepheye ayrılmış, yığınlar tuttukları partinin güdümünde karşıtları ile partilerinin istediği doz ve yöntemlere uyarak «mücadele ediyor»lordı.

Askerî darbe, burjuva demokrasisinin yukarıda sayılan olgular görünümünde bir bunalıma girmesi halinde gündeme gelir. Burjuva siyasal düzenin **etkin yöneticiler** (partiler ve devlet aygıtının üst görevlileri) ve **edilgen yönetilenlerin** varlığında kurulan **temel siyasal ilişkisi** bozulmamış, «bozulma» yalnızca **yöneticiler** düzeyinde, onların **kendi aralarındaki ilişkilerde** meydana gelmiştir. Askerî darbe ancak bu durumda, buna karşı bir alternatiftir.

Eğer sarsılma, «yönetilen»lerin edilgen konumdan sıyrılarak etkinleşmesinden dolayı meydana gelmişse —ki «devrim» durumlarının karakteristiği budur ve şu anda Türkiye'de söz konusu olan da bu niteliktedir— çözüm ne askerî darbedir, ne de askerî kadrolar böyle bir durumda kendilerini «çözüm alternatifi» gibi sunabilmeyi ciddi olarak düşünebilirler.

Türkiye'de ordu komuta kadroları, gerek sol kitle hareketlerinde ve gerekse sağ cephede yeralan yığınlardaki politik aktifleşmeyi görmezden gelemezler. 27 Mayıs ve 12 Mart öncesinden nitelikçe farklı olan bu durum karşısında, kendisini «kurtarıcı» konumuna koyup, hem sağ hem sol cephenin en aktif kesimlerine vurarak «düzeni» yeniden sağlayabileceğini düşünen kişiler olabilir. Geleneksel askerî ideoloji içinde bu anlayış yaygın da olabilir. Ancak bu düşüncelerini uygulayıp, hükümeti devirerek yönetimi bizzat üstlenmeyi göze alamamaktadırlar. Şiddetli bir bastırma kampanyası ile sol ve sağın aktif ögelerini «temizlemek»le bile sorunun çözümlenmeyeceğini bizzat yakın dönemde yaşanan deneylerden bilmektedirler. Örneğin 12 Mart'da solun devirmci ögelerine yönelik yoğun terör, dönemin ertesinde bizzat bu «temizlenen»lerin temsil ettiği eğilimlerin eskisinden çok daha güçlü biçimde ortaya çıkmasından öte sonuç vermemiştir.

Ordu komuta kadroları, son yıllarda kapitalist toplumun karmaşık yapısına daha bir sahip hale gelen ve böylece sorunları da karmaşıklaşan Türkiye toplumunu «yönetecek» durumda değillerdir. Böyle bir toplumu yönetmek ve hele onun bu geçiş evresindeki iyice karmaşık sorunlarını çözümlemek için, askerî yöntemlerden daha

başka şeyler gereklidir. Bu daha başka şeylerin ise, örneğin bir teknisyenler kadrosunun kendilerine eklenmesiyle de giderilemeyeceğini, en azından 12 Mart deneyi göstermiş olmalıdır. «Beyin kabine»leri ile takviyeli askerî yönetim tezi, 12 Mart'daki 1. Erim hükümeti'nde denenmiş ve çok kısa bir sürede iflas etmişti.

Kapitalizm-öncesi veya ekonomisi temel birkaç ürüne bağlı kapitalistleşme sürecindeki bir toplum askerî diktatörlükle, askerî yöntemlerle yönetilebilir. Tüm Latin Amerika, tüm petrol üreten ülkelerde olabildiği gibi. Ama kapitalizm geliştikçe ekonomi karmaşıklaşıp buna uyarlı olarak toplumsal yapı da karmaşıklaştıkça askerî dikta yönetimleri devre dışı kalmak zorundadırlar (İran gibi). AET'nin ve şimdilerde ABD'nin «askerî diktatörlük»lere karşı çıkmaları da buna dayanmaktadır; «demokrasi âşığı» kesilmelerinden dolayı değil, gelişen kapitalizmin bağımlı ülkelerdeki toplumsal yapıyı önemli ölçüde değiştirmiş olması tespitinden dolayıdır. Onlar bu durumda «diktatörlükler»in değil «demokrasi»nin çok daha etkili olduğunu, geniş yığınları en iyi bu düzenin apolitikleştireceğini bilmekte ve bu yüzden «ilkel» diktatörlük yöntemini terketmektedirler.

Türkiye durumunda bir askerî darbe, başlıbaşına bir «yönetim» iddiasıyla gelse bile kaçınılmaz olarak varolan siyasal güçlerden birinin güdümüne girecek, onun desteğini arayacak ve kısa zamanda da onun **aracı** olacaktır. **Şu anda** ne AP ne de CHP böyle bir istek peşinde değildir. Yalnızca MHP, faşist hareket için bu istek söz konusudur. Yukarda, böyle bir gelişme olursa ardından nelerin de zincirleme gelebileceği işaret edildiği için yeniden üzerinde durmuyoruz. Askerî darbe girişimcilerinin dikkate almak zorunda oldukları ikinci bir önemli neden «devlet aygıtı»nın durumudur. **Birikim** dergisinin birçok sayısında ve son olarak 42'nci (Ekim) sayısında ayrıntılı biçimde analiz edildiği üzere şu anda Türkiye'deki devlet aygıtı, son derece ilgiye değer bir durumdadır. Toplumdaki genel ayrım, devlet aygıtına da yansımıştır. Türkiye toplumunun 1950 öncesi durumuna göre kurulan ve o koşullarda üzerine aldığı görevi yerine getirebilen devlet aygıtı, bu tarihten sonra gitgide hızlanan kapitalizmin gelişmesine ayak uyduramamış ve sonuçta 1970 sonrasında açık biçimde görüldüğü üzere aygıt olarak neredeyse işleyemez hale gelmiştir. İçinde yer alan geniş bürokrat-hizmetliler kesiminin, bozulan ekonomik durumlarının da etkisiyle toplumdaki genel politikleşme olayına katılmaları ve böylece Türkiye'deki bunalıma öteki toplumlarda ortaya çıkan bunalımlarda görülmeyen bir özellik kazandırmaları temel önemde bir olgudur. Bu olguya az önce de işaret edilmişti. Kendisinin «partilerüstü»

bir anlayışı ve bu nitelikte bir bunalımı çözme alternatifini temsil ettiğini düşünebilecek bir askerî diktatörlük, sindirme ve fizik baskı faaliyeti dışındaki faaliyetleri bu aygıt ile yürütemeyeceğini hesaplar şüphesiz. Ama aygıtı yeniden düzenlemek için gerekli insan kaynağını «tarafsız»lar kesiminden toparlayamayacağını da görmüş olmalıdır.

Bu koşullarda askerî darbe ancak faşizm alternatifine kapı açmak demektir ve askerî darbe faşist hareketin istediği içsavaş ortamının fiilen kurulması için yeterli bir işaret anlamına gelecektir. Faşist hareketin şimdilerde içsavaş platformunu oluşturmak için uygulamaya koyduğu iki taktikten biri budur. Ötekini ise az sonra sıkıyönetim konusunu yeniden ele aldığımızda göreceğiz.

DÜZEN PARTİLERİ AP - CHP

Yaşanan bunalımın ayırdedici niteliği, varolan düzenin resmi yönetici kurum ve kuruluşlarının yönetim işlevlerini yerine getiremez oluşlarıdır. Yönetenler yönetemez hale gelmiştir. Çünkü yönetilen geniş yığınlar sistemin kendilerine tanıdığı politik eylemlilik kapasitesinin dışına ve üzerine taşmışlardır. Klasik yönetici kadrolara güvenleri kalmamıştır.

Türkiye toplumu 1960'ın hemen öncesinde de genel bir politikleşme yaşamıştı. Toplum DP ve CHP taraftarları olarak ikiye ayrılmıştı. Şu anda yaşanan kutuplaşma ise bundan çok farklıdır. 1960 öncesinde CHP olsun DP olsun kendi taraftarlarını fiilen yönetebiliyorlardı. CHP'li ve DP'li kitleler partilerinin gösterdiği doğrultu ve biçimde davranıyorlardı. Oysa günümüzde büyük partiler kendi taraftarları üzerinde böyle bir denetim gücüne sahip değildirler. 1960 öncesinde olmayan bir dizi kitle örgütü kurulmuştur ve bunlar partiler ile taraftarlar arasında bir ikinci kademe oluşturmuşlardır. Genel seçimlerde oylarını bu partilere verenlerin çok büyük kısmı, başka zamanlarda, güncel politik olaylar içinde partilerden çok, bu örgütlerin kararlarına göre davranmaktadırlar.

Bu olgu şüphesiz AP'den çok CHP için geçerlidir. Nitekim bilinmektedir ki, 1973 ve sonrasında CHP'ye büyük oy artışı sağlayan toplumsal muhalefet hareketini oluşturan geniş işçi ve emekçi yığınların içinde örgütlendiği meslekî, sendikal kuruluşların çoğunluğunda CHP dışı sol eğilimler yönetimdeydiler.

Yönetilen yığınların politik bakımdan etkinleşmesinin yalnızca

bir yönüdür bu. Asıl önemlisi geniş yığınların politik olaylara gitgide yükselen bir ilgi ve hareketlilik içinde katılmalarıdır.

Bu noktada sağ kitle hareketinin eylemlilik biçimleriyle sol kitle hareketininkiler arasında özsel farklılık olduğu belirtilmelidir.

Sağ kesim, yürüyüş, miting, toplantı vb. eylemlere nadiren başvurmaktadır. Son yıllarda birçok örneği görülen sağ kitle **hareketleri** sol kitlelere saldırı eylemleri biçimindedir. 1978 öncesinde de benzer hareketler görülmüş ise de, o zamanlar saldırı hedefleri oldukça dar bir kesimdi. Bu yığınların yerleşik önyargılarını tahrik edecek provokatif eylem veya söylentilerle kızıştırılan topluluklar yörenin sosyalistlerine saldırtılıyor, binaları tahrip ettiriliyordu. Oysa 1978 yılı içinde meydana gelen hareketlerde hedef çok daha geniş bir kesimdir. K. Maraş'da açık biçimde görüldüğü gibi bütün bir «sol cephe»dir, sayıları onbinleri aşan bir halk topluluğudur. Gitgide vahşîleşen ve K. Maraş'da olduğu gibi çocukları, yaşlıları akıl almaz bir hunharlıkla katledebilecek hale gelen bu eylemlerin tümü de faşistler tarafından tertiplenmekte ve bunlar kolayca tahrik edip harekete geçirdikleri bu yığınların olay içinde yöneticisi, sürükleyicisi olmaktadırlar.

Soldaki kitlenin politikleşmesi ve kendini kitlesel eylemlerde dile getirmesi miting, yürüyüş, toplantılar vb. eylemlerledir. Faşistlerin yönlendirdiği sağ kitle hareketlerine katılanların **öldürmeyi** göze almış olmalarına karşın, sol kitle hareketine katılanlar çoğu kez «ölme»yi göze alarak gelmektedirler eylem alanlarına. 1 Mayıs 1977 katliamına karşın 1 Mayıs 1978'de aynı alana toplananlar böyleydi. Faşistlerin kitle gösteri ve yürüyüşlerine makineli tüfekli, bombalı pusular kurup onlarca insanı öldürmeyi amaçlayan eylemleri uygulamaya koydukları dönemlerde yapılan bir dizi yürüyüş, gösteri bu «tehlike» göze alınarak gerçekleştirilmişti. Faşistlerin sürekli terörü altında bulundukları kent bölgesini, mahalleyi terketmeyip orada direnen halk toplulukları ölümü göze alarak en doğal haklarını savunuyorlardı. Sol kitle örgütlerinde olduğu gibi, sol kesimin demokratik haklarını kullandıkları, ölümüne savundukları bu «hareket halleri»nde de yöneten, yönlendiren durumunda olanlar «CHP dışı sol»du, sosyalistlerdi.

İçinde AP'lilerin çoğunluğunu oluşturdukları sağ «kitle hareketleri»nin faşistler tarafından, içinde CHP'yi parti olarak tutanların çoğunluk oluşturdukları sol kitle örgüt ve hareketlerinin de sosyalistler tarafından yönetilip yönlendirilmesi olgusu, içinde yaşadığımız dönemin tipik olayıdır. Yakın döneme kadar, henüz Malatya, Si-

vas, K. Maraş gibi «sağ kitle hareketleri» görülmüyorken, bu olay yalnızca CHP'yi ilgilendirmekte, şüphesiz tedirgin etmekteydi. Özellikle K. Maraş olayından sonra aynı tedirginlik artık AP için de söz konusudur.

AP

1965-1971 dönemindeki iktidarı sırasında AP, faşist hareketi yükselen sosyalist harekete karşı bir «sokak gücü» olarak kullanmış, bu amaçla desteklemişti. Oysa 1973 sonrasında AP'nin MHP'yi desteklemesi onunla iktidar ortaklığına girecek kadar yakınlaşması sırf bundan dolayı değildir. Gerek 1973 sonrasının ekonomik sorunları ve gerekse yükselen toplumsal muhalefet hareketi, AP'nin omurgasını oluşturan orta mülk sahiplerinde ve oy kaynağı küçük mülk sahiplerinde belirgin bir sağa kayışa yol açtı. İşte AP, asıl bundan dolayı MHP ile ittifaka özel bir önem verdi. O tarihe kadar MHP'nin kullandığı «milliyetçilik» sloganını benimseyip bu partiyle uzun süre iktidar ortaklığı yapmakla AP kendi taraftarlarındaki bu «sağ eğilim»in MHP'ye kanalize olmasını önlemek istemişti. Bunda başarılı olduğu söylenmelidir. 1965 seçimlerinde aldığı % 50'nin üzerinde oy 1973'de % 29'a düşen AP, eğer 1973 sonrasında yapılan iki seçimde de oylarını yükseltmeyi başarmış ve 1977 seçimlerinde % 41'e ulaşmışsa bunun nedeni açıktır. 1965'den beri AP'yi destekleyen kesimlerde görülen «sağa kayış» bu partinin oy yitirmesinin başlıca nedenidir. Nitekim 1973 seçim sonuçları incelenirse görülür ki, AP'nin yitirdiği oylar, bu partiden ayrılanların kurduğu daha sağ nitelikte partilere (DP ve MSP) gitmiştir. Eğer AP bu «sağa gidişi» kendine geri çekemezse, oylarını yalnızca bu partilere değil, asıl olarak 1973 sonrasının hızla politikleşen ortamında daha bir güçlenmeye aday olan MHP'ye de kaptıracaktır. Bu yüzden AP, özellikle en sağ partinin sloganlarını sahiplenerek bir «Milliyetçi Cephe» kurduysa kendi açısından en doğru politikayı izlemiş sayılmalıdır.

MHP'nin oy oranını % 3,5'dan % 6,5'a çıkardığı ama buna karşılık öbür sağ partilerin çok önemli oy kayıplarına uğradıkları 1977 seçimlerinden % 41'lik bir oy gücüne sahip olarak çıkan AP, amacına varmış sayılırdı. Bu yüzden seçim sonrasındaki 2. MC hükümetine fazla istekle girdiği söylenemez. Nitekim birkaç ay sonra bu hükümet düşürüldüğünde AP aslında memnundu. Çeşitli sevinme nedenleri (yoğun ekonomik ve dış siyasal sorunlar vb.) yanında bir önemli neden de artık kendisi için gereksiz hale gelen

MHP'den kurtuluyor oluşuydu. Bu tarihe kadar devlet ve hükümetlerin koruyucu kanatları altında fütürsuzca eylemlerini sürdürmüş olan MHP kadroları ve taraftarları, CHP hükümetinin alacağı «bastırma» önlemleri karşısında ya sinecekler ve hâlâ «milliyetçilği» savunan AP'nin güvenli kanatları altına sığınıp ılımlı sağcılar haline gelecekler veya direnecekler ve bu kez de CHP'nin sertleşecek önlemleri önünde yenileceklerdi.

Her iki durumda da AP kazançlı olacaktı. Ne var ki CHP, faşistlerin üzerine AP'nin beklediği sertlikte gitmedi. AP, CHP hükümetinin bir yılı boyunca, sürekli olarak «anarşi»nin artarak devam ettiğini başlıca eleştiri konusu yapmış, böylece iki yanı keskin bir kılıç kullanmıştı. Bir amacı MHP'yi yıpratmaksa, öbürü de, bunun yapılamadığı oranda CHP'nin beceriksizliğini sergilemek ve ayrıca sağa şemsiye olarak, tarafsızlık özlemi içindeki CHP'yi kendi solu na karşı tahrik etmekti.

CHP'nin, AP'nin örtülü desteğine karşın faşist harekete karşı etkili bir mücadele açmayışının, açamayışının nedenleri ayrı konudur. Burada asıl önemli nokta faşist hareketin 1978 yılı içinde, daha önceden görülmeyen bir yola girişidir.

İlk kez Malatya olaylarında görüldüğü üzere faşist hareket bir süre sinip ilerde CHP hükümetinin başarısızlıkları karşısında yeniden sahneye çıkmak taraflısı değildir. Umudunu yeni bir MC hükümetinin kurulmasına da bağlamamıştır. Olay, faşist hareketin bir içsavaş ortamı yaratıp buradan iktidarı ele geçirmeyi hesaplayan bir stratejiyi uygulamaya koyduğunu göstermekteydi.

Sivas'da benzer bir olay tezgâhlandığında ve ardından Niğde/Aksaray ve Elâzığ'da da aynı tür olaylar meydana getirildiğinde, artık MHP'nin bu yeni stratejisi iyice kavranılır olmuştu.

AP'nin o tarihlerde durumun farkında olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak şu söylenebilir ki, AP, MHP'nin amacını kavramış olsa bile, onun bu amacı öyle kolay gerçekleştiremeyeceğini, bu yoldaki girişimlerinin başarısız kalacağını düşünmüş olmalıdır.

MHP'ye Karşı Politikanın İpuçları

K. Maraş olaylarının ertesinde Demirel'in yaptığı konuşmalara baktığımızda AP'nin artık hiç de böyle düşünmediğini görüyoruz. AP, MHP'nin amacını ve bunun gerçekleşme ihtimalinin ciddi boyutta olduğunu sezmiştir.

AP'nin şu anda izlediği politika, öncelikle şu gözleme dayanıyor :

Özellikle Türkiye'nin orta bölgesinde —Çorum-Erzurum-G. Antep üçgeni— parti olarak AP'yi tutan kesimler üzerinde milliyetçilik, anti-komünizm ve dine ilişkin temalar etkisini sürdürmektedir. MHP, söz konusu temaların en radikal savunucusu olduğu halde, bu kesimler «seçim»de ona oy vermemekte; ama faşistler, sözü edilen temaları bir «hareket»e geçme zorunluluğunu gösterecek biçimde kullanıp bir «hareket nedeni» ve hedefi gösterebildikleri zaman, kolaylıkla onun peşine takılabilmekte, faşistlerin istediği her tür eyleme kolayca adapte olabilmektedirler.

Bundan çıkan sonuç şudur: MHP, AP için seçimler düzeyinde önemli bir rakip değildir. Seçimler platformunda MHP AP için bir tehlike sayılamaz. Ama eğer platform «hareket» ise, özellikle katliam hareketleri, içsavaş gibi karmaşık hareketler platformu ise bu kez AP, MHP karşısında neredeyse bir hiçtir. Malatya'da, Sivas'da, Kahramanmaraş'da açıkça görülmüştür bu.

O halde AP'nin tutumu ne olmalıdır? Demirel K. Maraş öncesindeki konuşmalarında bu tutumu sergilemekteydi. Tutum şöyle özetlenebilir: İdeolojik temalara, sloganlara sahip çıkmak, bunları AP'nin savunduğunu göstermek ve «hareket»i lânetlemek. K. Maraş gibi «hareket»i lânetlemenin en elverişli malzemelerinin bulunduğu bir olay ortadayken Demirel kendine özgü demogojisiyle bu sahiplenme-suçlama tutumunun ilgiye değer örneklerini veriyordu.

Olay ertesinde yaptığı basın toplantısında Demirel, bir yandan hükümeti «acizlik»le, etkili bastırma girişimlerinde bulunmamakla suçlayıp bunca cinayet işlenirken «devlet neredeydi?» diye soruyor, öte yandan da hükümet konağına «Komünizme Ölüm!» diyerek saldıran kalabalığa askerî birliklerin uyarı ateşi açmasını «komünizme ölüm diyen insanlara ateş edilmesi» olayı olarak nitelendiriyordu.

Bir örnek daha. Ertesi günkü konuşmasında Demirel, bir soru üzerine şöyle diyordu: «Bana sağcılar ve milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz. Böyle bir şey demiyorum. Sadece cinayet işleyenlerin yakasına yapışın, cezalarını verin diyorum.»

Şüphesiz Demirel, sağcılık ve milliyetçilik adına «Komünizme Ölüm!» diye bağıranlarla cinayet işleyenlerin, devletin şiddetle cezalandırmasını istediği cinayetleri işleyenlerin aynı kişiler olduklarını, bu ideolojik ve eylemsel ögelerin aynı kişilerde birleşik olduğunu bilmez değildir.

Demirel, bu ideolojik **eylemsel** bileşimi, bu gerçeği, iki ayrı parçaya ayırıyor. Gerçekte bileşim olduğunu bilerek yapıyor bunu. «Masum» ideolojiyi savunurken («Bana sağcılar, milliyetçiler cinayet iş-

lıyor dedirtemezsiniz. Böyle bir şey demlyorum»), «suçlu» eylemin cezalandırılmasını istiyor: «Devletsiniz, alın tedbirinizi. Kimin yakasına yapışılması lâzımsa yapışın. Niçin yapışmıyorsunuz? Hem kimsenin yakasına yapışmayacaksınız hem de her gün ithamda bulunacaksınız. Seyirci misiniz yoksa hükümet misiniz?»

Hükümetin «her gün ithamda bulunduğu» ama «yakasına yapışmadığı»nın kim olduğu bellidir: MHP. Demirel, «Yapışın yakasına» diyor; «niçin yapışmıyorsunuz?»

Çağrı CHP hükümetine yapılmaktadır.

Ancak AP, herhalde bilmektedir ki, daha doğrusu K. Maraş olayında açıkça görmüştür ki, MHP ile kendisi arasındaki sorun CHP'nin alacağı tedbirlere bırakılmayacak kadar önemlidir. AP ve MHP'nin üzerine oynadıkları toplum kesimleri, eğer oyun alanı «demokratik düzen», onun «mücadele platformu» olursa AP'nindir; ama eğer oyun alanı «hareket» ve hele içsavaş platformu olursa MHP'nindir.

K. Maraş olayının ağır gölgesi tüm ülke üzerine egemenken ve faşist hareket bu olay ile unutulmaz. geri dönülmez bir adım atmışken AP ve MHP, az sonra ikisinden birinin fazlalık olacağı bir dönemin başlayacağı bilinciyle **karşı karşıyadırlar.**

AP, varlık sorununun gündeme geldiği bir durumda, kendi varlık koşulu olan «demokratik platform»un ancak MHP'nin geriletilmesi, etkisizleştirilmesi ile korunacağını bilmektedir. MHP ise şimdiye dek hayli sarsılmış olan bu platformun CHP ve AP'nin ortak çabalarıyla onarılıp, yeniden kurulmasına «izin verirse» aynı zamanda kendi «yavaş ölüm»ünü de kabul etmiş olacağının farkındadır. Ya bu «yavaş ölüm» ya da «ölümüne savaş». Bu ikinci yolu ya Malatya olayından beri yaptığı gibi «kendi gücüyle» aşacak veya şimdi AP'nin onayıyla CHP'nin «demokrasi»yi onarmak için çağırdığı ordunun çekilmiş silahlarını kullanmayı deneyecek.

Bu konuya faşist hareketi ele alırken yeniden döneceğiz.

CHP

Burjuva demokratik düzenin olağan işleyişinde, herhangi bir partiye iktidar olması için oy veren kesimler, onun devlet gücü ve imkânlarını kullanarak kendilerine yararlı sonuçlar sağlamasını beklerler. Burjuva toplumun sınıfsal hiyerarşisini veri kabul ederek siyasal düzen içinde yer alan partilerden şüphesiz bu sınıfsal hiyerarşiyi değiştirmesi, geçersizleştirmesi beklenmez. İstenen, en fazla, toplam toplumsal üretimin bu sınıflara dağılımında değişikliktir. Düze-

nin «sol» partileri —genellikle Sosyal-demokratlar— bu değişikliği alttaki sınıflar lehine yapma vaadiyle gelirler. Bu sözlerini gerçekleştirmedikleri de söylenemez.

1973 seçimlerinde «sol parti» olarak büyük oy toplayan CHP, çok geçmeden farkına vardı ki, kendisine oy veren geniş yığınların beklediği yalnızca «yararlı sonuçlar» değildir. Onlar CHP'nin seçim propagandasında kullandığı «Ne ezilen ne ezen»in olmadığı bir düzen sloganını «gereğinden fazla» ciddiye almaktadırlar. Bu, şuradan da belliydi ki, CHP'nin «Ne ezilen ne ezen»in olmadığı «düzen»in nasıl bir şey olacağını anlattığı programı, oradaki düzenleme önerileri, bu geniş yığınları ilgilendirmiyordu bile. Aslında onlar neyi istediklerini de bilmiyorlardı. Bunu CHP'den bekliyorlar, onun bu karmaşık «umut»ları gerçekleştirmesini istiyorlardı.

Burada belirleyici sorun, CHP ile ona oy veren geniş toplumsal muhalefet hareketi arasındaki ilişkinin klasik parti-taraftar veya seçilen-seçmen ilişkisinden hayli farklı olduğudur. Toplumsal muhalefet, yaşanılan hayatın tüm yönlerine ilişkin tepkilerden, sorunlardan, yoksunluklardan doğan ve bütün bunlardan kurtulmak isteyip de bunun somut yol ve hedefini bulamamış yığınların hareketiydi. Güvercinlerin, özel yakılmış türkülerin, maviliklerin ve çekici umut kelimesinin ancak varolduğunu anlatabildiği bir potansiyeldi.

Klasik bir siyasal parti olarak CHP, bu hareketin, bu çok yönlü potansiyelin kendisinden beklediğini veremezdi. Aralarındaki tarihî olarak kurulmuş ilişki, bu biçimiyle uzun süre kalıcı olamazdı. Bu yüzden daha muhalefetteyken, soyut «umut»u somut bir düzen programına dönüştürmek, kendisinden bu düzen programının beklenmesini sağlamak için epey çalıştı.

Daha henüz böyle bir programa sahip olamamışken, 1977 seçimleri yapıldı. Toplumsal muhalefet hareketi bu seçim ertesinde iktidar pazarlıkları yapılırken ilk kez CHP ile «umut» arasındaki çelişkiyi sezdi. CHP'nin AP ile kurmaya çalıştığı diyalog ve bu sırada izlenen tutumlar CHP'ye karşı geniş bir tepki doğurdu.

Ancak yine de 1978'de CHP ağırlıklı hükümet kurulduğunda, geniş toplum kesimleri, şüphesiz eskisinden çok düşük olmakla birlikte yine de güçlü bir umuda kapıldılar.

1979 yılı başlarken, eğer CHP'nin «siyasal iflâs»ından söz ediliyorsa, her şeyden önce bu «iflâs»ın iki düzeyde bir iflâs olduğu vurgulanmalıdır. İlki CHP'nin «düzeni restore etmek» gibi varolan düzenin yönetenler düzeyini ilgilendiren bir görevi başaramamasından dolayı ve olayları bu düzeyin açısından bakarak yorumlayanların tes-

pltldlr. İkincisi lse CHP iktidarının yönetllenler açısından değerlendirilmesine ilişkindir. Burada da blr iflâs söz konusudur: Toplumsal muhalefet ile CHP arasındaki ilişki kopmuştur. CHP ile toplumsal muhalefet arasında büyük, CHP'nin artık dolduramayacağı bir boşluk doğmuştur. CHP, toplumsal muhalefet hareketinin ideolojik-toplumsal, siyasal yöneticiliği konumunu yitirmiştir; bu yer boştur.

CHP bir partl olarak varlığını sürdürecektir şüphesiz. Ama 1973-1977 döneminde kullanabildiği sloganları artık kullanamayacağının blincindedir.

Ancak herhalde hesaplıyor olmalıdır ki, şu anda yürürlükte olan bunalımın çözülme aşaması geçildikten sonraki durumda zaten bunlara ihtiyacı olmayacaktır. Çünkü bu çözüm, eğer faşist hareketin lstediği içsavaş platformunda belirlenecekse, zaten bu sloganlara gerek olmayacaktır. Ve yine, eğer faşizm amacına varamaz. «çözüm»ün «demokratik platform»da belirlenmesine elveren koşullar oluşturulabillrse; gerek bu evrede gerekse fiilî çözüm evresinde kimsenin bu soyut sloganlara aldıracak hali olmayacaktır. İki nedenden dolayı bu böyle olacaktır: İlkin bu sloganların ne kadar soyut, dahası içerlksiz, anlamsız olduğu kavranılarak atılacaktır. İkinci neden, daha «maddî»dir. Getirdiği «asayişi sağlama» yasaları ve «demokratik düzen»l korumak için gelen sıkıyönetimin uygulamaları sayesinde CHP, çoktandır iyice rahatsız edici olmaya başlayan toplumsal muhalefet hareketini «düzen sınırları» lçinde kalmaya zorlayacak ve buna razı olmayanları «etkin devlet gücü»ne havale edecektir. Toplumsal muhalefetin kararlı ögelerini ve bu hareketi yönlendirebilecek tek varlık olan, Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci ögelerini her tür yöntemle «hizaya getirmek», belirtmeye bile gerek yoktur ki, sıkıyönetimlerin anayasasıdır.

KARAR ANINDA FAŞİST HAREKET

Faşist hareketin, 1978 yılı ortalarında lçsavaşa yönelik blr strateji uygulamaya geçme noktasına nasıl vardığını ve bunun nedenleri **Blrlkim**'in 39. (Mayıs 1978) sayısında yayımladığımız «Malatya Olayı - Türkiye'deki Faşist Hareketin Yapısı ve Gelişimi» adlı yazıda yeterince açık biçimde anlatılmıştı (bu yazı elinizdeki broşürün sonuna eklenmiştir).

Yeri geldikçe belirtildiği üzere, söz konusu stratejinin iki değişik versiyonu vardır. İlkinde içsavaş ortamının oluşturulması, asıl olarak faşist hareketin kendi militan güçlerinin eylemine bağlanmıştır. Bu

eylemlerle ortam oluşturulduğunda gerek devlet aygıtında ve gerekse toplumda zaten teşekkül etmiş kutuplaşma, iki karşı savaş cephesi yaratacak ve bunlar kesin hesaplaşmaya girişeceklerdir. İkinci yol ise aşamalıdır: Sıkıyönetim ardından bir askerî darbe ve bunun zincirleme sonucu doğacak olan içsavaş.

K. Maraş olayının önceden planlandığı, ama olayın kendi gelişmesinin plan dışı bir seyir izlediği kanısındayız. Çünkü olay faşist vahşeti, onun yaban içyüzünü gereğinden fazla, gereğinden çok erken bir zamanda ve gereğinden çok kanıtla sergilemiştir.

Faşist hareketin, bu olayı bir Malatya, bir Sivas olayı çapında bir olay olarak planlamış olduğu akla yakın geliyor. Böyle bir olay, MHP'nin son üç aydır sürdürdüğü sıkıyönetim ilânı kampanyasına güçlü bir kanıt olabilecek, sağ basın organlarının bilinen gayretleriyle faşist tertip örtülüp «kardeş kavgası» gibi, sıkıyönetimin ve askerî darbe heveslilerinin pek sevdikleri bir tanımla çağrılar yapılabilecekti.

Böyle bir K. Maraş olayı ertesinde ilân edilecek sıkıyönetim MHP için hayli keyifli bir başlangıç olurdu. Ama ne var ki MHP, bu keyfi tadamamıştır. Belki K. Maraş'daki ülkücüler, «İslâm ahlâk ve fazileti, Türklük gurur ve şuuru» ile dolu olduklarını cümle âleme ispat etmek isteyen bu anti-komünist ve milliyetçi gençler, katlettikleri onca insanın kanında, çocuk kadın yaşlı yaralı demeyip satırlarla doğradıkları insanların cesetlerinde, «idealizm»lerini tatmin etmenin keyfini yaşıyordurlar. Ama faşist hareketin karargâhlarında, faşist idealizmin hiç bir türlü tam örtülemeyen bu erken gösterisinin tüm toplumda yarattığı infialin, planları epeyce aksattığı düşünülüyor olmalıdır.

Kaldı ki, bu olayın çapı, AP ve MSP'yi büyük ölçüde endişelendirmiş, MHP'nin oynamak istediği oyun konusunda Malatya ve Sivas olayları nedeniyle doğan şüphe iyice pekişmiştir.

Şu anda ortada K. Maraş olayının ağır gölgesi altında bir MHP vardır. MHP, olay ile bağıntısı olmadığını yasalar önünde kanıtlayabilir —ki, böylesi durumlar için önceden tedbir almamak, örgütlenmesini buna göre yapmamış olmak faşist partilere yakışmaz. MHP elhak bu yakışıksız durumda değildir— ama bu herkesin verdiği yargıyı değiştirmez. Şimdi önemli olan da bu yargıdır ve boynunda böyle bir yargıyla dolaşan MHP, bunun sıkıyönetim içinden bir askerî darbe oluşturmak gayretlerini önemli ölçüde engellediğini, dahası ordunun «tarafsız» kesimlerini aleyhine çevirdiğini hesaplıyor olmalıdır.

Sıkıyönetim olgusunu daha önce ele aldığımız yerde belirtildiği üzere halen ordu komuta kadrolarında sözü edilir bir «darbeci» eğilim yoktur. Şüphesiz zayıf bir eğilimi temsil ediyor olsalar da birta-

kım kadroların, orduda varlıkları açık kanıt ve karinelerle ispat edilen faşist kadrolarla işbirliği yaparak bir darbe girişiminde bulunmaları imkân dışı değildir.

Bundan çok faşist hareketin, askerî darbe aracılığı yolunu şu veya bu nedenle bir yana bırakarak, içsavaş platformunu kendi örgütlü gücüyle oluşturmaya çalışması durumu üzerinde durmak gerekir.

Her şeyden önce bugün Türkiye'de bir içsavaşın mümkün olup olmadığı, bu imkânın ne boyutlarda olduğu sorusu cevaplandırılmalıdır.

«Çorum-Erzurum-G.Antep Üçgeni»

Faşistlerin içsavaşı başlatma yeri olarak seçtikleri Çorum-Erzurum-Gaziantep üçgeni bölgesi, bilindiği üzere etnik açıdan Türk ve Kürt, dinsel mezhep bakımından Sünni ve Alevi toplulukların hemen eşit sayıda ve çoğu kez birbirlerinden ayrı yaşadıkları bir bölgedir. Bölge kentlerinde de ayrı mahallelerde oturarak yaşar etnik-dinsel gruplar.

Dinsel ya da etnik ayrımın bu denli önemli olması, «ideolojinin güçlülüğü», yöre halkının, özellikle Sünnilerin «dinine bağlılığı» ve benzeri etkenlerden dolayı değil, dinsel-etnik ayrımın asıl olarak bir egemenlik ilişkisi olmasından, toplulukların statü farkını belirleyen, bunu anlatan bir ayrım olmasından dolayıdır. Sünni-Alevi, Türk-Kürt ayırımı, şimdi 1970'lerde bu denli düşmanca bir biçimde gündeme getiriliyorsa, nedeni, bölgeye de egemen olmaya başlayan, sarsıcı etkilerini duyuran kapitalizmin gelişmesidir. Çünkü bu gelişme kapitalizm-öncesi durumun bu egemenlik ilişkisini sarsmakta, eski üstün statülerini yitirmeye başlayan kesimlerde «eskiye özlem» planında tepkiler gelişmektedir. Kendi üstün statüleri geçersizleşirken, yüzyıllardır aşağı statüde yaşamış olanların veya onlar içinden çıkan grupların, gözleri önünde yükselişine duyulan ve kendi «dünya»sının çöküş hızına uyarlı olarak bazen kör, sınırsız bir öfkeye dönüşen tepkiler birikmektedir. Türkiye'de faşizmin mayalandığı, kullandığı militanlarını devşirdiği zemin burasıdır, «geriye dönüş» özleminin umutsuz öfkeli karanlıklarıdır.

Vurgulamak istediğimiz nokta şudur. Yörenin Sünni-Türk veya bir kısım Sünni-Kürt kesimlerindeki «geriye dönüş» özlemlerinin güçlenme nedeni, asıl olarak ekonomik olmaktan çok toplumsal-politiktir. Kapitalizmin gelişmesi bu kesimlerin ekonomik durumlarında önemli bir gerileme yaratmamıştır. Onlara ekonomik durumlarının «kötüye gittiği» izlenimini veren şey, kendi durumları ile Alevî ve Kürt kesim-

lerin ekonomik durumları arasında yaptıkları kıyaslamadır. Eskiden ilk kesim lehine oldukça büyük olan oran değişmektedir. Çünkü yıllardır güç ekonomik koşullar içinde olan Alevî Türk ve Kürt kesimler, kapitalizmin gerek yörede gerekse çevrede yaratığı iş imkânlarına sarılmış ve böylece ekonomik durumlarını eskisinden çok daha iyi bir noktaya getirebilmiştir. Ova yörelerde kurutulan bataklıklar Alevî köylerin toprak sahibi olmalarına imkân vermiş, işletmeye açılan madenlere ve bazı fabrikalara işçi olarak giren Aleviler hiç değilse istikrarlı ve yöre koşullarında iyi sayılabilecek ekonomik imkânlara kavuşabilmişlerdir. Böylece bir yandan kent ve kasabalarda Alevî nüfus kalabalıklaşırken aynı zamanda bu kesim içinden çıkan tüccar-esnaf zümreleri de kent ve kasabanın ticarî hayatında önemli bir yer tutmaya başlamışlar; buna paralel olarak eğitim-öğretim görmüş mensupları çoğalmış ve bunlar yörenin merkezî-yerel bürokrasisine yerleşebilmişler ve sonuçta toplumsal-politik ağırlıklarını büyük ölçüde artırabilmişlerdir. Yeni koşullara aynı hız ve oranda adapte olamayan Sünnî kesimler, yüzyıllardır kendilerinden alt statüde olan Alevîlerin bu yükselişleri karşısında durumlarının bozulduğu yargısına ve bundan doğan bir tedirginliğe kapılmışlar ve eski, kapitalizm-öncesi dönemdeki «denge»nin yeniden kurulmasını ister olmuşlardır.

Önceleri MSP, bu tedirginliği, Sünnî kesimleri büyük ticarî ve sınaî girişimlere yönelten bir program sunarak kanalize etmeye çalışmış ve 1973 seçim sonuçlarında izleneceği üzere hayli de başarılı olmuştur. Ne var ki, bundan sonra MHP'nin yöredeki faaliyetleri yoğunlaşmış ve MSP'nin «denge»yi ekonomik bir yarış içinde yeniden Sünnîlerin çok lehine kurma programını terk eden kesimler MHP'nin yıkıcı ve Sünnîlerin tedirginliğini ilkel bir düşmanlığa kanalize eden propagandasına kapılmışlardır. 1977 seçim sonuçları açıkça gösterir bunu : MHP'nin yöredeki oy artışı MSP'nin yitirdiği oylarla orantılıdır.

Faşist Hareketin Kitle Tabanı

Her ne kadar MHP, «çağları atlamak»dan «füze çağına erişmek»den dem vurmakta ise de önerdiği ekonomik-toplumsal «düzen» programı ile bu hedeflerin ilgisiz olduğu, daha doğrusu ilkelliği, gayri-ciddiliği ilk bakışta sırıtan programının bu hedefler karşısında ütopik bile değil, açıkça gülünç olduğu ve ancak bazı saf faşistleri inandırabilecek nitelikte olduğu herkesin malûmudur. Nitekim ne Türkiye sanayi burjuvazisi ve ne de böylesi «çağları atlamak» gibi hedefler için gerekli aydın-teknisyen kadrolar tarafından ciddiye alınmamıştır.

Faşist hareketin bu kesimler içinde son derece güçsüz oluş nedenlerinden birl de budur.

Bundan söz etmemlzin nedeni, bugün MHP'yi desteklemekte olan kesimlerin, kapitalizm geliştikce azalacak, dolayısıyla katıcılığı, sürekllliği olmayan kesimler olduğuna dikkati çekmektir. Türkiye'de faşist hareketin kitlesel desteği, iktidarı almış İtalyan ve Alman faşist hareketlerinin kitlesel desteğl ile aynı nitelikte değildir. Bu sonuncuların toparlayabildiği geniş kitlesel destek, kapitalist ilişkilere intibak etmiş, bu ilişki sistemi içinde belli bir yere oturmuş küçük ve orta mülk sahiplerinden oluşuyordu. Oysa Türkiye'de faşist hareket, yukardaki niteliğe sahip Türkiye'nin batı bölgesindekl küçük-orta mülk sahiplerlnden değil, bu, kapitalizm geliştikçe her şeye karşın varlıklarını sürdürebilecek kesimlerden değil; orta ve kücük büyüklükte mülklere sahip olmakla birlikte kapitalizm geliştikçe mülklerinl kullanma biçimlerini değiştirmek zorunda kalacak olan, böylece de kapitalizm içindeki belli bir sınıfsal yere oturmak, onun gereklerine uymak ve bu anlamda «değişmek» zorunda kalacak olan kesimlerden kaynaklanmaktadır.

Bundan çıkan sonuç, şu anda MHP'nln ardında topianmış desteğin yakın dönemde azalacağı, MHP'nin kitle gücünü yitirmek zorunda kalacağıdır.

Bu ise MHP'yl «acele etme»ye yönelten temel etmendir. Zamanın aleyhine Işlediğlni içgüdüsel olarak kavrayan MHP'de ya «şimdi» ya da «hiç bir zaman» diyen eğilim bu yüzden güçlüdür. 1925'de **Ilk** atağı başarısızlıkla sonuçlanan Hitler, uzun süre beklemeyl göze alabildiyse, ilk nedeni, Nazi hareketini destekleyebilecek kesimlerin, sosyo-ekonomik statü ve durumları itibarıyla yerleşik nitelikte oluşlarını bilmesindendi. Bir ekonomik bunalım bu kesimleri yeniden politik harekete kazandırabilecekti.

Oysa Türkiye'de faşist hareket böyle blr umudu besleyemeyeceğinin yarı-bilinçli farkındadır. «Bekleme»yi göze almak, şu tarihî geçiş anında MHP'nin etrafında toparlanmış olanların, ağır ama önlenmez biçimde yerleşen kapitalist ilişkilere şu veya bu statüde intibakına «göz yummak» demektir. Bu ise, **şimdiki ideolojik siyasal kimliği** ile faşist hareketin çökmesi ve kendini sürdüremez hale gelmesine göz yummak olur.

«Son Koz»

MHP, faşist hareket, kendisini «tehlikede» hissettiği için «tehlikeli»dir. Yani CHP ağırlıklı hükümetin bir vakitler iddia ettiği gibi,

MHP, faşist harekete yönelik bastırma önlemlerinin etkinliğinden telâşa kapıldığı için değil, kitle desteğinin bu «geçici» niteliğinden ötürü «direniş»ini artırmaktadır. 1977 seçimleri faşist kitle desteğinin varabileceği en yüksek toplamın sınırlarını göstermiştir. MHP, bu sınırı aşabilmek için kullanacağı tek imkân olan iktidar ortaklığını da 2. MC'nin çöküşüyle yitirince, içgüdüsel olarak «sonunun» gelmekte olduğunu kavramış ve dikkat edilirse bu tarihten itibaren faşist hareketin eylem biçimlerinde vahşet dozunda ancak «son kozunu» oynayanlarda veya Nihilizme kapılanlarda görülecek türden bir artış görülmeye başlanmıştır.

Nitekim, ilk kitlelere yönelik katliamlar 2. MC'nin düşeceğinin iyice belli olduğu Kasım ortalarından itibaren sahneye konuldu. ADMMA, ODTÜ öğrencilerinin oturduğu, toplandığı yerlere yerleştirilen saatli bombalar ve ardından İstanbul Üniversitesi ve İDMMA öğrencilerine karşı düzenlenen pusular gibi «eylem»lerle o zamana kadar karşılaşılmamıştı.

Bu tür eylemlerin düzenlenmesine faşist hareketin merkezî bir emriyle mi geçildiği, yoksa hareketin soy faşist militanlarının «merkez»in denetiminden nispeten uzak girişimlerinin mi eseri olduğunu bilmiyoruz. Hatta Malatya olayı bile bu bakımdan şüphelidir. Öyle tahmin edilir ki, bu olaya kadar faşist hareketin «merkez»i henüz «son koz»un nasıl oynanacağına karar verebilmiş değildi. Tam bu sıralarda adları duyulmaya başlanan ETKO, TİT gibi gizli faşist terör örgütlerinin «merkez»den bağımsız değilse bile «özerk» örgütlenmeler olduğu ve «merkez»in «kararsızlığı» karşısında oluşturulmuş olduklarını ileri sürebiliriz. Faşist hareketin ta başından beri varolan ve ideolojik düzeyde «İslâm-Türk sentezciliği» ile «ırkçı-Turancılık» biçiminde yansıyan ayrılıkların bu «özerk» örgütlenmelerin oluşumunda etken olduğunu söyleyebiliriz. ETKO, TİT gibi örgütlenmelere mensup olanların daha çok «ırkçı-Turancı» eğilimin tezlerine uyarlı ifadeleri kullanmaları bu kanıyı güçlendiriyor.

Malatya olayı faşist hareketin merkezi tarafından planlanmamışsa bile, bu merkez eğilimin içsavaş stratejisine geçmesinde en önemli etken olmuştur. Merkez bu olay nedeniyle yalnızca yöredeki içsavaş potansiyelini açık biçimde görmekle kalmamış, aynı zamanda kendi kitle desteğinin tümünün ancak bu biçim «eylem»ler içinde en aktif ve «verimli» kullanılabildiğini görmüştür. «Son koz»unu, elindeki tüm imkânları seferber ederek oynamak isteyen faşist hareket için «ideal» eylem türü bulunmuş, bu eylemlere dayalı stratejinin başarısına güveni artmıştır.

Malatya, Sivas türü «eylem»lerde yalnızca faşist kitle desteğinin tümü aktif hale getirilmekle kalmıyor, bu «faşist kitle desteği»nin kadro görevini gördüğü geniş bir kitlevî hareket de seferber edilebiliyordu. Uygun bir provokasyon ortamı yaratıldığında «sağ cephe»nin öteki partilerinin «kitle»sinden de yararlanmak mümkün oluyor, böylece «kullanılacak güç» büyüyordu.

Benzer bir «imkân» askerî darbe ile sağlanabilirdi. Sırf «sivil destekler»e dayanan içsavaş stratejisi, devlet aygıtı içindeki desteklerin de tıpkı yukardaki gibi kullanılabilmelerine elveren biçimde uygulanırsa, işte o zaman faşist hareket artık zafer benim diyebilirdi.

Ecevit hükümetini, en azından faşist harekete karşı olan bu hükümeti devirmeyi amaçlayan bir askerî darbe umulanı fazlasıyla sağlardı. Devlet aygıtı ve özel olarak ordu içindeki faşist kadrolar bu durumda tüm «sağ» bürokrasinin ve kuvvetliye koşacak «tarafsız»ların kısa sürede sürükleyici ögesi olabileceklerdi.

Bir **science-fiction** anlatmadığımızı kesinlikle öne sürebiliriz. Böyle bir faşist iktidar stratejisi olduğuna inanmak istemeyenler, MHP'nin Eylül sonlarından beri hırsla sıkıyönetim istediğini ve bir yandan da askerî darbeye olabildiğince açık davetiyeler, çağrılar yayımlayageldiğini bir kenara bıraksalar bile; en son MHP'nin organı **Hergün** gazetesindeki Taha Akyol'un akıl yürütmelerinin mantığı karşısında herhalde ikna olabileceklerdir.

1 Ocak 1979 tarihli **Hergün**'de MHP'nin önde gelen ideologlarından Taha Akyol, «Tehlikeli Bir Yıl: 1979» başlıklı bir yazıda, 1979 yılının «Cumhuriyet tarihinin çok tehlikeli bir dönemini teşkil edeceği» yargısını gerekçeleriyle açıklamaktadır.

Bütünüyle son derece ilgiye değer olan bu yazısında Taha Akyol, analizini Türkiye toplumunun «tarım ekonomisinden sanayie geçişi» olgusunu temel olarak yapıyor. Bu geçiş olayının doğurduğu ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal sorunlara Marksizme aşina bir üslupla yaklaşıyor. Türkiye'de içsavaş ihtimalinin çok güçlü olduğu yargısıyla sonuçlanan yazısında Lenin'in içsavaş koşullarına ilişkin makalesinden alıntılar yapacak kadar Marksizmle ilgilendiği ve özellikle bu içsavaşlar, gerilla savaşları ile ilgili Marksist literatürü inceleme gereği duyduğu anlaşılan Taha Akyol herhalde bütün bu gayreti sıradan bir makale yazmak için göstermiyor.

Yazısının havasından, MHP'nin şu anda nasıl bir toplumsal-tarihî durumda bulunduğunun, hangi durumdaki toplum kesimlerine dayandığının gayet bilincinde olduğu görülen Taha Akyol'un ağzından, MHP

merkezinin şu andaki durum muhakemesinin esasları, uğraştığı sorunlar ve endişeleri olabileceği kadar açık sergilenmektedir.

K. Maraş olayları, daha önce de değinildiği üzere, faşist hareketin sıkıyönetimden askeri darbeye geçilmesi projesini —en azından bir süre— önemli ölçüde aksatmış, bu yoldaki umutlarını zayıflatmıştır. Ayrıca bu olay, «sağ cephe»nin öteki partilerini de uyarmış, MHP'ye karşı çok dikkatli olmaya yöneltmiştir.

Bunun yanı sıra önemli bir etken de CHP'nin siyasal başarısızlığının AP'de yol açtığı umutlardır. AP, CHP'ye yönelmiş bazı kesimleri yeniden kazanabileceği ve böylece gelecek bir seçimde **% 45**'in üzerinde bir oy toplayabileceğini kuvvetle bekleyebilecek duruma gelmiştir. Bu onu «sağ»daki desteklerinden uzaklaştırıp daha liberal bir görünüm almaya yöneltebileceği gibi, asıl olarak askeri kadrolar içindeki nüfuzunu, desteklerini muhtemel bir faşist girişime karşı etkili biçimde uyarmaya da yöneltecektir. Şu anda başarı ihtimali kendisinden yana dönmüş gibi olan «parlamenter düzen»i korumak, AP için başlıca hedef haline gelmiştir.•

Bu ve benzeri bir gelişme, özellikle MHP'nin «askeri darbe» yolundaki girişimleri karşısında doğal olarak gündeme getirilecektir.

Eğer MHP'nin kaynaklandığı toplum kesimi ve bunların faşist hareket etrafında toplanmasına yol açan **tarihi koşullar** üzerine az önce söylenenler yeterli kadar açıklık sağlayabilmişse; AP için, faşistlerin «demokrasi içinde kalacakları»nı garantiye almanın bile yeteceği görülür. Yani AP, faşistler «demokratik kurallar» içinde kalırlarsa onları korumaya bile hazırdır. Çünkü bilmektedir ki, faşist harekete yönelen kesimlerin «yapı»ya adapte dönemleri başlamıştır. Faşist hareket bunları ve bunların harekete geçirilmesi ile harekete geçirebileceğini hesapladığı öteki sağ kitleleri «demokrasi-dışı» bir eyleme sürüklemediği sürece zaman AP lehine çalışacak, dün MHP'ye kaymış olan bu kesimlerin önemli bölümü şu veya bu şekilde istikrarlı, kalıcı bir statüye kavuştukça AP'lileşeceklerdir. Ama MHP ancak şimdi kul-

---

• Bu gelişmelerin doğal sonucu, AP, eskiden şiddetle karşı olduğu bir AP-CHP işbirliğine, koalisyonuna hayli gönüllü olabilecektir. Bu koalisyona karşı CHP'den yükselecek itirazlar daha fazla olacaktır. Bu itirazların önemli bölümü CHP'nin sol kanadından gelse bile, CHP iktidarının başarısızlığı karşısında parti içinde güçlenen merkez-sağ kanatlar geleneksel CHP'liliğin, yani Atatürkçü «devleti korumak» anlayışının yeniden belirdiği bu kesimler, AP'nin avantajlarını bile bile bir AP-CHP koalisyonuna hayır diyemeyeceklerdir.

lanabileceği «son koz»unu oynamak isterse —ki az önce görüldüğü gibi egemen eğilim bu yöndedir— AP, MHP'ye karşı devletin en sert önlemleri almasından yana olacaktır.

Sıkıyönetim ve MHP

Lehine bir askeri darbeden umut kesen bir MHP'nin sıkıyönetimin sosyalist harekete yönelik bastırma girişimleriyle teselli bulacağı düşünülebilir. Sıkıyönetimin eskiden olduğu gibi «ülkücü» canileri bir yana bırakıp, hattâ onlara «devleti savunan milliyetçi gençler» payesi verip, olanca gücüyle sosyalistlere yüklenmesi, bunca marifetleri yanına kâr kalan bir MHP için hayli sevindirici, ferahlatıcı bir durum gibi nitelenebilir. Ayrıca bu durumun MHP'nin öteden beri bayraktarlığını yaptığı «anarşi komünistlerin eseridir» tezine kamuoyunda güç kazandırıp onun ideolojik başarısına katkıda bulunacağı da eklenebilir.

Ancak ne faşist hareket bu «ortalama iyi» ile yetinebilecek durumdadır ve ne de ulusal ve uluslararası ortam sıkıyönetim uygulamalarının yukardaki gibi olmasına elverir. Sıkıyönetim önlemleri faşist cinayetler portföyünün bunca kabarık hale geldiği durumda, en azından «mızrağı çuvala sokamayacağı» için faşistlere de yönelmek zorundadır. Dozu şu veya bu ölçüde olabilir, ama faşist hareket bu kez sıkıyönetim önlemlerinden ister istemez bir miktar nasibini alacaktır.

Bir miktar «nasiplenme»nin bile faşist hareket saflarında nelere yol açacağını biraz olsun tahmin edebiliriz. «Ülkücü»lerin fazla sıkıntıya gelemedikleri yakalananların verdikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Saldırırken gayet kararlı olup, onlarca insanı en acımasız biçimde öldürürken elleri titremeyen «ülkücü kahramanlar» savunmaya zorlandıklarında iyice titremeye başlamakta, pişman ve kullanılmış olduklarını anlayıp «kendilerine dönmekte»dirler çoğunlukla.

Fakat «dönecek» yerleri kalmamış olan ve şimdi kendilerini ateşle çevrilmiş akreplerin ruh hali içinde hissedip, ateş almamış son yerden fırlamayı, zehrini «düşman»larına boşaltıp kurtulmayı düşünme noktasına gelmiş olan faşist hareketin merkezi, bu son yere atılmak, «son koz»u oynamak, içsavaş yolunu, «askeri darbe» ile olmasa da kendi güçleriyle açmak imkânını deneyecektir. Çok güçlü bir ihtimalle faşist hareketin merkezine egemen olan anlayışın bu olduğunu söyleyebiliriz.

Sıkıyönetimin faşist teröre bulaşmış kesimleri de içermek zorunda olan uygulamaları, «hareket»in saflarında gedikler açmadan önce

faşist hareket, eğer «askerî darbe» imkânının tümden yittiğine karar verirse bu kez sıkıyönetimi de karşısına almayı hesaplamış bir seri eylemlere girişebilecektir.

Bu eylemlerin sıkıyönetimi, onun kadrolarını hedef alması gerekmez. Sıkıyönetim sorumlularının örgütlemekte aciz kaldıkları eylemler düzenleyerek, kamuoyunda «sıkıyönetimin de çaresiz kaldığı» yargısını yerleştirmek yeter. Solcuların yaptığı izlenimini verecek bombalamalar, kişilere yönelik sistemli cinayet ve terör eylemlerini de programına dahil eden bir faşist kampanya, kendi doğal hedeflerini de vurmayı ihmal etmeyerek bu yargının doğduğu ortamı hazırlayabilir. Geniş topluluklarda düzenin son umudu ordunun da başarısız kaldığı kanısı yaygınlaşır. Dolayısıyla genel bir otorite bunalımını doğurmaya yönelik bu kampanya amacına varır, geniş yığınlar varolan kurum ve kuruluşların tümünden umut kestikleri bir kaosa itilirse, faşist hareket, organize gücüyle «sağ cephe»yi toparlayabildiği gibi, «düzen isteyen» ve bunun için faşizme bile «ehveni şer» diyebilecek epeyce bir «sessiz çoğunluğun» bile onayını bekleyebilir.

İkinci bir yol, yine «sıkıyönetime rağmen» düzenlenebilecek Malatya, K. Maraş türü eylemlerdir. Özellikle K. Maraş olayının yörede uyandırdığı ve resmî beyanlara, çağrılara rağmen kolay kolay dinmeyecek olan tepkiler ve bu olayla hızlanan etnik-dinsel saflaşmalar, en ufak bir kışkırtmayla belki K. Maraş olayı boyutlarını aşabilecek olan olaylara neden olabilir. K. Maraş'da yalnızca dinsel etkenler harekete geçirilerek uygulanan tertipler, Bingöl, Muş, Van, Elazığ gibi aynı zamanda etnik ayrılıkların da keskin biçimde varolduğu illerde daha üst boyutlara vardırılabilir ve üstelik bunlar kolayca yaygınlaşabilir.

Şüphesiz ihtimallerdir bunlar. Ve bu ihtimalleri kullanmak şu içinde bulunduğumuz tarihî evrede, faşist hareketin vereceği politik karara sıkı sıkıya bağlıdır. Toplumda varolan politik güçler ve eğilimlerden hiçbiri, faşist hareket gibi bir «son koz»unu kullanma noktasında değildir. Her biri «geleceğin» kendisine daha iyi imkânlar bahşedebileceğini düşünebilecek durumdadır. Yalnızca faşist hareket «ya şimdi ya da hiçbir zaman» deme noktasındadır. **Bugünkü ideolojik -politik kimliği ile,** kadro ve taraftarlarının niteliği ile Türkiye'deki faşist hareket, MHP, varoluşunu belirleyecek kararı alma noktasındadır.

Başarı umudunun nesnel olarak çok zayıf olduğu durumlarda, faşist hareketlerin o zayıf ihtimali kesin zafer yolu olarak görebildikleri ve bunun sonucunda harekete geçerek insanlığın devasa bir kan ve ateş denizinden geçmesine yol açtıklarının örnekleri var. Hattâ

bazen zafer umudunun hiç olmadığını bile bile, sırf faşistlere özgü bir Nihilizmle, sırf «kendilerinden olmayan» bir dünyaya duydukları hayvanî kinle ellerindeki son imkânı acımasız bir hunharlıkla kullandıkları da olmuştur.

Bunlar tarihî deneyler, dersler olarak ortadayken, Türkiye faşist hareketinin, hiç de az olmayan bir içsavaş potansiyelini harekete geçirmeye dayalı bir yol izlemeyeceğini sanmak, bu ihtimale güvenmek, yalnızca dar görüşlülük değil, ihanetten de öte bir tutum olur.

Faşist hareket bu yolu tutabilir veya tutmayabilir. Ama özellikle sosyalistler her iki ihtimale de hazır olmak zorundadırlar. Bir yandan sıkıyönetimlerin ağırlaşacak baskıları, bir yandan «demokratik düzen»e özgü çeşit çeşit güçlerin tecrit eylemleri ve öte yandan faşist hareketin muhtemel bir içsavaşa yönelik girişimleri sürerken Türkiye Sosyalist hareketinin devrimci ögeleri, üstelik bunca zaaf içindelerken, bütün bunlara karşı aynı anda savaşmanın imkânsız denecek ölçüde zor olduğunu görüp, tarihin bu içerikte, bu kapsamda önlerine koyduğu sorun ve görevlerden yüzgeri edemezler, etmemelidirler.

Şu anda zor da olsa, fazlasıyla zaman yoksa da ve imkânlar kısıtlıysa da sosyalist hareket her şeyi oluruna bırakma tavrını benimseyemez. Kendisine şu tarihî anda anlamsızlığı iyice açık bir «sıkıyönetime hayır» sloganı seçip, eylemini bununla kısıtlayamaz. Bu edilgen, edilgen olduğu kadar da dar görüşlü konumda kalamaz. Yukardan beri anlatılmasına çalışılan koşullar ortadayken, tarihî görevini «sıkıyönetime karşı çıkmak» ekseninde tespit eden bir hareket, yalnızca affedilmez bir dar görüşlülükle malul değildir, ayrıca önündeki bir tarihî imkânı da «harcamış» olacaktır. Çünkü eğer kendi politik-toplumsal anlayışına gerçekten sahip çıkan bir tutumla ve buna uyarlı eylem perspektifiyle harekete geçebilme yeteneğini, gücünü gösterebilirse, tüm bu olumsuzlukları aşabilecek, güç de olsa bir zafere bile erişmesini sağlayabilecek potansiyellere sahip olduğunu görebilecektir.

Bunalım Karşısında Sosyalist Hareket

«GEÇİŞ BUNALIMI» ÜZERİNE BAZI NOTLAR

Türkiye toplumunun yaklaşık on yıldır içinde yoşodığı ve halen çözülme aşamasına varmış olan bunalımın bir yapısal değişim olayından koynoklondığı tespiti merkezi önemdedir. Şu onda birçok grup ve eğilime bölünmüş durumuyla, tarihî önemde olduğunu vurguladığımız bir dönemin görevleriyle karşı karşıya olan Türkiye Sosyalist hareketindeki devrimcl ögelerin belirlenmesinde temel ölçüt, bu tespitten hareket edlp etmemektir.

Her ne kadar bugün düzen partilerl bloku olsun, faşlst hareket olsun yaşanan bunalımı en fazla «rejim bunolımı» olarak nitelemekte, yanl sorunu sırf politik veya politik-ideolojik boyuta indlrgemeye çolışmokto, «çözüm»ün bu boyutlar içinde aranmasını empoze etmekte lseler de; yaklaşık on yıl süre boyunca bu bunalımın gelişmesinl lzleyenler pekala göreceklerdir kl, Türkiye'de yaşanan bunalım tüm yapısal değişim bunalımlarında olduğu gibi toplumsal hayatın tüm alonlorını, tüm kurumlarını içine olan bir genişliktedir ve bu yüzden de ortaya atılan alternatifler bir **düzen,** bir **yapı** önermek, sorunu bu çerçevede sunmak, eylem programlarını bu geniş çerçeve içinde oluşturmak zorundadırlar.

Düzen partilerinln ve faşlst hareketin sorunu «yopı» düzeylnde değil, «rejim» düzeyinde koymaları şüphesiz kendi açılarından son derece mantıklıdır.

Hemen belirtilmelidir kl, bu koyuş tarzı, onların şu onda söz konusu olan sorunun özünde bir yapı sorunu olduğu gerçeğinl göremedikleri anlamına gelmez. Bunun pekâlâ farkındadırlar. Ama sorunu sırf üstyopının bir bölümüne ilişkin blr sorun olarak koyuyorlarsa bunun başlıca ikl nedeni vardır. İlkin bunlar şu ondakl toplumsal yapıdo hâlâ geçerliliğini sürdüren bazı ilişkilere, bu «moddî temel»e doyanmaktadırlar ve bu temellerini korumak istemektedirler. Bu yüzden

politik-toplumsal programları, bu veri aldıkları ilişkiler ve onlara uyarlı kurumsal yapının dışında kalan alanları kapsamaktadır: Örneğin görece farklı programlara sahip düzen partileri, gelişen kapitalizmin oluşturduğu yapıları veri almakta, bir yandan bunların kapitalist rasyonellere daha uyarlı hale getirilmesi için öneriler getirirlerken öte yandan henüz kapitalizme uyum sağlayamamış olan geleneksel yapıya ilişkin kurumları sisteme adapte olabilecek, onun rasyonellerine göre işleyecek biçimde değiştirmenin yollarını aramaktadırlar. Öte yandan faşist hareket ise sözcüsü olduğu, kaynaklandığı toplum kesimlerinin niteliğine uygun bir politik-toplumsal «düzen» programı getirmektedir. İncelememizin önceki bölümlerinde açıklandığı üzere Türkiye'deki faşist hareketin kaynaklandığı kesimler kapitalist toplum yapısı içinde üstün veya görece «güvenli» bir statüye sahip olan ama gelişen kapitalizm karşısında bu eski üstün ve güvenli statülerini yitirmek «tehlikesi» ile karşılaşan kesimlerdir. Bunlar kapitalizmin gelişmesini önlenmez, önünde çaresiz kaldıkları bir süreç olarak görmekte, şu andaki durumlarıyla bu önlenmez gelişmeye eski güvenli statülerine benzer bir statü içinde intibak edemeyeceklerini görüp, kapitalizmin «doğal» biçimlenmesini kendilerine güvenli, kabul edilebilir bir yer sağlayacak ve bunu kalıcı kılacak şekilde «düzenlenmek» isteyen bu «kavga»yı veren kesimlerdir. Bunlar, kapitalizmin gelişmesiyle yaygınlık ve yerleşiklik kazanan, ideolojik-kültürel çerçeve ve değer ölçüleri sistemi içinde bu istek ve «kavga»larını haklı, rasyonel gösteremeyecekleri için, halen geçerliliğini sürdürmekte olan geleneksel yapıya ilişkin ideolojik-kültürel motif ve değer ölçülerine başvurmakta, bunları temel almakta, bunların değişmezliğini savunmaktadırlar.

Faşistlerin kendilerini «İslam-Türk»çü ötekilerini ise «Batıcı» olarak nitelemeleri bu yüzdendir ve yukarda bu hareketin dayandığı, kaynaklandığı toplum kesimlerine ilişkin söylenenler ise onun «anti-kapitalizm»inin ve «anti-komünizm»inin kökenlerini, içeriğini açıklar. Bu tezlerin söz konusu kesimlerce benimsenebilmesinin nedenlerini, gereğini gösterir.

Tüm «yapısal bunalım» dönemlerinde, sınıflı toplum anlayışını temel alan başlıca iki hareketin ortaya çıkması ve bunların birbiriyle bazen kıyasıya çatışmaları olgusu tipik bir olgudur. Bir yandan yeni sınıflı toplumun mücadelesini veren bir hareket, öte yanda ise yeni topluma yol açan önlenmez süreçleri eski yapıyı ve sınıf hiyerarşisini bozmadan massetmek isteyen bir hareket vardır. Bu hareketlerin ilki,

eğer aynı anda devrimci bir hareket tarafından «itilmiyorsa», bu devrimci hareketi oluşturabilecek kesimleri kendi etrafında toparlayabilmişse, kurmaya çalıştığı toplum biçimine özgü en ilerici ideolojik-politik kimlikle ortaya çıkabilir ama kendisinden ayrı, özerk bir devrimci hareketin oluşmasına elveren potansiyel imkânların belirginliğine göre hızla muhafazakâr-merkezci bir programa çekilir.

Sözkonusu «devrimci hareketin» varlığı, eski yapıyı, onun sınıfsal hiyerarşisini korumaya çalışan ve yeni bir sınıflı toplumun maddi temelinin varlığı karşısında bu gayretiyle «gerici» bir konumu temsil eden hareketi de etkiler. Onun büsbütün gericileşmesine, «aşırı gerici» niteliğe bürünmesine ne yol açar.

Dolayısıyla şu söylenebilir ki, yeni bir sınıflı toplum biçiminin, eskisinin yerini almaya başlaması olayının yol açtığı **yapısal bunalım** dönemlerinde **tayin edici** etken bir «devrimci hareket»in varlığıdır. Yani her biri bir sınıflı **toplumu** temsil eden hareketlerin karşısında, **sınıfsız toplumu** temsil eden, onu hedefleyen bir hareketin varolup olmaması sürecin belirleyici olgusudur.

Bu yazılanlar tüm «geçiş bunalım»ları, başka bir deyişle tüm «devrimci bunalımlar» için geçerlidir. Bu tür bunalımların herhangi birinin incelenmesinde gayet açık görülür ki, bir «devrimci hareket» açıkça biçimlenmiş olarak gözükmese bile, bunun mümkün olduğunu gösterir bir potansiyelin varolması dahi sürecin akışını belirlemektedir.

Türkiye toplumunun yaşadığı bu «geçiş bunalımı»nda yer alan başlıca politik güçler ve bunların ideolojik-politik kimliklerini ve bunların birbirleriyle kurduğu ittifakları uzun boylu anlatmak ve bütün bu sürecin anlamını kavramak için yukarda özetlenen teorik çerçeveyi özellikle 1973-1978 döneminin olgularıyla karşılaştırmak sanırız yeterlidir.

Türkiye toplumunda kapitalizmin gelişmesinin «geç» başlamış oluşu ve «geçiş bunalımı»nın 1960'lar dünyası koşullarında ortaya çıkması yeni —kapitalist— toplumun kurulmasını temel alan hareketlerin görece farklı iki parti halinde biçimlenmesinin nedenidir. AP, muhafazakâr bir kapitalizmi, CHP ise «Sosyal-demokrasi»nin getirdiği yeni önlemlerle takviyeli daha «modern» bir kapitalizmi, kendini «sosyal» ve «demokrat» nitelemeleriyle sunabilecek güveni bulmuş bir kapitalizmi temsil etmektedirler.

Ve yine kapitalizme «geç» giren Türkiye toplumunun kendi özgül tarihi, kapitalizm-öncesi yapının özgül biçimlenişi, bu «geçiş süreci»nin doğal ürünü olan «gerici» hareketlerin, kapitalizm-öncesi

topluma özgü toplum kesimlerinden kaynaklanan hareketlerin politik -toplumsal-ideolojik biçimlenişlerinin de başka yerlerde görülebilenlerden farklı oluşunun temel nedenidir. Ayrıntılı açıklamalara girmeyip, yazıda sözü edilen olgularla yetinsek bile, Türkiye'de yaşanan bu «geçiş bunalımında» neden MSP'nin görece ılımlı bir sağ anlayışı temsil ettiğini ve faşist hareketin neden dolayı ancak belli yörelerdekl arta-küçük mülk sahibi kesimlerden ve kökenleri bu olup, bu kesimlerin «dünya»ları içinde mümkün entellektüel işlevlere aday öğrenci-aydın zümrelerden ibaret bir toplumsal tabana sahip olabildiğini kavrayabiliriz.

Bütün bunlar, yazımızın başından beri vurguladığımız temel gerçeğin derinliğine kavranmasına yardımcı olacak noktalardır. Sosyalist hareketin bu tarihî durumdaki görevinin içeriğinin belirlenmesinde merkezî öneme sahip olan temel gerçek ise Türkiye'nin bir «yapısal bunalım»dan geçtiği gerçeğidir. Sosyalist hareket, bu gerçeği sorun olarak koymalı, eylem perspektifini bu gerçek belirlemeli, üstlenmek durumunda olduğu görev bu çok yönlü değişimin tüm boyutlarını kapsayan genişlikte olmalıdır. Eğer «devrimci» sıfatına gerçekten layık ise, görevinin bu «yapısal değişim» sürecinde, bir başka «yapı»yı, sınıfsız toplum alternatifini sunmak, bunu sunmasına elveren potansiyelleri harekete geçirmek olduğunu görmek ve uygulamak durumundadır.

«Sıkıyönetime Karşı Olmak»la Yetinilebilir mi?

Ama şüphesiz yine Türkiye'nin bu «geçiş bunalımı» ile 1960'lı yılların dünyasında karşılaşmış oluşu hem bu «geçiş bunalımları»nda doğması kaçınılmaz olan devrimci potansiyellerin gerektiği biçimde belirmesini önlemiş, hem de bu potansiyeli tüm boyutlarıyla gerçekleştirmek görevini üstlenebilecek tek varlık olan sosyalistlerin bu görevi yapamaz durumda oluşlarına etken olmuştur.

Çünkü 1960'ların dünyasında sınıfsız topluma yönelik potansiyellerin kendilerini gerçekleştirmelerinin önünde çok önemli bir engel vardır. Bu da sınıfsız toplumu gerçekleştirme amacıyla yola çıkan toplumların haldeki durumudur. Sosyalizme değil, «reel-sosyalizm»e varmış olan bu toplumların varlığında yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünya ülkelerinde doğan devrimci potansiyeller «duraklatıcı» bir «gerçek»le karşı karşıya oldukları yargısına kapılmışlardır. Sosyalizme değil «reel-sosyalizm»e varılmış olmasının Uluslararası Sosyalist Harekette yarattığı çatışmalar ve bunalımın her ülke sosyalist hareketinde yol açtığı ve giderek hızlanıp sertleşen bölünmeler de buna eklen-

diğinde, «geçiş bunalım»larının doğal olarak ortaya çıkardığı potansiyel devrimci eğilimlerin, «sınıfsız toplum» yoluna kanalize edilebilmeleri büsbütün güçleşmiştir. Öznel niyetleri bu potansiyeli «sosyalizm» doğrultusunda kanalize etmek olan bir dizi devrimci, sosyalist kadroların bunu bir türlü başaramamaları asıl olarak yukardaki nedene bağlı olmakla birlikte, öznel amacının «devrim» olduğu kesinlikle söylenebilecek kesimlerin de payı vardır bu başarısızlıkta. Çünkü bu kesimler sosyalizm sorununu, karşı çıktıkları «reel-sosyalist» kampların koyduğu teorik-pratik platformda ele almaya devam etmişlerdir, bu «reel-sosyalizm» platformunun dışına tüm öznel niyetlerine rağmen çıkamamışlardır.

Bu anlatılanlara en iyi örnek şüphesiz Türkiye'dir. Burada söz konusu «geçiş bunalımı»»nın özellikle son yıllarında kendini belirgin bir olgu olarak duyuran bir «toplumsal muhalefet» hareketi vardır. Bu hareket, daha önceleri işaret edildiği üzere, düzenin «sol» partisi olan CHP ile klasik parti-taraftar veya parti-sınıf(lar) ilişkisinin çok dışında bir bağ kurmuştur. Yani bu partinin tüm aldatıcı görünümlerle bezenmiş «Ne ezilen ne ezenin olmadığı düzen» programını benimseyen ve şu anda ancak «sezileriyle» diye tanımlayabileceğimiz biçimde onu (CHP'yi) sürekli daha sol düzen önerileri oluşturmaya «iten» bir potansiyeldir.

Ve ne kendisi aradığı bu «düzen»i somutça ifade edebilen ne de «Sosyal-demokrat» kimlikli CHP'nin oluşturabildiği en «gerçekçi sol» düzen önerilerini sahiplenen ve ne de bir dizi sosyalist eğilimin çeşitli biçimlerini sunduğu «demokratik aşama»ları, «ileri demokratik düzen»leri benimseyen bu «toplumsal muhalefet» hareketi şimdi yaşanan bunalımın bu tarihî noktasında son 4 yılın belirgin arayışlarına ideolojik-örgütsel bir cevap bulamamış olmanın «umut kırıklığı»nı yaşar halde bulunmaktadır.

Ve yeniden vurgulamalıyız ki, bu hareket, bu potansiyel, eğer şimdiye kadar bir dizi sosyalist eğilimin onca çabasına rağmen «sosyalizm»e kanalize olamamışsa, bunun nedeni, sosyalizme karşı duyulan kuşkuda ve bu ülkede özellikle güçlü olduğu varsayılan anti-komünist koşullandırmalarda aranacak yerde, öncelikle sosyalist eğilimlerin bu potansiyele gerçekten sosyalist bir kimlikle yaklaşıp yaklaşmadıklarında, ona açık seçik bir sosyalizm alternatifi sunup sunmadıklarında, bu alternatifi kendisinde yansıtan özgül bir örgütlenme ve ilişkiler sistemi oluşturup oluşturmadıklarında aramak gerekir.

Bu yapılmamıştı. Nedeni toplumların tarihî gelişimini kendilerinden menkul bir tarih anlayışı içinde değerlendiren ve Marksizmin ta-

rih anlayışının vahim bir tahrifi olan bir anlayışın yaygınlığıdır. Bu Marksizm dışı tarihî gelişim anlayışını Türkiye toplumunun haldeki durumunu analizde kullanarak, bu toplumun şimdi «burjuva demokratik aşama»yı gerçekleştirme noktasında olduğuna karar verip, toplumsal muhalefet hareketine bir dizi «sosyalistlerin öncülüğünde» «demokratik aşama» tezi sunmayı doğal gösteren ekonomist-reel politik teorik platformdan kurtulunmamış oluşudur.

Çizgisel tarih anlayışı ve onu bütünleyen diğer tezlerden oluşmuş bu teorik platform, çoktan beri Marksist sosyalist toplum teorisini, hedefini ütopya diye niteleyip terkeden ve onun yerine reel sosyalizmi koyanlara aittir.

Son yılların gelişmeleri, SBKP ve ÇKP'nin bu «reel sosyalizm» temelindeki ortaklıklarını iyice aydınlatmıştır. Gerek bunların iktidarda oldukları toplumların düzeninde, gerek uluslararası olaylardaki tutumlarında ve gerekse bunların her ülkedeki takipçilerinin somut politik doğrultularında açıkça gözlemlenebilen «şaşılası» benzerlikler, SBKP - ÇKP ve onların takipçileri arasında yıllar boyu süren ve giderek sertleşen çatışmanın özünde iki reel sosyalist tutumun çatışması olduğu gerçeğinin hayli geniş kesimlerce anlaşılmasını sağlamıştır.

Ancak bu gerçeği görmek, uzun yıllar Uluslararası Sosyalist Harekete egemen olan ÇKP-SBKP çatışmasının üzerinde cereyan ettiği teorik çerçeveden kurtulunmasına yetmemiştir. Bu yüzdendir ki, SBKP ve ÇKP'nin görüş, tez ve politikalarına karşı çıkan bir dizi eğilim, önlerindeki sorunları ve olayları hâlâ bu «reel sosyalizmin» teorik alanı içinde ele almaya devam edegelmişlerdir. Bu teorik çerçevenin olayların, sorunların temelini, kapsamını göstermekten aciz, bu temel ve kapsamı gizleyici nitelikte olduğu hâlâ gereğince kavranılamamıştır.

Olayların, sorunların analizini aynı teorik çerçeve içinde yapmanın doğal sonucu olarak, gerek soy reel sosyalistler ve gerekse onlara tepki eğilimler, bu olay ve sorunlarda aynı noktaları görmekte, aynı tür bağıntıları kurmakta, olayın, sorunun ağırlık noktasını, düğümünü veya Lenin'in deyimiyle «orijinalitesini» aynı yerde tespit etmektedirler. Bunun sonucu olarak bir olay ve sorun karşısında aldıkları tutumun merkezî konusu aynı olmaktadır. Farklılık bu merkezî konuya ilişkin tutumun «sert» veya «yumuşak», aktif veya pasif, «sol» veya «sağ» vb. olmasındadır.

Türkiye toplumunun geçirdiği yapısal bunalımın K. Maraş olay-

ları ile bir dönüm noktasına, çözülme aşamasına varması ve bu esnada sıkıyönetimin ilân edilmesi karşısında genel Türkiye Sosyalist hareketinin çeşitli eğilimlerinin takındığı tutum, yukarıdan beri söylenenleri doğrulayan en iyi örnektir.

Gerek reel sosyalist akımlar (ÇKP ve SBKP takipçileri) ve gerekse bunlara **karşıt,** tepki akımlar bu tarihî durumda merkezî konu olarak **sıkıyönetimi** görmektedirler. Bu durumda temel olgu sıkıyönetimin ilân edilmiş olmasıdır, analizler sıkıyönetimin nasıl bir uygulamaya girişebileceğini anlamaya yöneliktir. Önlerine koydukları sorun sıkıyönetim karşısındaki tavrın ne olması gerektiğidir.

Tüm uğraşları yukarıda özetlenen sorulara cevap aramak olan reel sosyalist ve reel sosyalizme tepki akımlardan ilk sınıfa girenler «sağ», ötekiler «sol» bir tutum almışlardır.

Gerek ÇKP takipçisi TİKP, gerekse SBKP takipçisi «ilerleme» ve ondan nüansda ayrılan TİP, TSİP gibi parti ve eğilimler, «reel sosyalist blok», her ne kadar sıkıyönetimi hoşnutlukla karşılamıyorlarsa da, kesin bir karşı çıkış da göstermiyorlar. Sıkıyönetimin CHP ağırlıklı bir hükümetin varlığında ilân edilmiş olması ve bastırma önlemlerinin sağ ve solun «eylemci» kesimlerine yönelik olacağının belirtilmesi onları önemli ölçüde rahatlatıyor. Kendilerinin CHP tarafından «kabul edilebilir sol» olarak niteleniyor oluşu ve «eylemci sol» kategorisine dahil olmamalarının verdiği güven bu rahatlamayı artırıyor ve hatta bunlar CHP hükümetine sıkıyönetimi nasıl yönlendirmesi gerektiği konusunda tavsiyelerde bile bulunabiliyorlar.

Hemen tümü «eylemci sol» kategorisine giren, reel sosyalizme tepki akımlar ise sıkıyönetime kesinlikle karşıdırlar. Bazılarının sıkıyönetimi açık faşist diktatörlük olarak niteleyeceği zaten belli idi. Bir kısmı ise, bu kadar «sol» bir niteleme yapmamakla birlikte sıkıyönetimin asıl olarak sosyalist hareketi ezmek için getirildiğini belirtip, şu anda asıl sorunun **sıkıyönetimle mücadele** olduğunu, tüm güçlerin sıkıyönetimin kaldırılması hedefine yöneltilmesi gerektiğini ileri sürüyorlar. Slogan «Sıkıyönetime Hayır!»dır.

Bu iki karşıt tutumdan hangisinin doğru olduğu tartışmasına girmek gereksizdir. Çünkü, eğer bu broşürün başından beri vurgulandığı, kanıtlarıyla gösterildiği üzere, Türkiye toplumu bir «geçiş bunalımı» yaşıyorsa, temel tespit bu ise, varolan durumda sosyalistlerin tutumunu belirleyecek soru, bu «geçiş bunalımı»nın yalnızca bir parçası olan, onun **sonuçlarından biri** olan bir olguya dayalı olarak sorulamaz. Yaşanan tarihî durumda sosyalistlerin eylemini belir-

leyecek, ona içeriğini verecek soru, «Sıkıyönetime karşı ne yapmalıdır?» sorusu olamaz. Sıkıyönetime karşı ne yapılacağı sorusu, «geçiş bunalımı» olayı karşısında sosyalistlerin nasıl bir eylem programı ile çıkması gerektiği tespit edildikten **sonra,** bu **temel soruya** cevap verildikten **sonra** sorulabilir ve yalnızca bu eylem programının uygulanma **biçimini** tespit etmekte önemlidir.

Oysa görüldüğü üzere reel sosyalistler ve ona **tepki** akımların eylemlerinin **içeriğini** belirlemektedir sıkıyönetim olgusu. Reel sosyalistler eylemlerini sıkıyönetimin izin verdiği çerçeveye indirgemekte, ona tepki akımların bütün eylemleri ise «sıkıyönetimle mücadele»ye hasredilmektedir.

Türkiye toplumunun bir geçiş bunalımı yaşadığı ve bu bunalımın K. Maraş olayları ile doruğa vardığı, bu karmaşık sorunun çözülme aşamasına geldiği tespiti, sosyalistlerin eylemlerinin içeriğini belirler. Sosyalistleri bu yapısal bunalım karşısında bir çözüm alternatifi oluşturmak görevlyle başbaşa bırakır. K. Maraş olayları ertesinde sıkıyönetim ilân edilmeseydi de görev buydu, ilân edilmesi de bunu değiştirmemiştir. Sıkıyönetim yalnızca çözüm için mücadele edecek güçlerin dikkate alması gereken koşullara bir yenisini eklemiştir. Bu koşulun özellikle sosyalistler aleyhine olduğu, onların faaliyetlerine engeller getirdiği, daha ötesi sosyalistleri «devre dışı» bırakmaya yönelik olduğu söz götürmez. Ama bu nihayet mücadelenin biçimini etkileyen, onun doğrultusunda, içeriğinde bir değişiklik yapılmasını gerektirmeyen bir koşuldur.

Formüle etmek gerekirse, sosyalist hareketin güçleri, «geçiş bunalımı»na ilişkin sosyalist programı sıkıyönetimin koşullarında gerçekleştirmek uğraşını vereceklerdir. Yani ne reel sosyalistler gibi sıkıyönetimin çizdiği sınırların gerisine çekilmek, eylemini bu sınırları ihlâl etmeyecek düzeye indirgemek söz konusudur; ve ne de reel sosyalizme **tepki** olmaktan öte gidememiş eğilimler gibi tüm eylemini sıkıyönetimle mücadeleye hasretmek söz konusu olabilir.

Şurası açıktır ki, sosyalist hareketin sunacağı çözüm alternatifinin gerçek bir alternatif haline gelmesi, sosyalistler ile toplumsal muhalefet hareketi arasındaki ilişkinin eskisinden çok daha yoğun ve kapsamlı olarak kurulmasına, güçlenmesine bağlıdır. Hayatî önemdeki nokta budur. Ve dikkate alınmalıdır ki, sosyalist hareket ile toplumsal muhalefet arasındaki bağıntı, sıkıyönetim öncesinin görece «demokratik» koşullarında bile yeterli ölçüde kurulamamıştı. Bu koşullarda kurulan sayısız dernek, toplumsal muhalefet hareketini toparlamaya yetmemişti. Ama buna karşılık söz konusu dernekler

ve öteki örgütler, sosyalistler ile toplumsal muhalefet arasındaki tek bağıntı yeri idi. Şimdi sıkıyönetim, bir dizi demokratik hakkı rafa kaldırarak, tüm dernekleri faaliyetten yasaklayarak bu yetersiz bağıntıyı da koparmaya çalışmaktadır.

Eğer Türkiye toplumu yukarıdan beri niteliği vurgulanan bir tarihî dönüm noktasında bulunmasaydı, sosyalistler sıkıyönetim öncesi koşullara yeniden dönülmesini yeterli bulabilirlerdi. Bunun için ya az önce sözü edilen «sağ» tutum sahipleri gibi CHP hükümeti yardımıyla demokratik örgüt faaliyetleri ve demokratik haklar üzerine konulan kısıtlamaları asgariye indirgemeye çalışırlardı; ya da «sol» tutum sahipleri gibi sıkıyönetimin kaldırılmasına yönelik bir kampanya yürütmeleri gerekirdi.

Her iki tutumun da yanlış ve yetersiz olmasının nedeni, sosyalist hareket ile toplumsal muhalefet hareketi arasındaki bağıntının eskisi gibi kurulması ile, buna ilişkin örgütlenmeyle yetinilemeyecek bir noktada bulunuyor oluşumuzdur. Sıkıyönetim, toplumsal muhalefet hareketinin belli bir bölümünün içinde örgütlendiği derneklerin faaliyetlerine herhangi bir kısıtlama getirmemiş olsaydı bile, bu gerçek değişmezdi. Sosyalistler ile toplumsal muhalefet arasında eskisinden çok daha derin, kapsamlı bir ilişki, bağıntı kurulması zorunluluktur. Bu bağıntının görece rahat sıkıyönetim öncesi koşullarda bile kurulamamış olması, bu **zorunluluğu** ortadan kaldıramaz ve ayrıca imkânsız olduğuna da kanıt değildir.

Sıkıyönetim öncesi koşullarda sosyalist eğilimlerin kurulmasına öncülük ettikleri ve yönetici konumunda oldukları bir dizi «demokratik kitle örgütleri» demokrasinin burjuva anlamıyla bile demokratik oldukları söz götürür örgütlerdi. Bu örgütlere yönelen toplumsal muhalefet hareketlerinin kısa sürede ardının kesilmesinin ve bu örgütlerin pek çoğunun yalnızca egemen eğilimin taraftarlarıyla sınırlı hale gelişinin temel nedeni budur. Bunun yüklediği handikapa karşın ve bunun bilincine varmış olarak sosyalist hareket, sıkıyönetim koşullarında toplumsal muhalefet hareketiyle eskisinden çok daha kapsamlı ilişkiler kurmak zorundadır. Ve ancak bunu gerçekleştirebildiği takdirde üzerine aldığı görevin gereğini yerine getirebilecektir. Dün, toplumsal muhalefet hareketine olağan bir burjuva demokratik ortamı bile sağlayamayan örgütler varken, kurulamayan toplumsal muhalefet-sosyalizm bağıntısı bu kez, burjuva demokrasisinin nitelikçe aşılması zemininde, sosyalist demokrasi platformunda kurulmaya çalışılacaktır. Bu çabanın önündeki engel ne sıkıyönetim ortamının kısıtlılığı, ne toplumun bu yüksek demokra-

siye hazır olmamasıdır. Bunlardan daha önemli olan, bizzat genel sosyalist hareket içindeki eğilimlerin pek çoğunun hâlâ «demokrasi» konusunun içeriğini kavramaktan uzak oluşlarıdır. Dolayısıyla sosyalistlerin toplumsal muhalefet hareketi ile eskisinden daha güç koşullarda ve eskisinden daha zengin biçimde bağıntı kurmasının hayatî önemde olduğu önümüzdeki günlerde, her şeyden önce bizzat sosyalist kadroların «sosyalist demokrasi»nin anlamını kavramış olmaları gerekir.

O halde cevap verilmesi gereken ilk soru «sosyalist demokrasi platformu»nun niteliği ve bunun nasıl oluşturulacağıdır. Bu konuya geçmeden önce bunun kavranmasına yardımcı olacak bir konu üzerinde durmalıyız.

1973 - 1977 DÖNEMİNDE TOPLUMSAL MUHALEFETİN SİYASAL YÖNLENDİRİCİSİ OLARAK CHP

K. Maraş olaylarına gelmeden önce bile açıkça gözlemlenebilen gerçek şuydu ki, CHP ile toplumsal muhalefet arasındaki ilişki büyük ölçüde kopmuş, CHP bu hareket nezdindeki prestijini yitirmiş, onun siyasal yönlendiriciliği konumundan uzaklaşmıştır.

Toplumsal muhalefet hareketi ile CHP arasında doğan bu «siyasal boşluk» sosyalist hareket tarafından «doldurulmalı», sosyalist hareket bu siyasal yönlendiricilik işlevini üstlenmelidir. Birçok kez vurguladığımız üzere sosyalist hareket bu hayatî görevi başarmak zorundadır.

Bu hayatî görevin başarılmasının ilk koşulu sosyalistlerin kendi siyasal anlayışları ile tamamen uyarlı bir «yönlendiricilik»te bulunabilmeleridir. Sosyalistler bu işlevi daha önce CHP'nin yaptığı gibi yerine getiremezler.

Bilindiği üzere CHP'nin toplumsal muhalefet hareketini yönlendirmesi, Ecevit ile geniş yığınlar arasındaki karizmatik* ilişki kanalıyla sağlanıyordu. Ecevit'in şahsında yoğunlaşan «umut» ile toplumsal muhalefet arasında herhangi bir örgütsel dolayım yoktu.

Bu ilişki sürerken geniş yığınlar ilgiye değer bir siyasal hareketlilik biçimi yaşıyorlardı. Ecevit'in konuşacağı alanlar ağzına kadar doluyor, insanlar büyük şevkle miting alanlarına koşuyorlardı. Orada Ecevit'i dinliyor, yoğun bir tezahüratta bulunuyor ve tatmin olmuş biçimde alandan ayrılıyordu.

Ecevit ile geniş yığınlar arasındaki ilişkinin dikkate değer yön-

---

* Önderin çekici kişiliğine, kendisine gösterilen coşkun sevgiye bağlı olarak kurulan ilişki.

lerinden birl Ecevit'in kelimenin gerçek anlamıyla bir ideolojik yönlendiricilik yapamıyor oluşudur. Genellikle Ecevit, toplumdan gelen herhangi bir talebi, sloganı alıyor ve onu olabildiği kadar kendi «demokratik sol» yaklaşımı içinde yorumlayıp, buna göre bir içerik, anlam kazandırmaya çalışıyordu. Yani Ecevit kendi ideolojisini topluma anlatmak, onu bu doğrultuya çekmekten çok, adeta bir savunma yapıyor, toplumdan yükselen siyasal talepleri, benimsenmiş sloganları, demokratik sol ideolojinin imkân verdiği ölçüde biçimlendiriyordu. Şurası rahatlıkla söylenebilir ki, 1973-1977 döneminde demokratik sol ideolojinin toplumsal muhalefetin sistemleşmemiş, çağu kez çelişik ideolojik dünyasına etkisinden çok, buradan etkilenmesi söz konusuydu.

Daha somut gözlemlenebilen ikinci olgu Ecevit-toplumsal muhalefet ilişkilerinin örgütsel bir dolayıma sahip olmamasıydı. CHP bunu sağlamaya çalıştıysa da başarılı olamadı. Büyük gürültüler koparan CHP Gençlik Kolları Raporu'nun bu sıkıntıyı dile getirdiği hatırlanmalıdır.

Bu, elbette toplumsal muhalefet hareketinin örgütsüz olduğu, örgütlenmeden kaçındığı anlamına gelmiyor. Toplumsal muhalefet hareketinin önemli bir bölümü 1973-1977 döneminde hızla kurulan bir dizi örgütlere aktı. İlginç nokta, bu örgütlerin hemen tümünün üye çoğunluğunun «CHP eğilimli» olmasına karşılık, yönetim kadrolarının hemen tümünün sosyalist eğilimlilerden oluşmasıydı. Bu yüzdendir ki, CHP toplumsal muhalefetl bu örgütler kanalıyla yönlendirmek imkânını çoğu kez bulamadı.

Ecevit ile toplumsal muhalefet hareketl arasında kurulan ilişkinin karizmatik niteliğinden söz edilmişti. Gerçekten de geniş yığınlar «umut» Ecevit'e tüm özlemlerini gerçekleştirmek, tüm talepleri için gerekeni yapmak hakkını gönüllü olarak, şevkle vermişlerdi. Özlemi, talebi dile getirmek kendilerine aittl. «Umut» ise bu talepleri, özlemi kavrayacak, biçimlendirecek ve gerçekleşmesi için ne gerekiyorsa yapacaktı. Ecevit-toplumsal muhalefet ilişkisinde «işlev bölümü» böyleydi. Toplumsal muhalefetin geniş bölümü bir tek talep bildirmek, söylemek hakkını kendine ayırıyor, miting alanlarında bu hakkını sonuna kadar kullanıyor, özlemin, talebin gerçek haline gelmesi için gerekli tüm öteki işlevleri Ecevit'e gönüllü olarak bırakıyordu.

CHP (Ecevit) ile toplumsal muhalefet arasındakl yönlendirme mekanizması ve buradaki işlevsel ayırım, ilişki böyle özetlenebilir. Burada hem kapitalizm öncesine özgü ögeler (Ecevit'in kişiliği ile

geniş-yığınlar arasındaki karizmatik ilişki, Ecevit'in yüceltilmesi vb.) hem de kapitalizm aşamasına özgü ögeler vardır (geniş yığınların talep bildirme, slogan üretme gibi burjuva demokratik söz hakkını yaygın biçimde kullanması ve Ecevit-toplumsal muhalefet ilişki çizgisinin üzerinde olmamakla birlikte bir yığın örgütlerin ortaya çıkması gibi). Bu karmaşık mekanizma artık çalışmamaktadır. Nedenleri çeşitlidir. İlkin Ecevit'in kendisine bağlanan umut neredeyse yok olmuş, Ecevit herhangi bir parti lideri konumuna gelmiştir. Böylece sözü edilen karizmatik ve kapitalizm-öncesine özgü ilişki kopmuştur. İkinci neden, 1973-1977 döneminde yığınların yoğun biçimde kullandıkları ve siyasal eylemliliklerinin başlıca hatta tek biçimi olan «söz hakkı»nın kullanılması, özellikle bunun toplu olarak kullanılması azalmaya başlamıştır. Gerek faşist saldırıların etkisiyle gerekse çok kullanılmanın verdiği ve bundan beklenen amacın gerçekleşmemesinin daha da artırdığı bıkkınlık nedeniyle oluşmuştur bu.

Söz konusu mekanizmanın artık işlemez oluşunun bir başka nedeni toplumsal muhalefet hareketinin içinde örgütlendiği dernek, sendika vb. örgütlerdeki olumsuz gelişmelerdir. Türkiye toplumu için aslında yeni sayılması gereken örgütlenme olayı, kendisinden beklenen vermemiş, ilk zamanlar örgütlere şevkle akın eden yığınlar kısa denilecek bir süre sonra duraklamışlardır. Örgütsel yapıların geniş üye yığınlarına artan bir eylemlilik veremez oluşu ve yönetim kadroları arasındaki dinmeyen çatışma ve bölünmeler, «örgütlenme» dalgasının gücünü yitirmesine yol açmıştır.

O halde şu söylenmelidir ki, 1979 yılı başlarken hem CHP (Ecevit) toplumsal muhalefet hareketi üzerindeki siyasal yönlendiricilik konumunu yitirmiştir ve hem de toplumsal muhalefet hareketinin, içinde örgütlendiği burjuva demokratik düzene özgü olumlu dinamizmi, çekici gücü, üyeleri üzerindeki etkisi geniş ölçüde zayıflamıştır.

Dolayısıyla sosyalistlerin toplumsal muhalefet hareketinin «siyasal yönlendiriciliği» görevini başarmaları sanıldığından da zordur. Ve her şeyden önce vurgulanmalıdır ki, bu görevin başarısı tamamen yeni bir ideolojik-örgütsel program ile mümkündür. Sosyalist siyasal yönlendiricilik görevi, burjuva siyasal yönlendirmenin ideolojik örgütsel mekanizmasının bir benzeri kurularak başarılamaz.

SOSYALİST DEMOKRASİ PLATFORMU

Öncelikle sosyalist anlamda «siyasal yönlendiriciliğin» içeriği üzerinde durmak gerekir.

Az önce de belirtildiği üzere CHP'nin siyasal yönlendiriciliğinde geçen 1973-1977 döneminde iki tür yönlendiren-yönlendirilen ilişkisi vardı. İlki Ecevit ile geniş yığınlar arasında olup, kapitalizm-öncesi döneme özgü diyebileceğimiz ilişki, ikincisi ise «demokratik kitle örgütleri»nde kurulan burjuva demokratik nitelikte ilişkiydi.

İlk ilişki için herhangi bir kalıcı örgütlenmeye gerek yoktur. Topluluklar ve liderin aynı alanda bulunması ile birlikte kurulan bir ilişkiydi bu. Toplantılar, mitingler dışında Ecevit'in basın ve kitle iletişim araçlarındaki görüntü ve sözleriyle sürdürülüyordu. Burada «yönlendirilenler»in talep bildirmek ve toplantı yerlerine gelmekten ibaret bir «siyasal eylemlilikleri» vardı.

İkincisinde ise «yönlendirilenler»in eylemlilikleri daha kapsamlıdır: Yukardakilere ek olarak örgütün eylemlerinde belli bir görev üstlenmek, örgüt içindeki tartışmalara katılmak vb. Ancak somut işleyişlerinde 1973-1977 döneminin «demokratik kitle örgütleri»nin pek çoğu, üyelerine bu işlevlerini tamamen kullanma imkânını bile sağlayamadılar. Ayrı «siyaset»ler aynı örgüt yapısı içinde bir arada bulunamaz oldu. Bütünlüğünü koruyabilmiş örgütlerde ise (TÖB-DER, TÜM-DER, TÜTED gibi) ancak garip bir işleyiş benimsenerek sağlanabildi bu. Her örgüt şubesi yarı özerk durumdaydı. Genel yönetime egemen «siyaset»lerin dışındaki «siyaset»lerin yönetiminde bulundukları şubelerin bu yarı özerklik haline göz yumularak örgütsel bütünlük sağlanabiliyordu. Bunun bir başka sonucu da belli bir şubenin olağan faaliyetlerine hemen yalnızca o şubede yönetimde bulunan «siyaset»lerin taraftarlarının katılması, ötekilerin uzak durması idi.

Bütün bu «demokratik örgütler»de sosyalist «siyaset»lerin yönetimde bulunuyor olmalarına karşılık bu işleyiş, açıktır ki, burjuva demokratik bir işleyişti. «Yapıcı» işlev yalnızca «iktidar» grubuna verilir burada. Muhalefet, azınlık «ise» katılmaz, bu ona tanınan bir «hak»tır.

Burjuva demokratik örgütlerin ikinci bir özelliği, bu tür örgütlerin işlev ayrımını titizlikle gözeten bir yapıya sahip olmalarıdır. Üyelerinden yalnızca sınırlı bölümü, örgüt yönetim ve denetim kademelerinde yer alanlar «eylemlidir»ler. Geniş üye çoğunluk ise genellikle «eylemsiz»dir. Yönetim kademelerinin karar verdiği eylemlerek iradî olarak katılabilir.

Sosyalist demokrasi platformu bu örgütsel yapı üzerinde **kurulamaz.** Böyle bir örgütsel yapı ve işleyiş içinde insanlar sosyalist anlamda «siyasal eylemlilik»te bulunamazlar.

Eğer sosyalist siyasal yönlendiricilikten söz edilecekse her şeyden önce burada «yönlendirilen» kesime tanınan siyasal eylemliliğin nitelikçe değişik olacağı ve «yönlendirilen»lerin de kesinlikle «yapıcı» işlevlere sahip olacağı, olması gerektiği vurgulanmalıdır. «Yönlendirilen»ler zaman içinde bu yapıcı işlevleri üstlenerek «yönlendiren»ler diye özel bir kategoriye gerek duyulmayacağı bir duruma varacaklardır.

Yukardaki ifadeler, örgütsel planda somutlaştırılırsa, ilkin «üye» tanımının değiştiği görülür. Üye kesinlikle «eylemli» olmalıdır. Örgüt tüm üyelerine düzenli bir eylem alanı, imkânı sağlamalıdır. Burada sırf aidat vermenin üye kalmaya yettiği burjuva demokratik örgütlerden çok farklı bir durum vardır. Ve şüphesiz tüm üyelerine düzenli ve üstelik giderek artan bir eylemlilik imkânı sağlaması önkoşul olan bu örgütler, buna elveren bir yapıda olmalıdırlar. Üye sayısının arttığı ölçüde örgütün faaliyetleri de çeşitlenmeli ,yeni faaliyet türleri «eklenmeli»dir.*

Sosyalistler işte bu tür bir örgütlenmenin «örgütleyicisi», bunun gereğinin bilincine varılması için yapılan çalışmalarda «propagandacı», bunlar için gerekli hazırlık ve destek görevlerinin düzenlenmesinde organizatör olarak yerine getireceklerdir «siyasal yönlendiricilik» işlevlerini.

Belli bir bölgede ve belli **bir** ihtiyacın giderilmesi için gerekli faaliyetin yapılması için kurulacak bir örgüt, öteki tür faaliyetlere de «el atacak», öteki bölgeleri de kapsayacak veya buralardaki örgütlenmelerle kaynaşacak ve böylece hem alan olarak genişleyecek ve hem de faaliyet türlerinin çoğalması ile, tüm toplumsal insanî faaliyetleri kapsar hale gelmesinden dolayı «derinleşecek»tir.

Burada böyle bir örgütlenmenin kapitalist hayat tarzına karşı bir alternatif olduğuna, bu temel önemde noktaya yalnızca değinmek durumundayız.

İlk bakışta yukarıda ana hatlarıyla özetlenen sosyalist demokratik örgütün ancak tam bir demokratik ortamda oluşturabileceği izlenimi edinilebilir. Oysa tam tersinedir. Sosyalist demokratik örgüt ve bunların varlığında oluşacak sosyalist demokrasi platformu için

---

* Böylesi bir «genişleme»ye açık olan sosyalist demokratik örgünlerin her şeyden önce var olan burjuva demokratik düzenin kurallarıyla çatışacağı ortadadır. Çünkü bilindiği üzere burjuva demokratik düzende örgütlerin yasa ve tüzüklerle saptanmış bir «faaliyet sınırı» vardır.

böyle bir önkoşuldan söz edilemez. Kitlelerin «burjuva demokratik hak»ların sınırlılığının bilincine varacakları koşullarda, burjuva demokratik düzenin sarsıldığı ve zaaflarının otoriter yöntemlerle giderilmeye çalışıldığı ortamlarda sosyalist demokratik örgütler neredeyse ideal oluşma koşullarına sahiptir.

Türkiye toplumunun yaşadığı «geçiş bunalımı»nda olduğu gibi.

Türkiye toplumunun yaşadığı politik kutuplaşmanın altında «bölünmüş» ve böylece «bütünselliğini» önemli ölçüde yitirmiş bir toplumsal ortam vardır.

Bu bölünme ve ayrışma olgusunu çeşitli biçimlerde görebiliriz.

İlkin Türkiye'nin merkez bölgesindeki durumdan söz etmeliyiz. Burada bazı kent ve kasabalar belli bir siyasal cephenin kesin damgası altındadır. Tunceli gibi sol» Tokat, Yozgat gibi faşist eğilimin tam egemen olduğu kentler ve bu kategoriye sokulacak birçok kasaba ve köy. Bazılarında ise bir «taraf» büyük ölçüde yerleşim merkezine egemendir, ama sinmiş öte tarafın varlığı da sürmektedir (Erzurum, Kars gibi). Daha büyük kısımda geçerli olan ise, yerleşim merkezinin ikiye ayrılmış oluşudur. Son K. Maraş olayının bu ayrılmayı kemikleştirip, netleştirdiği söylenmelidir.

Belli bir tarafın egemen olduğu kentlerin toplumsal hayatı buna göre biçimlenmekte, orada yaşayan insanların günlük yaşantıları ve kamusal faaliyetler egemen siyasal-toplumsal anlayışın isterlerine göre düzenlenip yönlendirilmektedir.

Şüphesiz bu gibi yerlerde yerleşim merkezinin ekonomik-kültürel-ideolojik ve yönetsel kurumlarına dokunulmamakta, «egemenlik» bu kurumlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

Ancak ikiye ayrılmış yerleşim merkezlerinde, bu kurumsal yapı önemli ölçüde sarsılmakta, «bütünlüğü» mekanik olarak parçalanmaktadır. Hastane, postane, okul gibi kamusal kuruluşlar yörenin tümünün ihtiyaçlarına cevap vermemekte, belli bir tarafın «denetim alanı» içindeki bu kuruluşlardan öteki taraf yararlanamamaktadır. Çarşılar bölünmekte ve bazen bir taraf buraya tamamen egemen olabildiği için öbür taraf kendi alanı içinde bir küçük çarşı kurmak zorunda kalmaktadır.

Yani sonuç olarak bu gibi yerlerde toplumsal hayat altüst olmakta ve yeniden biçimlendirilmesine çalışılmaktadır.

Metropol kentlerde bazı semt ve mahallelerin sol veya faşist denetiminde olduğu, ancak buralarda toplumsal hayatın önemli ölçüde sekteye uğramadığı görülmektedir.

Bölünme, ayrışma olayının başka görünümlerine daha sonra

geleceğiz. Şu anda cevaplandırabileceğimiz soru şudur: Bu olguların varlığında sosyalist hareketin tutumu ne olmalıdır?

Eklemek gerekir ki, bütün bu nitelikteki kentlerde şu anda sıkıyönetim ilân edilmiştir. Dolayısıyla sosyalistler bu koşulu da göz önüne almalıdırlar.

Sıkıyönetimin buralarda sürekli hale gelen «çatışma»ları, bölünmenin asayişe ilişkin görünümünü, önleyemese bile önemli ölçüde azaltabileceği kabul edilebilir. Ancak sıkıyönetim bölünme olgusu karşısında hiç bir şey yapamaz. Belli bir «taraf»ın —ki hangi taraf olacağı bellidir— yanında yer alıp öbür tarafı sindirebilir ve böylece «bölünme»yi fiilen derinleştirip resmen «ortadan kaldırmak» yolunu tutabilir elbette.

Sosyalistler, bu bölünmüş kentlerde «sol taraf»ın hem en aktif ögeleridir ve hem de fiili önderlik konumunu üstlenmişlerdir. Görünen odur ki, şu ana kadar bu aktiflik ve önderlik, bölgenin savunulması için gerekli faaliyetlerle sınırlı kalmıştır. Sosyalist eğilimler kent hayatının bütünlüğünün parçalanması ve bölgede bu altüst olmuş hayatın yeniden örgütlenmesinde etkin bir rol, hele sosyalistçe etkin bir rol üstlenmemişlerdir.

Sosyalistler «hayatın kısmen de olsa yeniden örgütlenmesi» sorununun ortaya çıktığı yerlerde belki sosyalistçe bir hayatın ilişkilerini, değer ölçülerini benimsetmek ve hayata geçirmekte büyük engellerle karşılaşabilirler. Bu tür sorunların gündemde olduğu yörelerde kapitalizm-öncesi toplumun ilişki ve değer yargılarının hâlâ egemen olduğu düşünülürse bu engellerin çoğu kez çok büyük olacağı da ortadadır.

Fakat, insanların güçlü bir tehdit altında bulundukları bu bölgelerde bölgesel hayatın bütününe, onun sorunlarına yönelik ilgileri haliyle yüksek olacaktır. Geleneksel toplumun bazı değerleri —yardımlaşma gibi— bu ilgiyle birleştiğinde ortaya güçlü bir eyleme katılma potansiyeli çıkacaktır.

Yaşanan ortamda daha önce bireysel veya «aile içinde» yapılagelen birçok faaliyetin toplumsal biçimde yapılması ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyaçlar «siyasî» değildir. Ama ihtiyacın kendisi artık toplumsal bir ihtiyaç olarak kavranmakta ve dolayısıyla bu ihtiyacın giderilmesine yönelik örgütlenme içinde rol alan bireyler, bunu toplumsal sorumluluk düzeyinde değerlendirmektedirler. Dolaylı sayılabilen bir yoldan olmasına karşın gerçek bir politikleşmedir bu. Çocuk bakımından, bölgenin her an muhtemel faşist saldırılara karşı güvenliğinin sağlanmasına kadar birçok iş ve bu arada sosyalistlerin

öncülüğünde başlatılacak kültürel çalışmalar, daha önce üzerinde durduğumuz «sosyalist demokratik örgüt»ün özelliklerini yansıtır biçimde örgütlenebilir. Bu örgütlü yapı oluştuğunda, yalnızca insanları kaynaştıracak ve onların eylemlerini yükseltecek bir temel oluşturulmakla kalınmamış aynı zamanda faşizmin bu yöredeki içsavaş atakları karşısında tüm yönleri ile direnecek, etkin bir savunma gücü de oluşturulmuş olur.

«Bölünme»nin bu denli açık olmadığı metropol kentlerdeki sosyalistler, oluşturdukları semt ve mahallelerde benzer bir örgütlenme çabasına gerek duyurmayan koşullardadırlar. Sıkıyönetimin ilânı onların semtte yaşayanlara yönelik bilinen «siyasal propaganda» yöntemlerini kullanmalarını önemli ölçüde engeller. Ancak şurası açıktır ki, Türkiye toplumunun haldeki durumunda, insanlar yaşanan bunalımın anlamı, gelişmelerin seyri, var olan siyasal güçlerin ve özellikle faşist hareketin amacı konusunda her zamankinden fazla bir bilgilenme ve kavrama ihtiyacı içindedirler. Şüphesiz Türkiye toplumunun en azından orta vadedeki kaderinin belirleneceği bir döneme girilirken bu ihtiyaç son derece acilleşmekte ve insanlar resmî bildirilerin ve yayın organlarındaki haberlerin ötesinde bir şeyler bilmek istemektedirler. Hangi yolla olursa olsun bu ihtiyacın giderilmesine çalışacaklar, mahallî çapta bir bültenin sürekli ellerine geçmesini bile şüphesiz değerli bir katkı sayacaklardır.

Türkiye toplumundaki «bölünme» olayının bir başka görünümü, kültürel-ideolojik faaliyet alanlarında ve bunlara ilişkin kurumlardaki durumdadır.

Kültür ve Sanat Faaliyetinin Örgütlenmesi

Sol ve sağ cephe kadrolarının apayrı «kültür dünyaları»nda yaşıyor oluşları çok öteden beri bilinen bir olgudur. Genel sağ cephe içinde yer alan metropollerdeki büyük sermaye ve yüksek teknokratlar zümresinin sağ cephenin büyük çoğunluğundan apayrı bir kültürel dünyada, burjuva kozmopolitizminin dünyasında yaşaması bir yana bırakılacak olursa kalan kesimin ortak bir kültürel mirası paylaştığı söylenebilir. Şüphesiz bu kültür dünyası kendi içinde önemli farklılıklar göstermekte, ayrışmaktadır. Ancak onun gerek iç çatışmalarını hızlandıran gerekse bir bütün olarak sarsıntılar geçirmesine yol açan neden, çağdaş gelişmelerin etkisidir. Bu gelişmelerin bir kısmını kendi sistemi içinde özümleme çabaları sorunlar yaratmakta, ağır ama belirgin biçimde eski İslâmî-Türk kültür dünyası değişmektedir.

Genel sol cephenin kültürel atmosferi asgarî bir bütünselliği oluşturamayacak ölçüde çok ve çelişik ögelerden oluşmaktadır. Asıl önemlisi «sağ cephe»de kültürel ürünlerin her şeye karşın belli bir işlevi yerine getirmekte oluşuna ve kendisinden yararlanan insanlara bir hayat tarzı, bir değerler sistemi kazandırmaya yönelik bulunuşuna karşılık, genel sol cephede, sosyalistlerde, sanat ve kültür ürünleri bu işlevi yerine getirmekten uzaktırlar.

Şüphesiz sosyalist anlamda bir kültürel ve sanatsal faaliyetin insanlara tıpkı sağ cephedeki gibi, belirlenmiş bir hayat tarzı empoze etmeye yönelik olması düşünülemez. Sosyalist toplum belli bir toplumsal biçimlenme değil, bireylerin artan etkinleşmesiyle (eylemlilikleriyle) sürekli yeni biçimlenmelere varacak bir «süreç»tir. Ve bu yüzden sosyalist kültürel faaliyetlerin asıl amacı işte bu sürekli etkinleşen ve eylemi zenginleşen insanların oluşumuna katkıda bulunmaktır. Bu ise yalnızca belli kültür üreticilerinin ne denli mükemmel olursa olsun ürünler vermesiyle değil, asıl olarak bu «ürün»lerin tartışılması, icrası ve giderek oluşturulması eylemlerinin içinde yapılacağı kültürel örgütlenmelere gidilmekle olur. Kültür ve sanatla ilişkili olmayan mesleklere mensup insanlardan oluşan bu örgütlerde, profesyonel sanat ve kültür adamları kendilerine ait işlevlerin başkalarına da kazandırılmasına çalışacaklardır.

Metropol kapitalist toplumlarda uzun süredir egemen olan istikrar, yerini, çok çeşitli düzeylerde ortaya çıkan ve hızla yaygınlık kazanan bunalımlara, patlamalara bırakmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin 1980'li yılları karakterize edeceğini söylemek sırf bir öngörü olmasa gerek. Bu yüzden Türkiye toplumunda da kendini belli oranda gösteren ve metropollerdeki toplumsal muhalefet hareketinin oluşmasının önemli nedenlerinden biri olan kapitalist toplumun toplumsal-insanî sorunlarının analizi ve bu bağlamda kapitalist hayat tarzının eleştirisi gitgide önem kazanmaktadır. Bu sorunların belli toplum kesimlerinde ortaya çıkış biçimlerini konu alan sanat ve kültür ürünlerinin, aynı sorunların etkisinde olup bunun bilincinde olmayan kesimlere de yönelik hale gelmesi, şüphesiz bir dizi klasik siyasal ajitasyondan daha etkili ve kalıcı sonuçlar getirecektir.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki, bir sosyalist demokrasi platformu oluşturmak, aslında tüm toplumsal faaliyetleri «siyasallaştırmak» demektir. Burada siyasal faaliyetin tüm toplumsal faaliyetleri kendine dönük kullanması anlamında «dar», asıl önemlisi vahim biçimde sakat anlayışın uygulamalarının yarattığı tedirginliğe kapılmadan kullanıyoruz bu terimi. Sosyalist anlayışın siyaset kavramına verdiği

içerik söz konusudur burada. Ve «siyasallaşma», eğer buraya kadar yeterince açık anlatılabildiyse, tüm toplumsal faaliyetlerin ürünlerinde, buna katılan insanların karşılıklı ilişki ve işlevlerinde, yani o faaliyetin örgütlenmesinde ve ayrıca öteki faaliyetlerle ilişkilerinde köklü değişimler gerektiren bir süreçtir ve her şeyden önce bunun gerçekleşmesinde öncü maya olacak olan sosyalist kadroları gerekli kılar.

***

Türkiye'nin orta bölgesinde varolan kutuplaşma, K. Maraş olayıyla daha da kemikleşmiş ve gerilimi azamî noktaya getirmiştir. Bölgede yürürlükte olan sıkıyönetimin sağladığı sükûnet yüzeyseldir. Faşist hareket bu sükûnet görünümünün altındaki gerilimi, istediği an harekete geçirip bölgede hızla yaygınlaşabilecek bir içsavaşı başlatabileceğini bilmektedir.

Türkiye toplumunun geçirdiği bunalımı kendi faşist «düzen»ini kurarak çözmek isteyen, bu alternatifi temsil eden faşist hareketin elindeki «koz» budur. Buna karşılık bunalımı varolan «demokrasi»nin kurumları içinde, bu «barışçı» platformda çözmek isteyen, bunun görece değişik biçimlerini temsil eden «düzen partileri bloku» (AP - CHP; MSP'yi de buna eklemeliyiz) ise şu anda yalnızca sıkıyönetim «koz»una sahiptir.

1979'un ilk ayları içinde asıl olarak faşist hareket ile düzen partileri arasındaki mücadelede (ilk evre) taraflar, birbirlerinin «koz»larını etkisizleştirmeye çalışacak ve faşist hareket ayrıca «karşı taraf»ın elindeki «sıkıyönetim kozu»nu kendine yararlı hale getirmeye de uğraşacaktır. Broşürün önceki bölümlerinde faşist hareketin bu yoldaki çabaları üzerinde yeterli sayılabilecek açıklamalar yapılmıştı.

Şüphesiz faşist hareket ile düzen partileri bloku arasındaki bu «ilk evre» mücadelesinde, düzen partileri bloku dediğimiz AP, CHP ve MSP ortak bir program gereğince davranmayacaklardır. Bunlar aynı zamanda birbirleri ile de mücadele edeceklerdir. Çünkü «ilk evre» sonunda, eğer faşist hareket «koz»unu kullanamaz duruma getirilir, yani varolan bunalımın otoriter yöntemlerle takviyeli bir «demokratik düzen» içinde çözüleceği belli olursa, bu çözümün, AP veya CHP'nin önerdiği görece farklı çözümlerden hangisi olacağının tayin edilmesi gerekecektir.

İkincisi, faşist hareket ile «düzen partileri bloku»nun iki partisi

AP ve MSP arasındaki ilk evre mücadelesi kendine özgü araçlarla, yöntemlerle verilecektir. AP, MSP ile MHP arasındaki mücadele büyük ölçüde «sessiz» bir mücadele olmak zorundadır ve ancak çok ender olarak ve herhalde son anlarda bilinen çatışma görünümlerine bürünebilecektir. Örneğin AP sözcüleri doğrudan MHP'yi hedef almayacak, hatta MHP bu yola girse bile açık çatışmaya girmeyecekler, zorunlu olarak karşı karşıya gelseler bile mümkün olduğunca sertleştirmemeye çalışacaklardır. Broşürün önceki bölümlerinde AP ve MHP üzerine söylenenler dikkate alındığında, bu görüntülerle AP ve MHP arasındaki ittifakın hâlâ sürdüğü izlenimini korumanın özellikle AP açısından neden bir gereklilik olduğu kolayca çıkarılabilir.

1979'un kritik ilk ayları içindeki siyasal gelişmeleri kavramak, olayların gidiş yönünü tespit etmek için yukarda özetle anlatılan noktaları hatırda tutmak zorundayız. Çünkü daha önce de gerekçeleriyle açıklandığı üzere yaşanan bunalımın hangi platformda çözüleceğinin belli olacağı «ilk evre»sinde sosyalistlerin **belirleyici** bir rolü olamayacaktır. Sosyalistler bugünkü durumlarıyla belirleyici bir rol oynayabilecek halde değildirler. «İlk evre»de sosyalistler, her iki platformda da mücadele verebilmelerini sağlayacak «hazırlık»larını yapmak durumundadırlar.

Ancak bu, sosyalistlerin bu «platformun belirlenmesi»ne herhangi bir katkıda bulunamayacakları anlamına gelmez. Sosyalistler, her iki ihtimale karşı da hazırlıklı olmaya çalışırlarken aynı zamanda «kesin çözüm» mücadelesini hangi platformda vermek istiyorlarsa özel olarak bunun için de çaba göstermek zorundadırlar.

Bir önceki bölümde genel hatlarıyla anlatılan «sosyalist demokrasi platformu»nun, sosyalistlere her iki ihtimale karşı da hazırlıklı olma imkânı verdiğini öne sürmüştük. Orada genel hatlarıyla anlatılanların asıl olarak kapitalizmin «barışçı» platformunda uygulama imkânı bulacağı açıktır. Şüphesiz o durumda da sözü edilen örgütlenme ilkelerini, tüm toplumsal faaliyet alanlarını kapsaması gerektiğini vurguladığımız mücadelenin somut koşullarına uyarlanması, açık öneriler, programlar oluşturulması gerekecektir.

Bu konuya bu broşürde girmeyeceğiz. Çünkü asıl dikkatin faşizmin içsavaş stratejisi üzerinde yoğunlaştırılmasını gerektiren bir evre içindeyiz. Bu bakımdan üzerinde durulması gerekli konu, faşist

hareketin bir içsavaş ortamını gerçekleştirme girişimine karşı* ve her şeye karşın bu ortam gerçekleşirse sosyalist hareketin tutumunun ne olması gerektiğidir.

İÇSAVAŞ İHTİMALİ KARŞISINDA SOSYALİST HAREKET

Türkiye toplumunda varolan siyasal kutuplaşma, ülkenin değişik yerlerinde farklı biçimdedir. Gerilimin dozu değişmekte, karşıtlıklı cephelerin sınıfsal içeriği, bölgenin ekonomik gelişkinlik düzeyine göre belirlenmektedir.

Bunlar bir içsavaş durumunun kısa zamanda tüm ülkeye yayılmayacağını, bu noktaya bir dizi aşamalardan sonra gelinebileceğini gösterir. Ayrıca bu aşamalar boyunca içsavaşın başlangıçtaki görünümü de değişecek, savaş giderek, etnik-dinsel özelliklerin geri plana kayacağı bir niteliğe sahip hale gelecektir.

Elbette ki içsavaş süreci bu aşamaya varmadan bir tarafın askerî planda yenilgiye uğratılmasıyla sona erebilir.

Varolan durum, Türkiye'de bir içsavaşın kesin başlama yerinin, ülkenin merkez bölgesi olabileceğini apaçık göstermektedir. Uzun süreden beri bu bölgede yürüttüğü çalışmalar sonucunda faşist hareket, bölgedeki siyasal kutuplaşmanın etnik-dinsel ayrılık temeline

---

* Eğer «düzen partileri bloku», faşist hareketin hem askerî darbeye yönelik girişimlerini engeller, hem de özellikle AP ve MSP Türkiye'nin orta bölgesindeki «taban»larının faşist hareket tarafından sürüklenmemesini sağlayıp, böylece onun içsavaş girişimini sonuçsuz bırakacak en önemli koşulu oluşturabilirlerse Türkiye toplumundaki bunalımın «demokratik düzen» içinde çözülmesi evresine girilecektir.

Bu çözümün kim veya kimler tarafından uygulamaya konulacağı üzerinde konuşmak şu anda yersiz. CHP iktidarını koruyabilir, bir AP - CHP koalisyonu olabilir veya başka koalisyon türlerine gidilebilir. Bir başka ihtimal de özellikle CHP içinde şimdilerde güçlenen ve AP içinde de hayli taraftar kazanmaya aday olan bir eğilimdir. Büyük sermaye çevreleri ve devletin yüksek bürokrasisi tarafından kolayca desteklenecek olan bu eğilim, AP ve CHP arasındaki çatışma, kaçınılmak istenen «içsavaş»ı önleme girişimlerine sekte vurur ölçüye vardığında gündeme getirilebilir. O zaman AP ve CHP'den ayrılanların oluşturduğu ve parlamentoda çoğunluğa sahip bir grubun «parlamenter desteğine» sahip bir otoriter yönetim biçimi ile karşılaşabiliriz.

oturmasını büyük ölçüde sağlamış, Malatya, Sivas, Elâzığ ve en son K. Maraş olayı ile bu «temel»i daha da kemikleştirmiştir.

Sosyalistler Türkiye toplumunda bir içsavaşın doğmasına ne denli karşı olurlarsa olsunlar bu durumu gözardı edemezler. Bu bakımdan faşist hareketin bölgede başlatabileceği savaşa hazırlıklı olmak zorundadırlar. Şüphesiz bu çabalar aynı zamanda bu savaşı, hele etnik-dinsel ayrılık zemini gibi sosyalistler için özellikle aykırı olacak bir zeminde başlayacak bir savaşı tüm güçleriyle önlemeye yönelik olacaktır. Bunun için gerek bölgedeki Alevî-Kürt topluluklara gerekse faşistlerin etkin oldukları Sünnî-Türk topluluklara yönelik yoğun bir ideolojik kampanyanın hayatî önemi vardır. Bölgede yürürlükte olan sıkıyönetim, sosyalistlerin nitelikleri gereği her koşulda yapmak zorunda oldukları bu görevi kendilerini inkâr etmedikçe durdurmaları söz konusu olmayan bu çabaları kendine göre nedenlerle engellemek isteyebilir. Ancak bu söz konusu hayatî görevi boşlamak için neden olamaz.

Açıktır ki, bu görevi yerine getirebilmek için özellikle Sünnî-Türk topluluklara yönelik bir propaganda kampanyası zorunludur. Ancak bu kampanya söz konusu kesimlerde egemen ideoloji dikkate alınarak yürütülmelidir. Barış, kardeşlik v.b. şimdiye kadar benzer kampanyalarda kullanılmış olup dinsel ideolojide de yeri bulunan motiflere dayalı bir propagandanın fazlasıyla etkili olacağı söylenemez. Çünkü faşist propaganda aynı ideolojide varolan karşıt temaları kullanarak ötekileri etkisiz hale getirebilmiştir. Bu yüzden Sünnî ideolojiyi derinliğine kavrayan ve faşist ideoloji ve tutum ile bunun çelişkilerini gösterebilecek «propagandacı»lara gerek vardır burada. Bu nitelikte kadrolar yöredeki demokrat ve sosyalist Sünniler içinde olabileceği gibi, özel bir eğitimle de oluşturulabilir. Ayrıca son yıllarda ülkemizde de ortaya çıkan radikal eşitlikçi İslâmî akımların yöredeki temsilcileri ile ittifak yapılabilir. (Bu akımlar genellikle MSP'ye karşı radikal tavır almakta, Libya ve özellikle İran'daki bilinen hareketlere yakınlık duymaktadırlar.)

Belli bir örgütlenmeye yönelik kişisel temaslar, sürekli bir bildiri ve broşür dağıtımı kampanyası ve benzeri yollarla bölgedeki Alevî-Sünnî kamplaşmasını gidermekte önemli adımlar atılmadan önce, faşistler içsavaşı başlatma «başarı»sını gösterebilirlerse bile şüphesiz sosyalistler bu çabalarını aralıksız sürdürmek zorunda olacaklardır.

Mevcut veriler ışığında ele alındığında faşistlerin gerek ülkenin batı bölgesinde ve gerekse metropol kentlerinde fazlasıyla bir et-

kinlikte bulunamayacakları sonucuna varabilirlz. Şüphesiz faşistler buralardaki güçleriyle ve hiç değilse bazı kentlerde «mahallî darbe»ler düzenleyebilirler.

Bu ve benzeri ihtimaller her şeyden önce içsavaşın merkez bölgedeki seyrine bağlıdır. Faşistlerin burada ve eğer bir askerî darbe ile desteklenmişlerse en azından ülkenin belli bazı kentlerinde büyük ölçüde avantajlı bir durum sağlamaları halinde içsavaşın tüm ülkeye yaygınlaşması hızlanacaktır. Benzer bir durum merkez bölgede savaşın herhangi bir tarafın üstünlüğünden söz edilemeyecek biçimde sürmesi halinde de mümkündür.

Öyle gözükmektedir ki, Türkiye toplumunun bütününe yayılacak bir içsavaşta, daha önce görülen içsavaşlardakinden farklı bir durum olacaktır. Bu savaşlarda taraflardan her biri ülkenin belli bir bölümünde, öteki taraf da kalan bölgede egemendir. Güçler asıl olarak ülkeyi ikiye bölen bir cephe hattında çarpışırlar. Amerika, Çin, İspanya içsavaşlarında, Ekim Devrimi ertesinde doğan içsavaşta olduğu gibi örneğin. Bu durum tarafların ekonomik-askerî-yönetsel güçlerini merkezî biçimde kullanmalarına, özellikle askerî güçleri arasında koordinasyon ve işbirliği sağlamalarına imkân verir.

Mevcut veriler ışığında bakılırsa Türkiye'de meydana gelebilecek içsavaşın böyle bir cephe hattı boyunda sürmeyeceği, ülkenin kabaca ikiye bölünmeyeceği, bölünmenin pek çok parçaya ayrılma biçiminde olacağı ve benzetmek gerekirse, ülkenin iki ana renkten oluşan bir mozaik panosunu andıracağı söylenmelidir. —Bu panonun bazı yerlerinde aynı renkli mozaikler egemen olabilir. Buradan birkaç ili içine alan adacıklar görünümünün Türkiye'deki içsavaşı karakterize edeceği sonucunu çıkartabiliriz.—

Belli bir üstünlük oluşturabileceği düşünülen Fırat doğusu bölgesinde bile durumun değişik olmayacağı söylenmelidir. Burada büyük çoğunluğa sahip Kürtler iki mezhebe ayrılmışlardır. Ve eğer içsavaş buraya yayılırsa aşiretler arası düşmanlıkların ancak bir ölçüde değiştirebileceği bir cepheleşme, Alevî ve Sünnî Kürt topluluklarının karşı karşıya geleceği bir savaş görünümüyle karşılaşılacaktır. Bu görünümü belli ölçüde değiştirebilecek olan Sünnî-Kürt kesimleri içinde son yıllarda hayli güçlenen sosyalist eğilimlerdir. Bunların özellikle böyle bir içsavaş ortamındaki tutumları, yalnızca Doğu Anadolu'daki durumu değil, Türkiye'nin bütünündeki savaşın seyrini önemli ölçüde etkileyecektir.

Eğer Türkiye'de içsavaş, bütünlüklü cepheler boyunda değil, her

birl ötekiler tarafından kuşatılmış adacıkların çepeçevre cephelerde karşı tarafla savaşması biçiminde sürecekse ve taraflar ancak sürecin daha sonrakl evrelerinde tek bir cephe hattı boyunda savaşır hale gelebileceklerse —kl bu noktaya varılmadan da savaşın sonuna gelinebilir—; faşist hareketin içsavaş stratejisine karşı hazırlıklı olmak zorunda olan sosyalist hareketin bunu kesinlikle göz önünde tutması, bunun öncelikle örgütsel düzeydekl gereklerini kavraması zorunludur.

Tek merkezden yönetilmesi büyük ölçüde imkânsız olan böyle bir savaş bölgesel yönetimi ön plana çıkartır. Her bölge, uzun süre merkezî bir bilgilenmeden ve yönlendirilmeden yoksun, kendi imkânları ile karar vermek durumunda olacaktır. Savaş halinin ekonomik, askerî sorunlarını kendi sınırlı alanı içinde, buradaki güç ve imkânları ile çözmeye çalışacaktır. En yakın müttefik bölge ile irtibattan, onun yapabileceği ekonomik-askerî yardımlardan yoksun olarak savaş verilecektir. Faşist güçlerin egemen olduğu bölgelerde yerleşik bir üsse sahip olmadan hareket edecek olan müfrezeler ise şüphesiz daha karmaşık sorunlarla yüzyüze olacaklardır.

*
**

Sosyalist hareketin uç noktalara varmış parçalanmışlığı ortadayken, sosyalist hareket» terimi bile soyutlaşmışken, bütün bu analizlerin ve «sosyalist hareket ne yapmalıdır» sorusunun havada kaldığı, bu analizlerin ve buna dayalı önerilerin ilginç bir zihin sporu olmaktan öte bir anlamı olmadığı söylenebilir.

Bunu söyleyebileceklerin elinde, özellikle genel sosyalist hareketin son yıllarda yaşadığı iç çatışmalardan derlenme yığınla kanıt olabilir. Bu kanıtlar, ortakça «en büyük tehlike» ilân edilmiş gelişmeler karşısında bile en yakın grup ve eğilimlerin biraraya gelmek bir yana, aralarındaki mücadeleyi azaltma yoluna dahi gitmediklerini gösterebilir.

Bu kanıtlar, sosyalist hareketin ortak bir tutum alamayacağının böyle bir gelişmenin mümkün olamayacağının tartışılmaz bir gerçek olarak kabul edilmesine defalarca yetebilir. Ve dolayısıyla yukarda yapılan analizlerin gereklerine uyarlı bir sosyalist tutumu önerenlere karşı «gerçekçi» olmanın amirane uyarısını yapmalarına hak verdirebilir.

Eğer bu «gerçekçi»liği benimsemiş olanlar, faşist hareketin bir Malatya, bir Sivas ve bir K. Maraş olayını gerçekleştirmesi karşısında açıkça nereye yöneldiğini gösterdiği bu durumda, hâlâ «gerçekçi» olabiliyorlarsa şüphesiz söylenecek hiçbir şey yoktur. Onları

bu «gerçekçi» tutumlarıyla, bu «gerçeği» her günkü tavırlarıyla yeniden üretmek gayretleriyle başbaşa bırakmak gerekir.

Ve yine bu «gerçekçi»lerden bazıları, Malatya, Sivas ve K. Maraş'ın gösterdiği **gerçeği** görmezden gelerek, böyle bir gerçek olmadığına kendilerini inandırarak, şu mahut «gerçekçi»liğini sürdürmekte devam ederse, onlara karşı da söylenecek hiçbir şey yoktur.

Ama faşist hareketin nereye yöneldiği **gerçeği** karşısında; bu broşürde olabildiğince açık kanıtlarıyla gösterilen bu **gerçek** karşısında ve Türkiye toplumunun haldeki gelişme aşamasının sosyalistlere güçlü bir alternatif sunma imkânı verdiği, bu görevi önlerine koyduğu **gerçeği** karşısında, bu **gerçekler** yığını karşısında, **Türkiye sosyalist hareketinin devrimci ögeleri,** kendi hareketimizin «gerçeği»ni değiştirmek, bu «gerçeği» geçersiz kılmak zorunda olduğumuzu kavrayacaklardır.

Bütün olumsuz görünümlerine karşın Türkiye Sosyalist hareketinin genel alanı içinde bu ögelerin hâlâ varolduğunu, güçlü, birleşik bir hareket oluşturacak kadar çok olduklarını görebiliyoruz. «Sosyalist hareket» derken kasdettiğimiz yalnızca bunlardır.

*
**

Bu devrimci ögelerden oluşan sosyalist hareket içinde merkezî bir birlik henüz yoktur. Büyük kısmı ülke çapında yaygın eğilimler, gruplar olarak vardırlar. Dolayısıyla bütün ögeleriyle Türkiye Sosyalist hareketinin merkezî birliğinin, herşeyden önce bu eğilimlerin **yukardan aşağıya** bir süreç içinde birleşmeleri, en azından ittifakıyla sağlanacağı söylenebilir.

Bunun gereği tartışmasızdır. Ve şüphe yok ki, böyle bir gelişmenin mümkün olduğu kadar kısa sürede gerçekleşmesi çok şey kazandıracaktır.

Böyle bir birliğin önündeki acil sorun, faşist hareketin muhtemel içsavaş girişiminin yol açacağı gelişmeler karşısında Türkiye Sosyalist hareketinin tüm ülkeye yayılmış güçlerinin, kadrolarının ortak bir yaklaşım içinde alacağı tutumu, ayrıntılı olarak belirlemektir.

Böyle bir birlik temeli üzerinde en geniş halk kitlelerine **ulaşacak** bir siyasal gerçekleri açıklama kampanyasının her şeye karşın yürütülmesinin gereği ve hayatî önemi sözgötürmez. Türkiye toplumuna faşist hareketin dayattığı tehlikenin tüm boyutlarıyla gösterilmesi süre geçirilmeden üstlenilmesi gereken bir görevdir. İnsanlık dışı niteliğini siyasal geçmişinin her anında yansıtan ve en son K. Maraş'da olanca içtenliğiyle sergileyen bu harekete karşı, geniş yığınların

onurlu bir direnme bilincine sahip olmasında en etkili araç bu olacaktır. Türkiye'de gelişen kapitalizm, şimdiye kadar sosyalist hareket te saldırması için desteklediği, beslediği faşist hareketin siyasal teşhirini, gayrımeşru çocuğunu korumak isteyen suçlu baba tavrıyla önlemek isteyecektir. Yaygın bir siyasal teşhir kampanyası bu artık babasını da rahatsız eden gayrımeşru çocuğun tehlikeli serüvenini açıklarken, şüphesiz babanın payını gizleyecek değildir.

Fakat bütün bu çabalar, faşist hareketin içsavaşı gerçekleştirmesini önlemeye yetmeyebilir. Az önce ana çizgileriyle belirtilen biçimde bir içsavaş ortamına girebilir Türkiye toplumu.

Türkiye toplumunun genel haritasından çeşitli etnik toplulukların, dinî ayrımların ve politik eğilimlerin dağılımı gibi başlıca göstergeler, bugünkü ortamda doğabilecek bir içsavaşın birbirinden kopuk bölgeler temelinde cereyan edeceği tesbitine vardırıyor.

Bu tesbit, sosyalist hareketin örgütsel düzeyindeki tutumuna yön vermelidir. Devrimci ögelerin merkezi birliğinin sağlanması yolunda çabaların tam sonuç vermesini beklemeden önce kaba hatlarıyla da olsa belirlenebilecek olan bölgelerde mahalli yönetim birliğinin sağlanması işine girişilmesi zorunludur.

Sosyalist hareket, toplumsal yapının her noktasındaki güçlerini, bu anlayışla faşist içsavaş girişimlerinin başarısız kalması hedefine yöneltmelidir. O bölgede veya sektörde ağırlığı olan devrimci eğilimin yöneticiliğinde kurulacak ittifaklar hem faşist hareketin içsavaşa yönelik girişimlerinin anında değerlendirilmesine, bölge halkının uyarılmasına ve böylece içsavaş girişimlerinin aktif biçimde önlenebilmesine yardımcı olabileceği gibi; her şeye karşın bu içsavaş başlarsa, yöre halkının faşistlerce yönlendirilen güruhlarca acımasız biçimde katledilmesinin de önüne geçilebilir. İnsanlık dışı bir vahşet ve baskı rejiminin bu ülkede egemen olmasını önlemek için verilmesi borç olan mücadelenin ilk amacı budur. Sosyalistler bu ilk amacın gerçekleştirilmesi için üzerlerine düşen asgari görevi, mahalli güçleri toparlayan bu ilk örgütsel birliği oluşturmakla yerine getirebilirler.

Şimdiye kadarki «ufak» örneklerin gayet açık gösterdiği gibi faşistler «son koz»larını sınır tanımaz bir hunharlıkla vahşetle oynamak kararındadırlar. Bu olgu karşısında insanlar ne sarsılan «demokrasi»nin verdiği güvenceler, ne de içinde hatırı sayılır faşist kadroların varolduğunu kimsenin inkâr edemediği devlet güçlerinin aldığı önlemlere güvenebilirler ve ne de onların en doğal haklarını; vahşete karşı meşru savunma haklarını en titiz ve etkili biçimde kullanmak, bunu hazır olmak istekleri engellenebilir.

SONSÖZ

Bu broşürde Türkiye toplumunun, yaklaşık on yıl boyunca giderek yaygınlaşan ve derinleşen bir bunalımdan geçtiği ve şu anda bu bunalımın çözüm aşamasına vardığı gerçeği, asgari marksist formasyona sahip sosyalistler için yeterli kanıt ve gerekçelerle anlatıldı.

Toplu sonuç şudur ki; bir devrimci çözüme imkân veren potansiyellerin varolduğu bunalımın bu noktasında bir alternatif olma, oluşturma durumundan hayli uzak olan sosyalist hareket, her birl sınıflı toplumun mümkün düzenlenme biçimlerinden birini temsil eden siyasal güçlerin tehdidi altındadır.

Bu tehditlerden birl üzerinde, faşist hareketin ülkede bir içsavaş ortamı yaratıp, bu süreçte zaferi kazanarak bilinen niteliktekl kendi düzen alternatifini gerçekleştirme stratejisl üzerinde ağırlıkla duruldu. Bunun nedeni yerinde de belirtildiği üzere bu stratejinin zafer kazanma şansının en güçlü oluşu veya en azından faşist hareketin içsavaş ortamını oluşturabilme ihtimalinin yüksekliği değildir. Faşist hareketin içsavaş platformunu oluşturabilmek ihtimali ülkede gelişen kapitalizmin yolaçtığı bunalımın «burjuva demokrasi»sinin «barışçı» platformlarında çözülme imkânından ne daha güçlü, ne de daha zayıftır. Ama hiç şüphe yok ki, çok daha tehlikeli bir ihtimaldir ve Türkiye toplumu için hesaplanamaz bir kan ve vahşet bilançosuna malolacağı, ilk «deney»lerden ve özellikle K. Maraş'ın akıl dışı cinayet tablolarından bellidir.

Eğer kemikleşmeye yüz tutmuş bölünmelerden ve bunun başlıca nedeni olan reel sosyalizmin teorik çemberinden kurtulup, kendl özgül siyasal-toplumsal hedefinin bilincinde birleşemezse, Türkiye sosyalist hareketi belki sıkıyönetimlerle takviye edilmiş «demokratik dü-

zen»in bastırma önlemlerinden fazlasıyla yara almamış olarak çıkabilir. Faşizmin içsavaş girişimlerinin bunca açık bir tehlike olarak gözükmesine karşın, kendi içinde asgarî bir sağ duyunun gereği olan çabaları göstermekten hâlâ kaçınan sosyalist hareket için daha ılımlı bir ihtimal olduğu için söylüyoruz bunu.

Evet, bu ılımlı ihtimal doğru çıksa, Türkiye sosyalist hareketi şimdilerde başlayan sıkıyönetimli süreçlerden sözü edilir yaralar almadan sıyrılsa bile, hiç kimse bu «baskı dönemi»nden çıkmış sosyalist hareketin, tıpkı 1973'deki gibi bir yükseliş göstereceğini sanıp avunmamalıdır. 1971 - 1973 baskı döneminden sonra olan bir daha yinelenmeyecektir. Çünkü Türkiye toplumu 1973 sonrasında yaşadığı güçlü değişim ihtiyacı ve bunun yol açtığı arayışlar içinde sosyalist harekete olabileceği kadar yaklaşmıştı. Ama kendisinden yüzgeri edilmesini sağlamaya yetip artacak olumsuz görünümleri üretmek konusunda hayli verimli olan sosyalist hareketin iç çatışmaları ve bu çatışmaların üzerinde cereyan ettiği teorik çerçevenin sunabildiği kısır alternatifler onu kendi sularına çekilmek zorunda bırakmıştı.

Önümüzdeki baskı döneminden kendi kadrolarını koruyarak çıktığı için «yara almadığı»nı düşünecek Türkiye sosyalist hareketinin genel alanı içindeki bazı eğilimler, 1973 sonrasının yukarda anılan deneyini yaşamış geniş yığınların bilincinde onarılamaz bir yara almış olduğunu bir türlü kavrayamayacaklardır.

Bu belki onlar için, bu reel sosyalizme batmış eğilimler için sorun bile değildir. Ama Türkiye sosyalist hareketi içinde hâlâ var olan devrimci ögeler 1973 sonrasının devrimci potansiyellerinin henüz sönmediği bu yaşanan tarihî dönemde, hâlâ güçlü bir silkinişle reel sosyalizmin batak teorik-pratik platformunu aşabilir; ve şimdi faşizmin «ölümüne» girişimleri ile yüzyüze olan geniş yığınlara yalnızca onurlu bir karşı koyma platformunu değil, buradan hareketle sosyalizmin özgül platformunu da sunabilirler. Zorlu ama imkânsız olmayan bu girişimi alabildiğine kısıtlı ve daha da kısıtlı olabilecek koşullarda üstlenmek zorunda kalmasını, geçmiş hataların, yitirilen imkânların bir diyeti olarak kabul etmelidir.

Türkiye sosyalist hareketinin devrimci ögeleri bu cesareti gösterebilecekler midir?

Malatya Olayı - Türkiye'deki Faşist Hareketin Yapısı ve Gelişimi

(Birikim, Mayıs 78)

Birikim'in 38. (Nisan) sayısının başyazısında Türkiye'deki faşist hareket üzerine yapılan yorum, Nisan ayı içinde meydana gelen olaylarda tamamen doğrulandı. O yazıda Mart ayı başlarından itibaren gerek sayıca gerekse yol açtığı ölüm ve yaralamalarla hızla yükselen faşist saldırı eylemleri üzerinde durulmuş ve faşist eylemlerin bu tırmanış sürecinin nedenleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Burada varılan sonuç, MHP'nin genel sağ cephe içinde inisyatifi ele geçirmek için «hayli geç ve handikaplı» bir atağa girişmiş olduğu idi. MHP'nin köşeye sıkışmış olmaktan doğan bir tedirginlik ve hırçınlık içinde olduğu, aynı zamanda kendi içinde de ayrılıkların başgösterdiği belirtilmişti.

Daha ayın başlarında, öteden beri faşistlerin tepkisini çeken sosyalist öğretim üyesi Server Tanilli öldürülmek istenmişti. Tekil cinayet, yaralama ve öteki terör yöntemleri yine sürmekteydi. Ama Malatya olayı bütün bunları bile ikinci plana iten bir gelişme olarak, Türkiye'deki siyasal tansiyonu neredeyse kopma noktasına getirdi.

Çünkü Malatya olayı, yalnızca o güne kadar faşist siyasal hareket tarafından doğrudan yapılan en kanlı kitle katliamı girişimi değildi. 9 ölüyü, 50'ye yakın yaralıyı ve yapılan geniş yağma ve yıkımı, bu hayli yüksek bilançoyu bile geri plana itecek bir nitelikteydi Malatya olayı.

Açıkça söylenip, üzerine gidilmemekte ise de ve Malatya olayının yatışmasından sonra «elbirliğiyle» unutulmasına, unutturulmasına çalışıldı ise de bugün hayli geniş bir kesim bilmektedir ki, Nisan ayı başlarında, MHP'nin 15 Nisan'daki «Büyük Yürüyüş»ü ile bağıntılı olarak bir plan yürürlüğe konulmuştur. 6 - 7 Nisan günleri Adıyaman, Pazar-

cık ve Malatya'da özenle seçilmiş kişilere gönderilen «bamba paket»lerle başlatılan bir plandır bu ve önceki kitle katliamlarında olduğu gibi amaç sırf sosyalistleri, demokratları sindirmek, susturmak ve böylece siyasal güç kazanmak değildir artık. Eğer gönderilen bombalar, hesaplanılan sıra, zaman ve biçimde alıcılarının eline geçse ve onların ölümüne neden olsaydı; önce Pazarcık'daki CHP'liler ve genel olarak «demokratik cephe», öteki tarafa saldıracak, ardından Adıyaman'da ve özellikle Malatya'da bombalar patlayacak ve bu kez saldıranlar sağ cephe mensupları olacaktı. Bütün bu adı geçen yerlerde halk etnik-dinî topluluklara bölünmüş durumdadır ve Türkiye çapındaki genel politik kutuplaşma bu bölünme üzerine oturmuştur. Yöre, özellikle son yıllarda, bu nedenlerden ötürü patlamaya en hazır bölge idi. Bu bakımdan bombaların hedeflediği özel seçilmiş kişiler öldürüldüğünde, kaçınılmaz olarak geniş bir çatışma, içsavaş durumu kopabilecekti.

Önce Malatya, K. Maraş bölgesinde başlayıp, kısa sürede bu illerle aynı özelliklere sahip çevre illere yayılacak olan bir içsavaşın, daha sonra tüm ülkeyi kapsar hale gelip gelmeyeceği ve bu yaldan faşist hareketin iktidarı ele geçirip geçiremeyeceği konusunda şüphesiz tam, kesin bir yargı ileri süremeyiz. Önemli olan bu hesabın yapılmış olması ve ciddî biçimde uygulamaya konulmuş olmasıdır. Birtakım raslantılar sonucu, tertibin —bombalı paketlerin yerinde ve zamanında patlamasına dayalı olan— ilk bölümü gerçekleşmemiştir. Pazarcık ve Adıyaman'a gönderilen paketler hedeflerine ulaşamamış, 15 Nisan öncesinde Malatya Belediye Başkanının eline geçmesi beklenen paket, hayli gecikmeyle ancak 17 Nisan'da hedefine ulaşmıştır. Malatya yine olağanüstü günler yaşamış ve olay Türkiye'deki siyasal tansiyonu o döneme kadar görülmedik düzeye çıkarmıştır.

Tertibi düzenleyenlerin Malatya ve K. Maraş'da öteden beri tertibe ilişkin bazı hazırlıklar yaptıkları da ortaya çıktı. Malatya olayının pek az süre öncesinde kentteki sağ eğilimli kesimi cihada çağıran ateşli bildiriler yayımlanmıştı. K. Maraş'da yakalanan gizli faşist örgüt, çok daha geniş bir örgütlenmeye bağlı olduğu anlaşılan bu gizli örgüt, bomba paketlerin patlaması eğer istenilen dozda bir çatışma durumu yaratmazsa, işte bu «eksikliği» fazlasıyla giderebilecek «iş»ler planlamıştı. Yörenin bazı tanınmış MHP'lilerinin öldürülmesi de dahil olmak üzere, bir yığın provokatif eylem düzenlenmişti. Camilere bomba atılarak, kentte geniş çaplı bir cinayet ve bombalama faaliyetine girişilerek, yöre halkının tüm güdülerini harekete geçirmek planlanmıştı.

Bütün bunların 15 Nisan'daki «Büyük Yürüyüş» dikkate alınarak hazırlandığı, uygulamaya konulduğu ortadadır. 15 Nisan'da ülkenin her yerinden gelip başkentte toplanacak 30-40 bin kişilik MHP'li topluluk, söz konusu tertibin gerçekleşmesi halinde herhalde Cebeci'den Tandoğan alanına yürümekle yetinmeyecekti. Bu kalabalığı Tandoğan alanına değil, Bakanlıklara, Çankaya'ya yürümek gerektiğine inandırmak ve bu yöne doğru seferber etmek sanırız kolay olacaktı.

Faşist hareketin Nisan ayı başlarında «Roma'ya Yürüyüş» ve «Endonezya katliamı» örneklerinin birleştirilmesinden esinlenen bir planı yürürlüğe koyduğu anlaşılmaktadır. Şu andaki gücü dikkate alınırsa bu, faşist hareketin düşünebileceği en cüretkâr bir iktidarı ele geçirme projesidir.

Bugüne kadar Türkiye'deki faşist hareketin iktidarı ele geçirme yolları konusunda başlıca iki ihtimalinin varolduğu kabul edilmekteydi. İlki, tıpkı Almanya'da olduğu gibi «kitle desteği»ne dayalı stratejil idi. İkincisi ise özetle darbe yönteml diyebileceğimiz yol. Türkiye'deki faşist hareketin kitle desteği sağlamak için çabalarını sürdürdüğü görülmekle birlikte, onun bu yolla iktidara gelebileceğine pek az, hattâ hiç ihtimal verilmemekteydi. Her ne kadar faşist hareketin son genel seçimlerde bir milyona yakın oy toplayabilmesi bu ihtimalin hiç de o kadar imkânsız sayılmaması gerektiğini düşündürtmüşse de; yine de Türkiye'de faşistlerin iktidarı ele geçirmelerinin ancak darbe yoluyla mümkün olabileceği genel yargısı değişmemişti. MHP'nin MC hükümetleri döneminde devlet mekanizması içine yerleşmek için gösterdiği yoğun çabalar ve bu yolda aldığı mesafe bu açıdan değerlendirilmekteydi. MHP'nin devlet mekanizması içinde güçlenmek ve uygun an gelince bu güçlerine dayanarak iktidarı tümüyle ele geçirmek amacında olduğu ileri sürülmekteydi.

Oysa yukardan beri sözü edilen tertibin şahsında yeni bir stratejl ile karşılaşıyoruz. Çünkü burada bir içsavaş süreci öngörülmektedir. Gerek kitlelerin faşist hareket etrafında toplanması, gerekse devletin ele geçirilmesi bu içsavaş sürecinden beklenmektedir. Faşizmin «kitle desteği»ne dayalı stratejisi için her ne kadar geniş bir terör temel önemde ise de, burada bir içsavaş durumu öngörülmez. Tersine saldırı ve terörle karşı tarafı savaştan caydırmak, sindirmek amaçlanır. Terör ve saldırı eylemleri düzenlenirken dikkat edilen nokta, karşı tarafı «savaşmaktan başka çare yok» deme durumuna getirmemektir. Saldırı ve terör eylemleri, bunlara karşı savaşmanın imkânsızlığını, boşunalığını ve «belki karşı koymazsak dururlar» dü-

şüncesini telkin edecek biçimde yürütülür. Oysa açıkça görüldüğü üzere Pazarcık, Malatya olaylarında «karşı taraf» savaşmaya zorlanmaktadır. «Karşı taraf» sistemli eylemlerle silaha sarılmaya doğru itilmektedir. Bombalı paketlerin patlaması ve hazır bekleyen faşist terör ve provokasyon örgütünün eylemleriyle yaratılacak ortamda savaşmaktan başka yol olmayacaktır.

Türkiye'de faşist hareket, bugün 1 milyona yakın bir oy kitlesine ve devlet mekanizmasına yerleşmiş azımsanmayacak bir güce sahiptir. Kimi faşistler bu oy gücünün daha da artacağını umabilirler. MHP'nin 1973 - 1977 arasında oy gücünü üç misline yakın artırması önemli bir kanıttır bunun için. Öte yandan devlet personel yasasının verdiği imkânlar nedeniyle MHP, bugüne kadar devlet mekanizması içine yerleştirilebildiği taraftarlarını da önemli ölçüde koruyabilecektir. Bütün bunlar ilk bakışta MHP'nin «geleceğe umutla bakmasını» sağlayabilir gibi gözükmektedir. Bu yüzden de Türkiye'de faşist hareketin şu andaki fiili güç ve pozisyonu düşünüldüğünde hayli riskli olduğu açık olan bir girişime kalkışmasına neden olmadığı sonucuna varılabilir.

Ama ne var ki tertip de ortadadır.

O halde açıklanması gereken şey, faşist hareket içindeki bu yeni gelişmedir. Bunun nedenleri, gerekçeleridir. Türkiye'de faşist hareket için düşünülebilecek başlıca iki iktidarı ele geçirme stratejisi dışında bir üçüncüsünün, içsavaşı göze alan, temel alan bir yeni stratejinin daha gündeme getirilmiş olmasıdır.

*
**

Tüm disiplinli, yek vücut görünümüne karşın faşist hareket içinde çeşitli eğilimlerin olduğu öteden beri bilinmez değildi. Bu eğilimler şimdiye kadar ideolojik yansımalarıyla tanımlanmaktaydı. Irkçı - Turancılar ve İslâm - Türk sentezinden yana olanlar biçiminde yapılan genel tasnifin bu haliyle fazlasıyla açıklayıcı bir yanı olmadığı ortadadır. Ancak, birincilerin daha soy bir faşist eğilimi temsil ettikleri, Nazi örneğinde olduğu gibi «kitle desteği»ne dayalı bir iktidarı ele geçirme politikasından yana oldukları söylenebilir. Faşizmin demogojik «anti-kapitalizm»ini ciddiye alan ve saldırı, terör eylemlerinde ön planda görünen kadrolarca benimsenmektedir. İkinciler ise «devlet» içinde güçlenmeye ağırlık vermektedirler. Bu iki eğilimin ilk kez MHP'nin MC'ye katılması sorununda karşı karşıya geldiği kolayca anlaşılır. İkincilerin —şu anda MHP merkezine egemen olan eğilimin— dediği oldu. MHP MC'ye katıldı. Ötekiler, «çilesidir onun kargalar gö-

ründüğü vakit salınıp, yorgun argın kafeslere kapatılmak, YETER ARTIK» gibisinden sözler ettilerse de faşist disipline uydular.

Burada her iki eğilimin de düzenlenmesinde ve uygulamasında birlikte rol aldıkları bir girişimden söz etmeliyiz. Hatırlanacağı üzere ilk MC hükümetinin kurulmasından kısa bir süre sonra Demirel'in başbakanlıkta yumruklanması olayı oldu. Bunun üzerine MHP'li ve bazı AP'li bakanlar sert önlemler alınması yolunda atağa geçtiler ve Ankara'da güpegündüz bazı seçilmiş kişilerin evleri bombalandı, faşist gruplar gösteri yaptı.

Demirel ve AP çoğunluğu, MHP'nin arzu ettiği önlemleri almadı. Olayı geçiştirmeye çalıştılar. Ardından Bay Türkeş, kendisine ve partisine ne kadar karşı olduğunu şüphesiz bildiği Diyarbakır'a gitti. Orada bir mitingde konuşacaktı. Açık bir kışkırtmaydı bu. Ve beklendiği gibi oldu. Diyarbakır halkının şiddetli protestoları karşısında Bay Türkeş az kalsın oyununun kurbanı olacaktı. Demirel ve AP, MHP'nin ısrarlı isteklerine karşın yine özel sert önlemler alma yoluna gitmediler. Böylece, MHP'nin, ülkedeki politik gerilimi artırıp, bu ortamda inisyatifi ele geçirmek ve bu bahaneler ile kendi kadrolarını devlet mekanizmasına daha hızla ve çok sayıda yerleştirmek planının AP'ce bilindiği ortaya çıktı. MHP, MC antlaşmasını emrivakilerle lehine çevirmek planınından vazgeçip antlaşmada verilenlerle yetinmek zorunda kaldı.

MHP, hükümette olmanın imkânlarından azamî ölçüde yararlandı şüphesiz. Ama ne var ki «kitle desteği» politikasından yana olanlar, çok şey umdukları propaganda motiflerini kullanamaz haldeydiler. Ne «anti-emperyalizm» ne «anti-kapitalizm», AP ile hükümette ortak bir MHP tarafından kullanılamazdı. MC kurulduğu andan beri hızlandırılan terör ve saldırı eylemleri, salt «anti-komünizm» adına yapılmaktaydı. Çoğunluğu taşra illerinden ve buraların orta-küçük mülk sahipleri kesiminden gelen faşist militanlar, hareketin disiplini adına bu duruma fazla ses çıkarmıyorlardı ama özellikle genç faşist kadrolara seslenen yayınlarda rahatsızlık şu veya bu biçimde kendini duyuruyordu.

Az sonra bu «anti-emperyalizm» ve «anti-kapitalizm» kavramlarının faşist diskur içindeki anlamlarından ve özellikle genç faşist militanların bunları ciddiye alma nedenlerinden söz edebileceğiz. Burada görülebilecektir ki, genç faşist militanların bu kavramlara tekabul ettirdikleri bazı tarihî-toplumsal olgular vardır. Ve onlar bu olgular karşısında duydukları tepkiyi söz konusu kavramlarla dile getirmektedirler. Bu nokta kavranmadıkça ne faşist militan kadroların

ve «kitle desteği»nin toplumsal kökenleri ne de faşist hareketin bir bölümünü içsavaşa dayalı tertipleri düzenlemeye yönelten süreç anlaşılabilir.

1977 seçimlerine kadar faşist terör ve saldırı eylemleri hükümet desteğinde sürüp geldi. MC anti-komünizminin ve anti-demokratizminin vurucu gücü olarak faşist terör grupları, ülkenin her yerine özel olarak sosyalistlere ve CHP etrafında toplanan toplumsal muhalefete karşı sindirme ve baskıyı amaçlayan eylemlerini sürdürdüler.

Bu arada MHP politikasında bazı gelişmeler oldu. Bay Türkeş, hacca gitti ve aynı sıralarda o güne kadar «milliyetçi» olarak değil «islâmcı» olarak tanınan bazı yazar ve ideologların MHP safına geçtikleri görüldü. Bunlardan en ünlüsü, Sünni müslümanların genç ve aydın kesimlerince çok tutulan «üstad» N. F. Kısakürek, ileri yaşına karşın seçimlerde Türkeş'in gezilerine katılacak kadar militanlaştı.

Seçimler arefesinde yapılan bu gibi girişimler olağandır, ama MHP gibi faşist bir parti söz konusu iken bunun anlamı daha başkadır, Olayın ilginçliğini kavramak için şu da hatırlanmalıdır. Hayli yoğun bir Alevi nüfusa sahip Türkiye'de, Sünni müslümanların oylarına talip olan ve yakın zamana kadar bu kesimin dinsel inançlarına hitap ederek güçlenmeye çalışan MSP, 1977 seçimlerinden epey önce propagandasını «sanayi hamlesi»ne dayandırmaya başladı. MHP tam bu sırada Sünni müslümanlara yönelik propoganda eylemlerine ağırlık verdi. Bu her ne kadar ilk bakışta bir fırsattan yararlanma gibi gözüküyorsa da, değildir. MHP'nin faşist, karşı-devrimci bir partl olduğu ve bu gibi partilerin ancak istisnaî dönemlerde, toplumun derin değişimlerle yüz yüze olduğu tarihî dönüm evrelerinde ortaya çıkıp güçlendikleri ve bu dönemler şu veya bu biçimde sona ererken işlevlerini yitirmeye ve dolayısıyla güçsüzleşmeye başladıkları düşünülürse, yukarda sözü edilen olayın daha derinliğine ele alınması gerektiği ortaya çıkar. Dolayısıyla bu olayın faşist hareketin gelişim süreci içindeki anlamını araştırmak gerekir.

⁂

1970'lerden itibaren yoğun bir politikleşme süreci yaşayan Türkiye toplumunun tümünde olmasa bile özellikle Orta ve Doğu Anadolu'da, politik kutuplaşmanın etnik-dinsel ayrılıklar üzerine oturduğu görülmektedir. Örneğin Alevi - Kürt kesimlerin çok büyük çoğunluğu-

nun sol parti ve hareketleri desteklemeleri. Bu olgunun nedenleri genel hatlarıyla bilinir.

Bu durumda belli bir etnik-dinsel kesimi etkilemeyi amaçlayan, onlara hoş gelen bir eylemin, ötekilerin tepkisini çekmek, onları karşıya almak pahasına yapılmış olacağı ortadadır. Dolayısıyla MHP Sünni müslümanlara yönelik propogandasının Alevi kesim üzerindeki olumsuz etkisini bilmekte, bunu göze almaktadır.

Bilindiği üzere büyük kentlerde, kapitalist ilişkilerin yerleşiklik kazandığı yörelerde, politik eğilimlerin belirlenmesinde etnik ve dinsel ögelerin payı azalır. Buralarda ölçütler daha değişiktir.

Nitekim MHP de söz konusu girişimleri ile metropol kentleri, kapitalizmin yerleşiklik kazandığı yöreleri değil Türkiye'nin belirli bir bölgesini etkilemeyi düşünmüştür. Burası, hemen hemen Türkiye'nin ortasında yer alan, uçları yaklaşık olarak Çorum, Erzurum ve Gaziantep olan bir üçgenin içinde kalan bölgedir.

Türkiye'nin doğusunda çoğunluğu oluşturan Kürt halkı ile batısında çoğunluğu oluşturan Türk halkı, bu bölgede hemen hemen eşit nüfusa sahip olarak bulunurlar. Aynı şey ülkedeki iki büyük mezhep kümesi için de geçerlidir. Bölgedeki Alevi ve Sünni nüfus oranı eşite yakındır. Çünkü genellikle ayrı etnik gruplar aynı zamanda ayrı mezhep gruplarıdır da. Dolayısıyla Sünni Kürtler ya da Alevi Türkler de bulunmakla birlikte bölge halkı, Sünni Türk ve Alevi Kürt toplulukları halinde yaşamaktadırlar. Yüzyıllardır bu etnik-dinsel topluluklar birbirleriyle pek az ekonomik-kültürel ilişki kurmuş durumda kalmışlar; her biri kendi içine dönük bir hayat tarzı sürdürmüştür.

Sünniliğin resmî, egemen mezhep olduğu düşünülürse, bütün bu süre içinde Sünni toplulukların, ötekilere göre belirli bir ayrıcalıklı durumdan yararlandıkları, dolayısıyla yörenin ekonomik hayatına egemen oldukları anlaşılır. Yöre kent ve kasabalarındaki ticaret ve zanaat işleri, verimli toprak ve meraların çoğunluğu Sünnilerin, daha doğrusu Sünni büyük ve orta mülk sahiplerinin elindedir.

Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin hızlandığı yılların başlangıcında bölgenin ekonomik-toplumsal yapısı böyle özetlenebilir. Yaklaşık 1960'dan itibaren Türkiye'nin bu iç bölgesini de kuvvetle etkilemeye başlayan kapitalizm; doğal olarak geleneksel üretim biçimini ve buna uyarlı ekonomik, toplumsal, kültürel ilişkileri de sarstı ve değişime zorladı. Bölgesel pazarın ulusal pazara bağlanması, bölgedeki üretimin yapısını ve ticarî ilişkilerin kanallarını değiştirdi. Oldukça geniş bir zümre olan zanaatkâr zümrenin hızla ekonomik-toplumsal çöküntüye uğraması, geleneksel kasaba tüccarının yerini acen-

taların alması, yeni toprakların tarıma açılmasının gerek köylerin kendi içinde gerekse köyler arasında yarattığı sorunlar v.b.

Bu karmaşık süreç içinde geleneksel yapı içindeki egemen konumda olan bazı sınıf ve zümreler, gelişmeye ayak uydurabildilerse de bazılarının durumu hızla bozuldu. Bunlar, eski üstün ya da görece itibarlı konumlarını altüst eden kapitalizmin, sanayileşmeyle kendini gösteren bu sürecin önlenmez gücü karşısında —öfkeye kapılmakla birlikte— çaresiz kaldıklarını görmekte ve bu yüzden de tepkilerini, sürecin bazı görünümlerine, dolaylı sonuçlarına yöneltmektedirler.

Kapitalizmin gelişmesiyle durumları sarsılan zümrelere seslenen «anti-kapitalizm» ve «anti-emperyalizm» sloganlarının içeriğine buradan varabiliriz. Belirli bir andaki sınıfsal hiyerarşiyi veri alan ve sınıfların bu hiyerarşi içindeki yerlerine göre belirlenmiş ekonomik-toplumsal konumlarını her tür gelişme karşısında korumayı temel alan faşist «toplum düzeni» anlayışında dile gelir, biçimlenir bu kavramlar. Faşizm, her tür gelişmeyi bu «düzen»i bozmayacak biçimde yapıya adapte etmeyi taahhüt eder. Gelişen kapitalizmin, egemen, ayrıcalıklı konumlarını sarstığını gören geleneksel toplum biçimine ait bazı sınıf ve zümre üyelerini faşist dünya, toplum anlayışına götüren asli neden buradadır.

Kapitalizmin gelişmesine karşı duyulan tepki, bölgenin etnik-dinsel özellikleri nedeniyle, başka yörelerdeki aynı nitelikte tepkilerden daha farklı biçimde dile getirildi.

Halkı etnik-dinsel açıdan homojen olan yörelerde kapitalizmin gelişmesiyle ekonomik-toplumsal konumları sarsılan sınıf ve zümreler, bu durumdan kaynaklanan tepkilerini yükselen sınıf ve zümrelere yöneltirler. Genellikle onların eski kültürel-dinsel değer yargılarından ve tavırlarından uzaklaşışlarını, bunun olumsuz saydıkları görünümlerini kanıt gösteren ahlâkî ögelere ağırlık veren tepki biçimi geliştirirler. Ülkemizde Demokratik Parti hareketi bunu temsil eder. Ve dikkat edilirse Demokratik Parti'nin görece gücü olduğu yöreler yukarda belirttiğimiz niteliktedir.

Oysa üzerinde durduğumuz Çorum - Erzurum - Gaziantep üçgeni bölgesi ayrı etnik-dinsel toplulukların yanyana yaşadığı bir bölgedir. Az önce de belirtildiği üzere burada Türk - Sünni topluluklar görece üstün, imtiyazlı durumdadırlar.

Kapitalizmin gelişmesinin başka önemli sonucu da etnik-dinsel ayrıcalıkları sarsması, geçersizleştirmeye başlamasıdır. Kendine yeterli topluluklar arasında her tür ilişkileri sıklaştırmaya zorlayan ve

böylece söz konusu toplulukların görece kendine yeterli iç ekonomik dengesini sarsan ve aynı zamanda onları çok daha geniş bir pazar ilişkisi içinde kaynaşmaya zorlayan kapitalizm, şüphesiz bu süreç içinde kendi özgül sınıf ilişkilerini, yeni bir sınıfsal hiyerarşiyi kuracaktır. Belirli bir bölgede bu yeni sınıfsal hiyerarşinin tepesini oluşturanlar yine eski egemen etnik-dinsel zümre olabilir ama artık egemenlik ilişkisinin içeriği, ölçütleri değişmiştir.

Ama genellikle olan bu değildir. Geleneksel yapının üstün, egemen sınıf ve zümrelerinden bir kısmı kapitalizmin gelişmesine ayak uydurarak konumlarını koruyabilirlerse de; bir kısmı bunu başaramaz ve eski üstün egemen konumlarını yitirirler. Ezilen etnik-dinsel topluluklardan gelme kesimlerin yeni toplumsal hiyerarşi içinde yükselişleri olgusu ile birlikte olur bu. Dolayısıyla eski egemen kesimler görece elverişli konumların yitirilmesinden doğan tepkilerini bu olguya yöneltirler. Bu tepkileri dile getiren politik hareketler, önerdikleri «düzen» programında eski etnik-dinsel ilişkinin yeniden kurulmasına da yer verirler.

Faşist hareketin, Türkiye'nin öteki yörelerinde sınırlı bir gelişme göstermesine, hattâ tüm çabalarına karşın tıkanıp kalmasına karşılık, üzerinde durduğumuz Çorum - Erzurum - Gaziantep üçgeni bölgesinde hızlı bir gelişme göstermesinin, militan kadrolarının büyük çoğunluğunun bu bölgeden gelmesinin nedeni buradadır.

MHP'nin 1977 genel seçimleri öncesinde büyük gösterilerle Sünnî inanışının motiflerine dayalı bir politik propagandayı resmen başlatması, bu açıdan bakıldığında yalnızca basit bir politik taktik olarak gözükmez. Olay bizzat faşist hareketin gelişiminde belirli bir noktaya varıldığını işaret etmektedir.

Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, MHP Sünnî müslümanlara yönelik propagandasıyla Alevî kesimin tepkilerini çekeceğini bilmekte, bunu göze almaktadır.

Şüphesiz hemen akla gelecektir ki, MHP'nin Alevî kesimi kesin karşısına alması ne yeni bir olgudur ne de yalnızca birtakım jestlerde (Hac seferi gibi) ve sözlerde kalan bir şeydir. Yaklaşık 1976'dan beri Amasya, Erzurum, Erzincan, Elâzığ, Kahramanmaraş, Gaziantep kentlerinde ve bu illerin birçok ilçeslnde, Alevî ve Sünnî halk kitleleri arasında çatışmalar oldu. Yığınsal nitelikteki bu çatışmaların bir kısmı geniş tahribata ve ölümlere neden oldu. Faşist milltanlar ya bu çatışmaların başlatıcısı ya da olaylar içinde Sünnî kitlelerin en faal tahrikçileri idiler. Böylece bütün bu llleri de içine alan Çorum - Erzurum - Gaziantep üçgeni bölgesinde faşist hareket,

Sünnî - Türk kitlelerinin büyük çoğunluğunun desteğini kazanamadı, ama hemen hemen tüm Alevîlerin ve Alevî - Kürt kesimin kesin düşmanlığını kazandı. Faşist hareket Sünnî - Türk ve Alevî - Kürt kesimler arasında keskin bir politik gerginlik yaratmış ama bunu yaratmaktan umduğu sonucu, yani Sünnî - Türk kesimlerin çoğunluğunu peşine takma hedefini gerçekleştirememiştir.

1977 seçimleri, her ne kadar MHP'nin bu bölgede önemli bir gelişme sağladığını göstermişse de aynı zamanda MHP'nin bu bölgedeki «doğal gelişme» sınırına vardığını da göstermiştl. MHP'nin Sünnî - Türk kesimlerden kitle desteği sağlama imkânları «tıkanmıştır».

Bu yargıya varışın ilk nedenini, MSP'nin tavır değişiminin kökenlerinde bulabiliriz.

Sünnî - Türk kesimlerin Alevî - Kürt kesimlerle yanyana yaşadıkları ama onlara göre üstün, egemen konumda oldukları bölgede, kapitalizmin gelişmesi, Sünnî - Türk kesimin egemen sınıf ve zümrelerinin bir kısmının durumunu sarstığı, ötekilerin ise yeni duruma intibak ederek konumlarını koruduğunu belirtmiştik.

Bu bakımdan birincilerin hedefi, eski konumlarını yeniden kazanmaktır. Bunun için yükselen yeni sınıf ve zümreler içindeki Alevî ve Kürt kesimlerle, kendi eski konumlarına şimdilerde yerleşmekte olan bu ögelerle mücadele halindedirler. Daha doğrusu, geleneksel ideolojinin üstün etnik-dinsel grup açısından yorumu içinde duruma baktıklarında politik-toplumsal hedeflerini böyle tespit edebilmektedirler. Ayrıca, kendi sorunlarını tüm Sünnî - Türk kesiminin sorunu olarak sunabilmek, böylece kendi sorunlarını onların da katkısıyla çözümlemek için bundan başka yol yoktur.

Oysa ikincilerin, yani kapitalizmin gelişmesine intibak etmiş olanların sorunları bu nitelikte değildir. Onlar, taşra burjuvazisi hallne gelmektedirler ve metropol kent burjuvazisi lle çatışma durumundadırlar.

MHP ve MSP'nin Sünnî müslümanlara yönelik, ideolojik-politik programlarının farkı burada aranmalıdır. MHP'nin Sünnîlere yönelik propagandalarında Alevîlere düşmanlık motifi örtük ya da açık biçimde dile gelir. Açıkça söylenmese bile MHP'nin politik eyleml yeterince aydınlıktır. Öte yandan MSP, sözcüsü olduğu kesimlerin, yukarda belirtilen niteliğinden ötürü metropolün tekelci sermayesinde simgeleştirdiği «gâvura düşman»lık temasına dayalı bir dinî ideolojiyi işlemektedir.

1973 seçimlerinde bu bölgedeki Sünnî nüfusun önemli bir bölümünün oylarını alan MSP, 1977 seçimlerinde aynı oranda oy alamadı. MSP'den ayrılan oyların büyük kısmı MHP'ye gitti ve bu parti 1977 seçimlerinde kazandığı 16 milletvekilinin 9'unu buradan sağladı.

Öteki sağ parti AP'nin bölgede bu iki partiden daha fazla oy gücüne sahip olduğu ortadadır. Bu parti, 1973'de epeyce gerilemiş olan oy oranını 1977'de oldukça yükseltebildi.

Demek oluyor ki bir yanda AP oy gücünü korur veya yükseltirken öte yanda MHP ile MSP arasında bir çekişme olmaktadır.

Yukarıda anlatılanların ışığında bu iki olgunun anlamını çıkarabiliriz. Özetle ifade etmek gerekirse AP'ye verilen oylar bölgede meydana gelen toplumsal yapı değişimi kendileri için sona ermiş olan kesimlerden gelmektedir. Yani AP, değişen toplumsal yapıya adaptesini tamamlamış, ekonomik-toplumsal konumu istikrara kavuşmuş, sonuç olarak yapı içindeki yerine oturmuş olan kesimleri temsil etmektedir. MHP ve MSP'nin temsil ettikleri kesimler ise halen bulundukları konumdan hoşnut olmayanlardır. Varolan durumlarını geçici ya da kararsız sayıp, buna çözüm arayanlardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi MHP, bu kesimin geriye dönük özlemler taşıyan bölümünü temsil etmektedir. Kapitalizmin gelişmesiyle ekonomik-toplumsal durumları olumsuz yönde bozulan ve sürecin böyle gitmesi halinde eski konumlarına benzer bir noktaya kesinlikle gelemeyeceklerini bilip, bu «gidişin durmasını» isteyenlere hoş gelecek, onların bu isteklerine cevap verecek bir program sunmaktadır MHP. MSP ise kapitalizmin şu ana kadarki gelişim sürecine intibak eden, hatta bu süreçte ekonomik imkânlarını daha da artırabilen, ancak vardığı bu noktadan daha ileriye gidebilmek için metropol kent sermayesi ile mücadele etme durumunda olan kesimlerin sözcüsüdür. MSP'nin bilinen ekonomik-toplumsal programı, tezleri bunu açıklar.

Görüleceği üzere şu anda MSP'de temsil edilen kesimler, metropol kentlerdeki tekelci sermayelerin taşradaki eklentileri olmak istememekte, onların konumlarına varma mücadelesi vermektedirler. Bu ise MHP'de temsil edilenlerinki gibi umutsuz bir durum değildir. MHP'de temsil edilenler, «mücadele»yi bıraktıklarında, kendilerini sürece terkettiklerinde, hızla mülksüzleşebileceklerini, toplumsal hiyerarşide en alt düzeye inebileceklerini görmektedirler. Oysa öbürleri ulusal ya da uluslararası tekellerle şu ya da bu yoldan bağlanabilir, böylece konumlarını sürdürebilirler. Ancak bu durumda onlar, tüm «istikrara kavuşan» mülk sahibi sınıflar gibi AP'ye onun temsil ettiği

toplumsal-polltik eğilime kayacaklardır. Sabancı örneği hatırlardadır.

MHP'nin üzerine oynadığı kesimler ise bir ikilem ile karşı karşıyadırlar. Zaman aleyhlerine işlemekte, kapitalizm geliştikçe eskl konumlarını yeniden ele geçirme imkânları da kaybolmaktadır. Türkiye'de faşist hareketin saldırganlık ve terör dozunun giderek artması, hareketin militan kadrolarının ve aktif taraftarlarının özellikle son bir yıl içinde en acımasız eylemlere fütursuzca girişebilecek kadar hırçınlaşmasının altında yatan temel neden budur. Bir politik taktik, bir tercih değildir.

MHP, geleneksel yapının kapitalizmin gelişmesl ile değişime zorlanması olgusunun ürünüdür. Geleneksel yapı içinde üstün ya da görece elverişli ekonomik-toplumsal konumlara sahip olup, bu değişim süreci içinde kurulmaya başlayan yeni yapı içinde bu konumlarını yitiren, koruyamaz duruma gelen kesimlerin duyduğu tepkilerden kaynaklanır. Varoluş nedeni budur.

Bu noktayı bir kez daha belirtmemizin nedenl, Türkiye'deki faşist hareketin, «klasik» faşist hareketlerden farkını vurgulamaktır. İtalya ve Almanya'daki «klasık» örnekler, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinin değil kapitalizmin bir üst aşamaya (emperyalizme) geçiş sürecinin damgasını taşırlar. Bunlar ülkede egemen kapitaliz min somut bir sosyalist devrim tehdidiyle yüz yüze geldiği özgül tarihî durumlarda ortaya çıktılar. Bu yüzdendir ki söz konusu hareketlerin «kitle desteği», büyük ölçüde kent ve kasabaların küçük orta burjuvalarından ve kırsal alanın kapitalist çiftlik sahiplerinden oluşmaktaydı. MHP'nin en son 1 milyona varan «kitle desteği» bu açıdan incelenirse aynı özellikte olmadığı görülür. Bu «kitle desteği»nin büyük çoğunluğu, yukarda da işaret edildiği gibi, Türkiye'nin belli bir bölgesinden sağlanmıştır. Kapitalizmin daha erken girdiği ve büyük oranda yerleştiği Batı Anadolu'da ve sanayi metropollerinde hiç gelişememişti MHP. Terör ve saldırı eylemlerini özellikle buralarda yoğunlaştırmasına ve geniş bir «komünizm tehlikesi» propagandası yapmasına karşın, bu gelişkin yörelerin burjuvazisi tarafından ciddiye alınmamıştır.

İdeolojik-politik tezleriyle MHP, 10 milyona yakın Kürt nüfusunun çok büyük bölümünü başından karşıya almıştı. «Komünistlerle savaş» pratiği ve buna dayalı propagandası ile güçleneceğini umduğu kapitalistleşmiş Batı Anadolu'da umduğunu bulamamış ve yukarıda sözü edilen Çorum - Erzurum - Gaziantep bölgesiyle sınırlanmış, tıkanmıştır. Asıl gücünü aldığı bu bölgede de gelişmesinin sınırına varmıştır.

1977 seçimlerinin sonucunda faşist hareket bu «tıkanma»nın yarı bilinçle de olsa farkına varmış ve zamanla bundan duyulan tedirginlik de artmaya başlamıştır. Asıl olarak 1977 Haziran seçimlerinden sonra faşist hareketin genel politik faaliyetinin eskisine göre hayli önemli ölçüde değişmesinin, değiştirilmesinin ilk nedeni budur.

Nitekim, bir bütün olarak baktığımızda, 1977 seçimleri ertesinde faşist hareketin söz ve eylemlerinde o güne kadar görmediğimiz değişmeler görürüz. İlk göze çarpan şey «söz»lerin alışılmadık ölçüde «yumuşak» olduğu, eylemlerin ise tersine görülmedik ölçüde sertleştiği, daha acımasız ve kanlı biçimlere vardığıdır. Bir yanda Türkeş durmaksızın «barış çağrıları» yapmakta, «bu vatanın evlâtları»nı sükûnete davet etmektedir, öte yanda ise en son örneğini İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin 7'sinin ölümüne 50'yi aşkınının ise yaralanmasına yol açan olayda gördüğümüz kitle katliamına yönelik eylemlere, bu korkunç acımasız yöntemlere geçilmektedir.

Barış çağrısı yapan Türkeş «samimi» idi. Tıpkı kitle katliamlarını uygulamaya koyanlar gibi. Her ikisi de samimi olarak faşist hareketin karşılaştığı tıkanmayı ancak böyle aşacaklarına inanıyorlardı. Türkeş'de temsil edilen eğilim, faşist saldırı eylemlerine belli bir süre ara verilmesini ve özellikle CHP ile sağlanacak bir «barış» ve diyalog sayesinde, MHP'nin gelişemediği Batı Anadolu'da etkin hale gelmeyi hesaplıyordu. Saldırı eylemlerinin en yoğun sürdürüldüğü Batı Anadolu'da buna karşın gelişme sağlanamamasını dikkate alıyor, «komünistlere karşı savaş»ın kendilerine Batı Anadolu burjuvazisinin desteğini kazandıramadığı, bu amaç için saldırı yöntemlerinin yetersiz kaldığı noktasından hareket ediyordu. Ötekiler ise MHP'ye şu andaki 1 milyonluk oy gücünü sağlayan şeyin yalnızca sürdürülen saldırı ve terör eylemleri olduğunu kabul ediyor, eylemleri hızlandırıp daha «yetkinleştirme»ye ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna varıyordu.

Farklılık ortadadır ve faşist hareketin «dışarıya sır vermeyen» yapısı içinde, böylesi stratejik sorunların ele alındığı kademelerde yukardaki iki yaklaşımdan hangisinin kabul edilmesi gerektiği konusunda ayrılıklar doğduğu, birtakım karinelerden anlaşılmaktadır.

Şüphesiz terör ve saldırı dozunu azamîye çıkarmak yolu, bu yöntem, derin bir umutsuzluğun ürünüdür. 1977 yılının ortalarından beri faşist terör eylemlerinin yeni ve başat biçimi olarak uygulanmaya konulan kitle katliamına yönelik girişimler, bir faşist Nihilizmin yaygınlaştığını gösterir. İçlerinde yalnızca «komünistler»in değil, her

tür politik eğilimde kişilerin de bulunduğu öğrenci topluluklarına, kahvelere, kafeteryalara ve otobüslere saatli bombalar yerleştirebilen, mokinelitüfeklerle ateş edenler Nihilizmin o bilinen yargısını, «benden olmayan, bana düşman demektir» yargısını benimsemişlerdir.

«Kitle desteği» ile iktidara gelebileceğini zayıf bir ihtimal olarak da olsa bir dönem düşünebilmiş olan Türkiye'deki faşist hareketin, bu yolun kesinlikle tıkalı olduğunu anlamasının sonucudur bu eğilim.

Ama neden yalnızca bu değildir. Faşist hareketin, devlet mekanizması içinde güçlenmek ve böylece iktidarı «yukarıdan» ele geçirmek biçimindeki asıl mümkün görülen stratejisinin de sonuçsuz kaldığı, kalacağı anlaşılmıştır.

Bu tespitin gerekçelerini görmek için öncelikle yukarıdaki stratejinin gerektirdiği bir önkoşulun varolup olmadığı noktasında dikkat etmeliyiz.

Bu önkoşul şöyle özetlenebilir: Faşist hareketin iktidarı ele geçirmesi ve böylece devlete vereceği yeni «biçim», kuracağı devlet-toplum ilişkisi, tüm bunları içeren faşist düzen programı, mülk sahibi sınıfların geniş bir bölümünce ya da bu kesimin en önde gelenlerince —tekelci sermaye— onaylanmış olmalıdır. Veya bu düzen programı ile söz konusu kesimlerin gerek duydukları ekonomik-politik düzenlemeler arasında tam bir uyum olmasa bile bir «paralel»lik olmalıdır. Bu önkoşul gerçekleşmemişse, darbe yoluyla iktidarı ele geçirmiş bir hakeret, anında ya da kısa süre sonra şu ya da bu yolla iktidarı terke zorlanır, buna mecbur bırakılır.*

Bu bakımdan, Türkiye'deki faşist hareketin «devlete yönelik» stratejisinin başarılı olup olamayacağı konusundaki ilk yargı; bu hareketin «düzen» programı ile Türkiye'deki egemen sınıfların haldeki acil sorunlarının çözüm perspektifi arasında bir paralellik olması önkoşuldur; oysa dikkatle incelendiğinde bu önkoşulun olmadığı gö-

---

* Bunun faşist hareketler tarihinde örnekleri çoktur. Örneğin Nazilerin 1924'deki başarısızlıkla sonuçlanan ünlü «Birahane Darbesi» girişimleri. Naziler, Bavyera burjuvazisi ve toprak sahiplerine iktidarlarını zorla empoze ettirmeye çalıştılar ama bastırıldılar. Daha sonra Nazi hareketinin kalesi olacak olan Bavyera'da bu ilk girişim başarılı olamadı. Ancak Nazi hareketi daha sonra söz konusu «uyum»u gerçekleştirecek ölçüde kendini yeniledi ve 1933'de iktidarı ele geçirebildi.

rülür. MHP, **bu haliyle** egemen sınıflar için ciddî bir iktidar alternatifi değildir. Egemen sınıfların MHP'ye karşı tavırları bu partinin ilk ortaya çıkışından beri böyledir. Ona bazı işler için kullanılabilir bir araç olmaktan öte bir değer vermemişlerdir.

Türkiye'de egemen sınıflar, geleneksel yapının kapitalizmin isterleri yönünde değişmesini, değiştirilmesini, bunun mümkün olan hızla gerçekleştirilmesini istemekte, kendi sınıfsal sorunlarını bu hedef doğrultusunda tespit etmektedirler.

Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin nasıl bir tarihî evrede, dünya ölçüsündeki emperyalist sistemin nasıl bir durumunda hızlanmaya başladığı göz önüne getirilmelidir. Bu nokta önemlidir, çünkü bağımlı bir ülke olan Türkiye'de kapitalizm, bu bağımlı olduğu sistemin belli bir evresinde, bu evrenin koşullarınca belirlenmiş bir çerçevede gelişmektedir.

Günümüz metropollerinde büyük ölçüde yerleşiklik kazanmış olan yapıya bakıldığında görülür ki; «klasik faşizm»in terörle, ideolojik mistifikasyonlarla ve siyasal zorla kurduğu «düzen», tamamen kapitalizmin «ekonomik» usulleriyle ve yoğun bir önlenmezlik, zorunluluk duygusunu da yerleştirerek faşizmin bilinen ideolojik temalarını değil, «bilim»i öne sürerek ve bu «bilim»den beslenerek; çok daha değişik kurumlar ve «demokratik» görünümü eşliğinde oluşmuş, oluşturulmuştur. Sınıfsal hiyerarşinin her yönden en mükemmel savunulabileceği hale, bu tarihî aşamaya varılmıştır.

Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi, metropol kapitalist toplumlar bu evreye girmişken hızlandı. Metropol-bağımlı ülke ilişkisi içinde gerçekleşmekte olan bu sürecin, metropollerdeki değişime uyarlı, onun uzantısı olabilecek yapıları oluşturarak ilerleyeceği ortadadır.

Türkiye'de egemen sınıfın perspektifi böyle özetlenebilir. O, politik tercihlerini, iktidar alternatiflerini bu bakış içinde tespit edecektir.

Oysa MHP'nin ünlü «düzen» programında böyle bir perspektif yoktur. «Çağları aşmak», «uzay çağına sıçramak» gibi görkemli sözler bu programın içeriği karşısında boş sözler olarak kalmaktadır. Çünkü her şeyden önce bu program, kapitalizmin gelişmesi sürecini sekteye uğratabilme özelliği taşıyan bazı yapıları, bu sürece ayak uyduramayacak kesimleri koruma temeli üzerinde oluşturulmuştur.

Egemen sınıfları bunun bir zorunluluk olduğuna ikna etmek için MHP, «komünizm tehlikesi»ni öne sürmektedir. MHP'ye göre «komünizm tehlikesi»nin varlığı, bazı özel önlemlere öncelik verilmesini gerektirmektedir. «Milliyetçi-toplumcu düzen» budur.

Egemen sınıfları «gaflet»le suçlayarak ve sürdürdüğü anti-komünist propaganda ve politik eylemler ile ona tehlikenin büyüklüğünü göstermeye çalışarak MHP, kendisini egemen sınıfların iktidar alternatifi yapmaya çalıştı. Ancak egemen sınıflar «ikna olmadılar». Faşist hareketin sosyalistlere karşı bilinen eylemleriyle verdiği mücadeleyi yararlı bulmakla, MHP'yi bu işi yapacak ölçüde desteklemekle yetindiler.

Çünkü; çağdaş kapitalizmin egemen sınıfları, «komünizm tehlikesi»ni önemle göz önünde tutmaktadırlar şüphesiz; ama bu tehlikenin MHP'nin önerdiği türden bir «düzen»e gerek duymadan, bundan çok daha etkin yöntemlerle önlenebileceğinin bilincindedirler. Kapitalizmin belli bir evresinde belki bu «düzen»ler en etkin korunmayı saylayabiliyordu. Ama çağdaş gelişmelerin egemen sınıfa verdiği imkânlar, örneğin devleti hiç de faşist devlet uygulamasında görülen türden bir «güçlendirme»ye gerek duyurmadan daha «güçlü» hale getiriyor, toplumun denetlenmesi ve yapının korunmasını fizikî güçten daha etkili biçimde sağlayabiliyor.

Belirtmek istediğimiz nokta, MHP'nin «anti-komünizm»i ile yükselen burjuvazinin, tekelci sermayenin «anti-komünizm»i arasındaki nispî ama önemli farklılıktır. Tekelci sermayenin, kapitalizmin gelişmesi ile ekonomik-toplumsal konumları sarsılan sınıf ve zümrelerin korunması, konumlarının sağlama alınması gibi bir sorunu yoktur. O «komünizmi önlemek için» böyle bir «bedel» vermemek ister. Ancak devrim tehlikesinin olanca somutluğu ile kendini gösterdiği bir durumda, tekelci sermaye için bu «bedel»e razı olmaktan başka bir yol yoktur. Devrime karşı bir karşı-devrim cephesi kurmak için, tüm mülk sahibi sınıf ve zümreler «fedakârlık» yapmak zorundadırlar. Faşizmin «düzen» programının —örneğin MHP'nin altı sosyal dilimin değişmezliği ve belli bir statüde korunmasını öngören düzen programının— esprisi budur.

Türkiye'de egemen sınıfların MHP'yi iktidar alternatifi olarak düşünmemelerinin nedeni sırf bu teorik gerekçeler değildir. MHP'nin on yılı aşkın politik faaliyeti, kadrolarının niteliği ve özellikle MC döneminde verdiği «iktidar sınavı» da söz konusu yargıyı doğrulayacak kanıtları vermektedir.

MC döneminin özelliği şuradadır. Bu dönem Türkiye'de devlet yapısının, mekanizmasının —deyim yerindeyse— «dağıldığı» bir dönemdi. Devlet yapısının dağılması, yani mekanizmanın her bir parçasının ötekiyle uyumlu ilişki içinde olmaktan uzaklaşması, yapısal bütünlüğün kaybolması ve genel olarak devletin özerk parçalarının

bir toplamı haline gelmesi; bu ilginç olay, sırf MC partilerinin tutumu yüzünden meydana gelmedi. MC partileri, bu dağılmaya yüz tutan mekanizmanın «kendilerine düşen» parçalarını «kendi adamları»nı yerleştirerek bir araya getirdiler; böylece genel devlet mekanizması birkaç federasyonun toplamı biçiminde oldu. Her parti, kendi federasyonu içinde kendine dönük bir işleyiş kurdu ve bu alana ortak partinin bile etki etmemesine çalıştı.

Şüphesiz böyle bir durumda devletin etkinliği de azaldı. Devlet, parçalarının toplam etkinliğinin altında bir etkinlikteydi. Çünkü ortak partilerin her birinin denetimindeki parçalar, aynı zamanda birbirleriyle de sürtüşmekte, her biri ötekinin işlev alanına müdahale etmeye çalışmaktaydı.

Bu duruma gelişin temel toplumsal nedenleri üzerinde daha sonra duracağız. Burada belirtmek istediğimiz şey, bu durumun hükümet ortağı partilere verdiği özel bir imkândır. Bu partiler kendi «alanlarında» kurdukları işleyişle, tüm mülk sahibi sınıflara ve özel olarak tekelci sermayeye ve bu doğrultuda yükselen, yükselmeye çalışan burjuvaziye, iktidara tümüyle egemen olsalar nasıl bir «düzen» kurabileceklerini de gösterme imkânına sahiptiler. Devlet mekanizmasının işleyişini düzenleyen yasaların işlemediği, geçersiz kaldığı bu ortamda, fiili durumlar yaratmak, mekanizmanın «kendine ait» alanında kendi isterleri yönünde bir işleyiş kurmak mümkündü ve örneğin MSP bunu belli ölçüde yapmıştır.

Böyle bir devlet yapısının sürekli olamayacağı ortadadır. «Yapı»ya yeniden bütünsel işleyişini sağlayacak yeni bir düzenleme yapılmak zorundadır ve bu egemen sınıf için kesin önemdedir. İşte bu önemli sorunu hangi politik alternatifin çözümleyeceğine karar vermek için MC dönemi bir sınav* gibiydi.

MHP bu sınavın en başarısız partisidir. Ele geçirdiği bakanlıklarda, devlet kuruluşlarında yalnızca kendi «adam»larını yerleştirmiş, yeni bir işleyiş kuramamış, kuracak yetenekte olmadığını da göster-

---

* Şüphesiz dağılan bir devlet yapısının belirlediği siyasal ortamda, bu «yapı»nın yeniden düzenlenmesi temel sorunu —deyim yerindeyse— siyasal partiler arasında bir sınava bırakıldıysa, egemen sınıf bu hayatî önemde sorunu mümkün en kısa zamanda bırakabildiyse; bunun en önemli nedeni, sosyalist hareketin yeni bir politik düzen önerisiyle, bu önerinin somut örneklerini oluşturmuş olarak ortaya çıkmayışında, bu gücü gösteremeyişindedir.

mıştır. Hatta kurulu işleyişi sürdürecek yetenekte bile olmadığını açıkça kanıtlamıştır.*

Ele geçirdiği yerlerde sıkı bir terör ve baskı faaliyeti yürüten, böylece «sükûnet»i sağlayan MHP, iş bu kuruluşların işletilmesine geldiğinde yetersizliğini açık biçimde göstermekte, bu işi kendi imkânlarıyla, kendi kadrosuyla yürütemeyeceğini açığa vurmaktadır. Üç yıllık MC deneyi MHP'nin neye yarayabileceğinin en iyi kanıtı olmuştur.

MHP'nin zaafını giderebilmesinin imkânsız olduğu da görülmüştür. İlk faşist diktatörlüklerin kurulduğu dönemde söz konusu olmayan bir olgu bugün tüm dünyada ve Türkiye'de geçerlidir. Öğrenci-aydın kitlesinde kesin bir mücadeleci «sol eğilim»in yerleşiklik kazandığı görülmektedir. Hatırlanacak olursa «klasik» faşist hareketlerin önemli özelliklerinden biri de genç öğrenci-aydın kitlesini kendilerine çekebilme yönündeki başarılarıdır. Bu hareketler ortaya çıkış dönemlerindeki tüm politik hareketlerden çok daha güçlü bir öğrenci-aydın kitlesine sahiptirler. MHP'nin azımsanmayacak bir öğrenci-aydın kitlesi varolmasına karşın, öğrenci-aydın kitlesindeki sosyalist eğilimin söz götürmez üstünlüğü ile kıyas edilemeyecek durumdadır. Faşist hareketin özellikle devlet mekanizması ve iktisadî

---

* Örneğin MSP bu konuda MHP'den daha sistemli ve kararlı bir uygulama yürütebilmiştir. Özellikle Sanayi Bakanlığında, MSP fiili bir durum yaratmış, Bakanlığın yasal işleyişini büyük ölçüde geçersiz bırakan bir işleyiş yerleştirmiştir. Bu partinin sınıfsal dayanakları üzerinde daha önce yazdıklarımız Sanayi Bakanlığının MSP için önemini açıklar. Yani MSP, mekanizmanın geleneksel işleyişine teslim olmamış, yerleştirdiği bürokrat ve teknisyenler partinin sanayi politikasının gereklerine uygun yeni bir işleyişi egemen kılabilmişlerdir. Böylece MSP temsil ettiği kesimlerin çıkarlarına uygun bir işleyiş kurmuş, hatırlanacağı üzere bu yüzden de metropol sanayi burjuvazisinin, tekellerin sürekli eleştirisini çekmiştir. Oysa devlet konusunda özel iddiaları olan faşist hareket mekanizmaya adapte olmuştur. Her ne kadar örneğin, Ticaret Bakanlığına bağlı TARİŞ, ÇUKOBİRLİK, FİSKO-BİRLİK, ÇAYKUR v.b. kuruluşları hızla kendi adamlarıyla doldurmuşsa da, bu yalnızca bir «ele geçirme» olayından öteye gitmemiştir. MHP buraların kendiliğinden sağladığı geniş malî ve politik imkânlardan yararlanmaya çalışmıştır.

kuruluşlar için gerekli kadrolar açısından yetersizliğinin ilk ve temel nedeni buradadır.*

Kaldı ki bir başka nokta daha vardır. Türkiye'de kapitalizm, çağdaş kapitalizmin ulaştığı yeni boyutlar, teknoloji, iş yönetimi, işletmecilik v.b. konularda gerçekleşen değişmelerle belirlenen koşullarda, bu genel çerçeve içinde gelişmektedir. Bunun bir gereği olarak Türkiye'deki öğrenim kurumları da değişime uğramış, bu koşullarda gelişen Türkiye kapitalizminin özellikle ihtiyaç duyduğu kadroları yetiştirecek okullar kurulmuştur. İlk bakışta görülür ki, Türkiye'de faşist hareket, özellikle bu okullarda güdük kalmıştır. Bu öğrenim kurumları başından beri adeta doğal olarak faşistlere kapalı olmuştur.

---

* Bunun çok önemli bir zaaf olmadığı, geçmiş deneylerden yola çıkılarak öne sürülebilir. İktidara geçen bir faşizmin, söz konusu kesimleri kendine tabi olmaya mecbur bırakacağını ve daha sonra da yönlendirdiği eğitim-öğretim kurumlarından kendi ideolojisini benimsemiş kadrolarını çıkaracağı söylenebilir. İtalya ve Almanya örnekleri bunu kanıtlar.

Çağımızın sürekli bir olgusu olan öğrenci-aydın hareketini doğuran nesnel tarihî-toplumsal nedenlerden dolayı yukardaki gibi bir durumun, özellikle o klasik örnekleri taklit eden MHP türü bir faşist hareket için mümkün olamayacağını gösterir kanıtlardan söz etmezsek bile; 1973-1977 döneminde bu kesimlerin «devlet memuru» durumunda olanlarının yarattıkları özgül bir duruma değinmek hayli aydınlatıcı olur.

İtalya ve Almanya'da faşistlere sempati besleyen veya en azından «tarafsız» olan bir memur kadrosu vardı. Oysa Türkiye'de az önce sözü edilen «devletin dağılması» ortamında ilgiye değer bir olgu da vardı. Memur kadroları politikleşmişti. Bundan dolayı, özel olarak MHP devlet mekanizması içinde güçlü bir direnişle karşılaştı. Toplumdaki genel oluşuma paralel olarak, öğretmenlerden polislere tüm devlet görevlileri politik eğilimlerine göre saflaşmışlardı. Bürokrasinin geniş çoğunluğu «taraf tutmakta» ve seçtiği «taraf»ın memur derneklerinde örgütlenmektedir. TÖB - DER, TÜM - DER, TÜTED, TÜS - DER, POL - DER v.b. hemen tüm devlet memuru kategorilerini kapsayan ve faşistlerin aynı türdeki örgütlerinden daha çok üyeye sahip örgütler kurulmuş ve bunlar imkânları ölçüsünde MC iktidarına ve faşistlerin devlet içindeki güçlenme girişimlerine karşı koymuşlardır.

Bunun temel nedeni Türkiye'deki faşist hareketin, daha önce açıklamaya çalıştığımız toplumsal-tarihî kökenleridir. Politik-ideolojik programının **asli ögesi** bu olan bir hareketin (MHP) böyle bir sonuçla karşılaşması son derece doğaldır. Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin gerektirdiği kurumsal değişimleri yönlendirebilecek, bu gelişime uyarlı ekonomik-kültürel görevleri üstlenecek, devlet mekanizmasını bu sürece uygun biçimde düzenleyecek kadroların MHP türü bir harekette yer alması mümkün değildir.

*
**

MHP bugün devlet mekanizması içinde azımsanmayacak bir güce sahiptir. Üç yıla yakın iktidar ortaklığı esnasında daha yoğun biçimde devlete yerleştirdiği «adam»ları, şu anda daha etkisiz görevlere alınıyor olsalar da, oldukça önemli bir toplam oluşturmaktadırlar. Faşistlerin olağan yollardan devlet memuru olmaları da engellenmiş değildir ve engellenmeyecektir de.

Ancak Türkiye'deki faşist hareketin kadroları, «devlet içinde güçlenme»nin sınırlarına vardıklarını sezmekte, nedenlerini kendi ideolojik-politik sorunsalları içinde kavrayamayacakları bu olgunun somut belirtileri karşısında öfkeli bir huzursuzluk duymaktadırlar.

Malatya olayı ve onun gerisindeki genel tertip bu huzursuzluğun bunalıma dönüştüğünü gösteriyor. Faşist hareketin o ana kadar gerek «kitle desteği» olarak gerekse «devlet içinde güç ve imkân» olarak sağlayabildiği her şeyi ortaya koyarak bir iktidar atağında bulunmasını temel alan bir anlayış yatmaktadır bu tertibin altında. Bunlar, tertip istedikleri gibi yürüseydi o güne değin MHP ile «milliyetçilik» platformunda bir araya gelen partilerin en azından «taban kadroları»nı ve taraftarlarını da peşlerinden sürükleyebileceklerini ummuş olmalıdırlar.

MHP'nin düşünebileceği iktidar yollarının başlıca iki biçiminin veya bunların —genel merkez eğilimince yapılmak istenen— karması denilebilecek yolların, tıkanmaya başladığının belirtileri görülmeye başlandığı anda doğan huzursuzluğun yukarda belirtilen anlayış doğrultusunda gelişmeye başladığı ve faşist hareket içindeki diğer bazı «tabaka»ların bunu önlemeye hatta karşı çıkmaya çalıştıklarının örnekleri var.*

---

* Bunlardan biri İzmir'deki MİSK temsilcisinin bir başka faşist grubu ihbara varan davranışıdır. Bu ihbar edilenlerin daha önce MHP'den ayrılan ve küçük bir parti oluşturanlar mı yoksa MHP içindeki bir başka hizibin adamları mı olduklarını bilemiyoruz.

MHP, bugünkü ideolojik-politik kimliğini, yapısını oluşturan sürecin, Türkiye'de kapitalizmin gelişmesinin geleneksel —feodal— yapıyı değişime zorlanmasının ürünü olan karmaşık geçiş sürecinin tamamlanmaya başlaması ile birlikte, bugüne kadar sağladığı toplumsal desteği de yitireceği bir «iniş dönemi»ne girmiştir. Partinin haldeki yöneticileri bu «iniş»i durdurmaya, «tıkanma»nın ve inişin doğurduğu öfkeli eğilimleri kendilerince rasyonalize etmeye çalışmaktadırlar.*

*
**

1973-1977 dönemi, Türkiye toplumunda geleneksel yapıların kapitalizmin gelişmesiyle yıkıma, değişime zorlanmasının yarattığı sorunlar ile bizzat kapitalistleşme sürecinin kendi «içsel» sorunlarının bazen ayrı ama çoğu kez birbiriyle kaynaşarak kendilerini en açık biçimde gösterdiği bir dönem oldu. Eski ve yeni ezilen-yönetilen sınıflara, onların toplumsal muhalefetine karşı; yeni durum içinde konumlarını korumak isteyen geleneksel yapıdan arta kalmış sınıf ve tabakaların ve yükselen burjuvazinin ortakça oluşturdukları «cephe» arasındaki bir politik kutuplaşma ile belirlendi bu dönem.

Kapitalizmin gelişiminin hızlanmaya başladığı 1950'lerin öncesinde oluşturulmuş olan ve yükselen burjuvazinin o zamandan beri yeniden düzenlenmesini istediği devlet yapısının bu gelişme sürecine uyum göstermeyip «dağılması»yla doğan «devlet zor gücü boş-

---

* Son bir yıldır faşist saldırı ve terör eylemlerinin başat biçimi olan kitle katliamlarının, geniş bir faşist militan kesim içinden seçilmiş özel bir grupça —tıpkı SA içinden seçilip özel «işler» için oluşturulan SS gibi— yapıldığı ve bunların birtakım özel cinayet işlerinde de kullanıldığı, bütün bunları rahatça yapabilecek imkânların sağlandığı anlaşılıyor.

Hareket içinde doğan öfkeli eğilimleri, Nihilizme varan tepkileri böylesi «rasyonalize etme» çalışmalarının da önleyemediğini Malatya olayları gösteriyor. Olayın hemen ertesinde hükümetin faşist gizli örgütler üzerine yaptığı sınırlı açıklamalardan telâşa kapılıp savunmaya geçen MHP, ancak daha sonra, hükümetin MHP'ye yalnızca ikazda bulunduğunu ve daha «ileriye» gitme niyeti olmadığını kavrayınca, yine de sınırlı kalan bir savunma —karşı saldırı— çabasına girişebildi.

luğu», faşist harekete güçlenme ve iktidar ortaklığı imkânını sağladı.

1973-1977 dönemi sona ermiştir. Toplumsal muhalefet hareketlinin sosyalist hareket tarafından yönlendirilemeyen arayışı, umut bağladığı CHP'den de beklediğini bulamamış, ama desteğini de çekmemiş olarak «duraklamış»tır. Gelişen kapitalizmin isterlerine ancak bürokratik mekanizmasına eklemeler yaparak cevap veren eskimiş devlet yapısının «dağılması» sorunu, CHP hükümetinin «düzenin ve devletin reorganizasyonu» görevini üstlenmesiyle hafiflemiştir. Toplumsal muhalefet hareketinin yükselişinin ve siyasal düzenin sarsılmasının yarattığı gerilim ortasında politik gücü artan faşist hareket, söz konusu gerilimin azalması ile politik gücünü; kendisine kitle desteği sağlayan toplumsal kesimlerin, kapitalizmin gelişmesi süreci içinde ister istemez «kader»ine razı hale gelmeleriyle «kitle desteği»ni yitirmeye başlamıştır.

Türkiye'de faşist hareketin ilk evresi kapanmak üzeredir. MHP bu ilk evre içinde biçimlenmiş ideolojik-politik programıyla, yapısı ile kendini sürdüremez. Şüphesiz bundan doğan bunalımın sonuçları hakkında ancak sınırlı şeyler söyleyebiliriz. Daha acımasız terör eylemleri ile karşılaşabiliriz ve bunun örnekleri sık sık görülmektedir.

MHP'nin güçten düşmeye başlaması, Türkiye'de faşist hareketin sona ermesi demek değil elbette. Kapitalizmin toplumsal yapıya damgasını vurduğu artık tartışma götürmez bir gerçek olan Türkiye'de, bu toplum biçiminin yarattığı sorunların, bundan doğan bunalımların yaşanacağı bir döneme girilmektedir. Genel emperyalist sistemin hiyerarşik yapısı içinde bağımlı bir ülke olan Türkiye'de bu bunalımların daha yoğun, daha derin biçimde ortaya çıkacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Faşizm karşı-devrimdir. Kapitalizm çağına, sınıflı toplumun bu en son ve mükemmel biçimine varıldığı evrede, bu sınıflı topluma temelden karşı politik-toplumsal hareketlere —devrim'e— karşı doğan tepkidir. Bu anlamda devrim hareketine «tabi»dir, onun tarafından belirlenir. İdeolojik-politik programıyla, kadrolarının ve «kitle desteği»nin yapısıyla, yani tüm varlığıyla, devrim hareketinin karşıtıdır. 1960-1977 döneminde Türkiye'de faşist hareket, egemen sınıflarca tam destek görmediyse bunun açıklaması aynı dönemdeki sosyalist hareketin de işçi sınıfınca tam desteklenmediği olgusunda aranmalıdır.

Ama sosyalist hareket, eğer bugün tüm teorik-pratik platformuna egemen olan ekonomist yaklaşımı aşar ve politik-toplumsal hedefinin aslî ögelerini olanca nitelliğiyle yansıtan bir eylemi hayatın her alanında geliştirebilme gücünü, bu devrimci çabayı gösterirse; sınıflı toplumun tüm güçlerinin, çağdaş imkânlarla donanmış bir faşist hareketiyle de karşılaşacaktır. Şu anda «anarşi»nin sona ermesi yolunda «içten» çağrılar yapan ve bu arada «ülkücü komandoları» da kınamaktan geri durmayıp, ilkelliklerini «çağdışı» yöntemlerini eleştiren burjuvazinin saygıdeğer, seçilmiş zevatının pek çoğu, en ilkel ve en modern terör yöntemlerinin kullanıldığı kampanyalar içinde; bütün bir «tarih öncesi»nin egemenlerinin kullandığı her çeşitten silahı kuşanmış olarak bu tarihsel hesaplaşmanın karşı-devrim hanesinde buluşacaklardır.

Ancak, bu fırsatı bulabilmeleri de devrim hareketine bağlıdır. Tüm isteklerine karşın sınıflı toplum düzeninin sürmesinden yana güçlerin bir karşı-devrim hareketi oluşturabilmeleri de devrim cephesinin «işi»ni yapıp yapmamasına bağlıdır. Çünkü bu gibi tarihsel hesaplaşmaların tümünde görülmüştür ki devrim hareketi, karşı-devrim hareketine önceldir. Önce o çıkar bu hesaplaşma alanına. Karşı-devrim, devrim hareketinin «görevini yapamaması» halinde, sanki bunun cezası gibi oluşur, gelir.

Türkiye toplumu, ilk hamle hakkının devrimcilere ait olduğu bu tarihî satrancın tüm karmaşıklığı ile oynanacağı koşullara sahip sayılı toplumlardan biridir. Bu bakımdan Türkiye devrimcileri, bu tarifsiz sorumluluklarının bilincinde olmak ve zaferin ancak, bize çoktandır unutturulmaya çalışılan **kendi kurallarımıza** uygun bir «hamle» ile kazanılacağını bilmek durumundadırlar.